

DİL VE

AYLIK DİL
EDEBİYAT VE
KÜLTÜR DERGİSİ

SAYI
194

ŞUBAT
2025

EDEBİYAT

ABDURRAHMAN ADIYAN - AHMET ÖZDEMİR - ALİ HAVAN - ALİ İHSAN GÜLCÜ
ALPARSLAN KILINÇ - AYŞE KASAP - ERTUĞRUL AYDIN FATİMA BETÜL ÖZDEMİR
GÜLÇİN AKKAYA - HAYRETTİN TAYLAN - İBRAHİM TAŞ - İLHAN KURT - KADİR KAKÇI
LEYLA YILDIZ - MEHTAP YILDIZ - MUHSİN DURAN - MUSA YAŞAROĞLU NACİ YENGİN
NURETTİN DURMAN - SERPİL TUNCER - SEVDA ARSLAN - ŞEYDA NURDAN OTABAŞI
ŞEYMA KİBAR - ŞEYMA YEMİŞ - ÜNZİLE EŞEN - ÜZEYİR İLBAK
VEDAT EĞİLMEZ - ZAFER ACAR

İşinizde Dijital Atılım İçin Katılım Dijital

E-faturalarınızı kolayca oluşturabilir ve tahsil edebilir, e-irsaliye, e-arşiv ve tüm e-dönüşüm işlemlerinizi hızlı ve güvenli bir şekilde yapabilirsiniz.

Satın
Alma

Ön
Muhasebe

Cep
Pos

Stok ve
Cari
Yönetimi

Banka
Hesap
Hareketleri

Ödeme
Linki

katilimdijital.com

indir

Ziraat Katılım
Paylaştıkça daha fazlası

MİRABELLA

BAHÇEŞEHİR

Hak Ettüğünüz Yaşam!

Yaşamın tüm renklerini bir arada sunan
bu özel proje, şimdi sizleri bekliyor.

Tüm İhtiyaçlarınıza Yakın

Hemen Arayın!

+90 (212) 659 7295

Sınırlı Sayıda Villa!

pierre cardin
PARIS

Kaanlar®

1978'den
berisi

Sevgi dolu kahvaltılar...

Sofranız size Günaydın Desin

KAANLAR®
for eating healthily...

www.kaanlar.com.tr

/Kaanlar

TÜRKİYE EĞİTİM GÖNÜLLÜLERİ VAKFI

Bu helvada iyilik var!

Bu helvanın gelirinin bir kısmı TEGV'e bağışlanacaktır

Detaylı bilgi için kodu taratınız

www.seyidoglugida.com.tr

Kalbi Olmayanın Yüreği Yanar mı?

Üzeyir İlbak

yazar.dilveedebiyat@tded.org.tr

Dünyevileşme sürecinin dinî terimlerle de desteklenerek; kazanç-inanç ilişkisi, kazanç-ahlak ilişkisi, kazanç-politik kişiler ilişkisi ekseninde eski bir saltanat-din ilişkisinden modernleştirilerek meşrulaştırılması sonucu yaşadığımız veya bize yaşatılan felaketler hiçbir siyasi, politik ve ideolojik anlayışla tanımlanamayacak ve telif edilemeyecek bir noktada. Kar içinde eksi derecelerdeki soğukta ısınmanın zorluklarını yaşayan çocuk, kadın ve erkekler; az masrafla çok kazanmak için tedbir almayan ve her türlü kazancı meşru kabul eden yatırımcı, doğru denetlemeyen devlet bürokrasisinin farklı kademelerindeki yetki sahibi sorumsuz (!) kişilerce katledildi. Kiminin kaza, kiminin kader, kiminin tedbirsizlik olarak birilerine yutturmaya çalıştığı olayın tek bir tarifi var: Taammüden katliam!

Siyasi kadrolarca birbirine ihale edilen yetki ve sorumluluk tartışması ile mesele kardan adam ömrü anlayışına fatura edilemeyecek kadar önemlidir. İhmal ve vurdumduymazlık düzeyinde politik aks üzerinden yapılan tartışmalar, "Şark kurnazlığı ve kasaba siyaseti anlayışı" düzeyinde yapılan kahvehane atışmalarıyla örtülememeli ve kamu adına şeffaf davranışlar sergilenmelidir. Siyasetle ve farklı taraflarla "doğru ve karşılıklı menfaat ilişkisi kuran yatırımcı", muhtemelen aynı ilişkiyi din üzerinden çevresiyle de kurarak otelinde yapmadığı zorunlu işlerden artırdığı parayla köyüne, kasabasına veya bir siyasetçinin talebiyle herhangi bir yerdeki cami ve kuran kursuna parasal destek vererek "vicdanî bir arınma" da yaşamıştır. İnsan hayatını koruyacak tedbirlerden tasarruf ederek dinî kurum ve kuruluşa yapılan hiçbir bağış, "bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüştür" ilahî buyruğunun hükmünü ortadan kaldıramaz ve sermayeyi aklayamaz. Otel siyasi bir kararlar kamuya ait ormana kurulmuştur. Siyasi bir kararlar yolu açılmış, elektrik çekilmiştir. Siyasi organizasyonlar içindeki kişilerce verilen izinler sonucu inşaat yapılmıştır. Daha sonra kat çıkılmasına göz yumulmuştur. Bolu Belediyesi'nden Ankara bürokrasisi koridorlarına uzanan ilişkiler ağında çalışma izni verilmiş ve otel sahibi matah bir yatırımcı olduğu imajı ile Kültür Bakanlığı Turizm Geliştirme Ajansı yönetiminde görevlendirilmiştir. Her devre uyum sağlayan "pragmatist tiplerden" olan yatırımcı benzeri birçok çıkarıcı tip, parti ve ideoloji farkı gözetmeksizin siyaset kurumu mensupları etrafında pozisyon almışlardır.

İnsanlar, dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar, hangi dine ve etnik kimliğe ait olurlarsa olsunlar insanlığın ortak değerlerinden ve ahlaki duyarlılıktan büyük bir kopuş yaşıyorlar. Yaşadığımız çağı akıl ve sosyal dayanışma çağı olarak tanımlasalar da nitelik ve standardı tanımlanmamış akıl ile huzur, dayanışma ve ahlaki bir yaşama standardı sağlamayan sosyal dayanışma/sosyalleşme huzur ve refah vadetmiyor.

Yaşadığımız çağ insanı, vicdan nehrinden yararlanma kapasitesi sıfırlanmış kalbi olmayan çarpım tablosunun mekanik ölçümlemesiyle kâr-zarar hesabı yapan, kazanç yönünde

her yöntemi meşru gören zavallı bir varlık. Vicdan nehrinden insanlık idrakinin anlamını anlayan ve hayatın nimetlerini paylaşma kapasitesine sahip olanlar da gönlü kırık acılı insanlar. İdeolojik ve dogmatik kutsalları ile siyasi holiganlıklardan uzak insanlar gücün egemenliğine teslim olmadan adil ve ahlaklı bir dünyada yaşamak isteseler de bunu başaramıyorlar.

Ülke kutuplaşmış siyasetçilerle, bölgecilik aidiyetleri ve hemşeri dayanışmasıyla yukarıdan aşağıya her alanda pazarlığa malzeme yapılmış bir çıkmazda. Kifayetsiz muhterislerin hı-sım akraba ve siyasi aidiyetlerle oturdukları yerlerde haramileştiği ahlaki hassasiyetlerin yok olduğu; sadakat ve itaatin belirleyici olduğu bir bataklıktayız. Bu tespit farklı olma id-diasındaki bütün siyasi kamp mensupları için geçerlidir. Alkollü araç kullanan, camiden çıktığında aracına kesilen cezayı gören insana kadar her kes “benim kim olduğumu biliyor musun?” sorusu ile birilerini tehdit ediyor. Türkiye’nin mümbit bir diyar olduğun farkında olan haramiler dört bir yandan kemirdikleri aziz ülkenin bitmediğini gördükçe iştahları artarak sızmaya devam ediyorlar. Keçecizâde Fuat Paşa’ya atfedilen “En kuvvetli devlet, bizim devlettir. Zira siz dışarıdan, biz içeriden yıkmaya çalışıyoruz, yine yıkılmıyor.” dediği söz hâlâ geçerli. Yüksek gelir ve kazancının vergisini vermeyen, aldığı teşvikleri fatura numaralarıyla yatırım yapmadan iç edenlerin iş insanları olarak değer gördüğü yamyamlar dünyasındayız.

Bolu’daki otel yangını kutuplaştırıcı siyaset anlayışının yanı sıra ihmalkârlığın, kayırmacılığın, hak edilmemiş kazançlarla insan canına kıymanın, cila ve makyajın pazarlama unsuru olarak öne çıkışının bir göstergesiydi. Standartlara uygun olmayan yangın merdiveni, olmayan alarm, standart dışı yön levhaları ile yönünü bulamayan insanların toplu hâlde yakıldıkları bir vahşet sahnesiydi.

İyi örnek olarak gösterilen bir diğer otelin de yön levhaları maalesef standart dışıydı. Acil çıkış levhaları TSE verilerinde “kırmızı zemin üzerinde kaçan insan figürü” iken gördüğümüz kaçış levhası yeşil zemin üzerindeydi. Daha vahim olanı ise levha ve yangın kapısındaki bilgilendirme yazılarının İngilizce olmasıydı. Rusya’da Kiril harfleriyle Rusça, İngiltere’de İngilizce, Almanya’da Almanca olan uyarı levhalarının Türkiye’de neden İngilizce olduğunu bilen var mı? Türkiye, İngiltere ya da ABD’nin mandası da kimsenin haberi mi yok? Ya da Türkiye’de her kes İngilizce biliyor da bizim haberimiz mi yok!

Türkiye’de haramilik, bir efendinin cübbesi altında Allah adına veya devletin kurucu ideolojisine yaslanarak yapılıyor. Kimi zaman iki görüntü bir karede de karşımıza çıkabiliyor. Ara sıra da haramiliğin meşrulaştırılma mekanizması bir cami veya kuran kursuna ya da dindar yetiştiren (!) bir yurt binasına yapılan bağış olarak görünüyor. Farklı aidiyetlerle kamu im-kânlarını yağmalayarak istisnai vatandaşlık hakkından yararlananlar, vatandaşların geçin-me ve yaşama haklarına tecavüz ederken bile kendileri dışında herkesi suçlu ilan edebiliyor-lar. Türkiye eğitim sistemi artık “işini bilen vatandaş” yerine “ötekinin hakkına riayet eden ahlaklı vatandaş” yetiştirmeye odaklanmalıdır. Dürüst ve çalışkan insanlar çoğalırken işini bilen haramilerin daha da çoğalması bizi daha büyük tehlikelere sürüklüyor.

Varsıl olmak kişiyi kültürlü, ortak değerlere saygılı, hakkaniyet sahibi ve ahlaklı bir insana dönüştürmüyorsa, kazandıkça oduncu iyi insan Ali Baba karşısındaki birer harami oluyorsa bu ülkenin geleceğine zarar veriyor demektir (Bir iyiye karşı kırk harami). Son yangın olayın-daki ilişkiler ağı ve geçirgenliği bu ülkenin paradigmasının değişmesi gerektiği hususunda önemli veriler sağlıyor. Soygunla edinilen serveti, internet ve sosyal mecralarda köpürtülen masallarla meşrulaştıran; kamuya ait köy merasını “mesire alanı lejantı ile” kiralayan, kur-duğu tesislerde asgari düzeyde can güvenliği sağlayıcı tedbirleri almayan ve vergi verme-den lüks yaşayan insanlara iltifat edilen zamanlardayız. Bu utancı hak etmeyen çoğunluk artık sesini yükseltmeli ve haksızlığı meşrulaştırmaya yönelik geleneksel, dinî, kutsal ve ide-olojik her söylenceye şüphe ile bakmalıdır.

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Adına Sahibi

Ekrem Erdem

Genel Yayın Yönetmeni

Üzeyir İlbak

Yayın Yönetmeni

Zafer Acar

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Elif Tokkal

Yayın Kurulu

**Aykut Nasip Kelebek, Elif Sönmezşık Aydın,
Elif Tokkal, İlhan Kurt, İrfan Çalışan, Murat
Ertaş, Üzeyir İlbak, Yunus Emre Özсарay,
Zafer Acar**

Basın - Yayın

İrfan Çalışan Gen. Bşk. Yrd.

Ekonomik İlişkiler ve Reklam

Zekeriya Kaan

Ar-Ge Basın ve Halkla İlişkiler

Ömer Berkli

Tasarım

Erdem Özсарay

Basıldığı Yer

**Aktif Matbaa ve Reklam Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Osmangazi Mahallesi, Genç Osman Caddesi
NO:2/C, 34522 Esenyurt/İstanbul**

Abonelik Servisi: 0212 581 61 72

Satış Fiyatı: 125 ₺

Yıllık Abone: 1730 ₺ Öğretmen: 1620 ₺

Öğrenci: 1296 ₺

Genel Ağ (İnternet) sitemizden de abone olabilirsiniz

ISSN: 13087797

Aylık ulusal süreli yayın

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Feshane Caddesi Nu: 3

Eyüp / İstanbul

Tel: 0212 581 69 12 - 581 61 72

Faks: 0212 581 12 54

yazar.dilveedebiyat@tded.org.tr

www.tded.org.tr - bilgi@tded.org.tr -

dilveedebiyatdergisi@gmail.com

dilveedebiyat.tr

dilveedebiyatdergisi

dilveedebiyatdergisi

Dergiye yazılar elektronik posta yoluyla gönderilir. Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın Kurulu dergiye girecek yazılarda gerekli gördüğü düzeltme ve değişiklikleri yapabilir.

- 02 Kalbi Olmayanın Yüreği Yanar mı?
Üzeyir İlbak
- 04 Otomatların Ontolojisi
Zafer Acar
- 06 Sevgili Yalnızlık Bir Gün Elbet
Nurettin Durman
- 07 Anadolu Gülüşü
Nurettin Durman
- 08 İktifa Sofrası
Hayrettin Taylan
- 10 Kuşlar, Diyarında Öter
Abdurrahman Adıyan
- 11 Güneşe Perde Çekin
Ali Havan
- 13 Eminönü'nde Çılgın Kalabalıklar
Ertuğrul Aydın
- 15 Mevsimsiz Göçler
İlhan Kurt
- 16 Dil ve Vatan
Vedat Eğilmez
- 19 Türkçenin Göç Yolculuğu
Ayşe Kasap
- 22 Tanpınar'da Âvâre İlhâmlar
Leyla Yıldız
- 28 İyiliğin Diğer Adı: Adile Sultan
Ali İhsan Gülcü
- 34 Göçebe Ruhlar: Evin Değişen Anlamı ve Kiracılık
Şeyma Yemiş
- 39 Folklorumuzda ve Halk Edebiyatımızda Sabretmek
Ahmet Özdemir
- 45 Bir Türkün Hikâyesi: Arabın Evleri
Naci Yengin
- 48 Veresiye Defteri
Alparslan Kılınç
- 50 Takunyalı Keçi Çobanı
Muhsin Duran
- 54 Batıdan Çok Uzakta
Kadir Kakçı
- 59 İyiler Ölmez Biliriz
Musa Yaşaroğlu
- 62 Varis
Mehtap Yıldız
- 67 Bir Varmış, Bir Yolmuş, Bir Yükmiş Hayat
Şeyda Nurdan Otabaşı
- 70 Dua
Serpil Tuncer
- 75 Hüzünlü Bir Tat Olarak "En Sevdığım Pastam"
Ünzile Eşen
- 78 Ayçiçeği
Şeyma Kibar
- 81 Benden Sonra
İbrahim Taş
- 86 Mükemmel Taşlar
Fatıma Betül Özdemir
- 89 Pelit Ağacı
Sevda Arslan
- 92 Bedende Durmayan Ruh: Ayasofya'da
Gülçin Akkaya

Zafer Acar

Otomatların Ontolojisi

İşe git gel otomat
ye iç yat otomat
tik tak tik tak otomat

insan olmadığımız ortada
hemen Makine Hakları Beyannamesi yayınlamalı
dernek ya da vakıf kurmalıyız
şimdiden gelecekteki robot kardeşlerimizi de kollamalıyız
öte dünyada girişsek böyle bir eyleme
kesin liderlik yapardı Descartes

çocuklar bilge, eğitim otomat
suçlular özgür, adalet otomat
soylu vahşiyken doğa, evcilleştirilen hayvanlar otomat
her kurumda burjuva sitili bir askeri disiplin var rap rap rap
asgari ücretli işçi memur bütün parasız yatılılar otomat
manastır hayatı süren hastalar, mahkum ve doktorlar
kurallara uymak zorundalar
şimdi-burada Ye'cüc Me'cüc her şey otomat
kılcal damarlarına dek takvimler ajandalar otomat
bir yıl: 12 ay, 52 hafta, 365 gün 8.760 saat 525 960 dakika
31 557 600 saniye 1 893 456 000 salise
işte böyle detay dinine inanır iktidar mekaniği otomat
matematik geometri bilimsel bilgi otomat
acıları topla, mutluluktan çıkar, tek tip acı kalır geriye
nedenler ve sonuçlar hep otomat
hızlandırılmış bir toplamadır çarpma
hızlandırılmış bir çıkarmadır bölme
isimler değişse de sıfatlar otomat

kare benim, daire sensin demek ki özde biriz –diğer şekiller sahte-
önce doğurur sonra yutar kareyi daire
varlığın anası hiçlikse babası yokluktur –nakaraaaaaat-
bu safsatalarla uğraşmaz, bir tek atasözlerine kulak verir otomat
ruhu dağ keçisi kadar mekanik, bedeni organik otomat –melez yani-
sürprizlerden nefret eder otomat

artırıldıkça insan, azalıyor Tanrı
silikon vadisinin umurunda mı
dinlerden satın alındı cuma cumartesi pazar
Tanrı yoktu ama, kapitalistlerle yapılan bu pazarlıkta
sağ olsun çok para kazandı sendika
bir zamanlar gûnahtı tembellik, şimdi dinlenmek yasak
soyutu pazarlamak için somut yapar otomat –psikolog mesela-
ateizme inat paraya tapar otomat
bu dünyada dindar bir atm öte dünyada banka olmak ister otomat
cenneti hak etmiştir muhakkak
sınırların dikenli teller duvarlar ve mayınlarla çizildiği küresel (!) dünyada
evrensel bilim ve sanattan bahsedip dursa da –kanma-
akla düşmandır yeni moda yapay zekâ

memleketin geleceği için oy kullanır otomat
demokrasilerde seçkinler kazanır hep, bunu bilmez
demokrasi bir çeşit mistik aristokrasidir, bunu da bilmez
seçilen seçkinleşir müziik dokuzuncu senfoniyi aç ve dinle
sen sus, sandık konuşsun otomat
düzen için canını verir, çünkü kapitalist bir reenkarnasyona inanır otomat
bir gün patron olarak doğacak, bütün öteki makineleri kırbaçlayacak
kendini diğer otomatlardan üstün görür otomat –kast sistemi psikolojisi-
dikkatle bak, nitelik de niceliktir bu dünyada
yok mana
doğaya isyan eden mucize gibi bazen hapsirir-pıskırır bozulur otomatlar da
iki ay evvel pil taktılar kalbime
artık yarı insan otomatım ben de

İngiliz Sanayi Devrimine baba
Fransız İhtilaline ana der
ontoloji yapan her
otomat

Nurettin Durman

Sevgili Yalnızlık Bir Gün Elbet

Sevgili yalnızlık
İki bin yirmi dört yılı eylül ayındayız
Günlerden Cuma'dır
Hafiften bir esinti ile ikindiye buluyoruz
Gazze direnmenin adıyla soluk almada
İsrail Lübnan'a füzelerle saldırıyor
Zalimler, kayıtsızlar, korkaklar sanki
Bir şey olmayacak kendilerine gibi
Öylesine sarhoş öylesine mest olarak
Ajans haberlerini izleyerek
Ovuşturuyorlar ellerini.

Bir eylülü daha yaşamış oluyoruz böylece
Beyrut'a doğru yol alıyor bombalar
Füzeler, Gazze'liler, dijital çağ çılgınlıkları
İnsansız insanlık durumları karşısında
Kör noktasında dünyanın mazlumlara
Güneşin doğmasını bekliyorlar.

İki bin yirmi dört eylülünü
Eylül gibi yaşamak varken
Anneler acılarını gökyüzüne ağıtlar olarak
Çocukların çılgınlıkları eşliğinde sunarken
Yağmurunu sevdiğim eylül ümitsizlik yok
Susulmuş olsa da körler sağırklar dünyasında
Ağlarını örmüş olsa da korkunun çeperleri
Ümitsizlik yok, sevgili yalnızlık
Ümitsizlik yok...

Nurettin Durman

Anadolu Gülüşü

Konuklar gelince kanatlanır kapılar birden
Ayvanlar yıldız yağmuru gönüller gani olur.

Bir selamdır kapı aralığı evin ışıyan odasından
Gülüşünü alır cananın ayrılık uzun bir yoldur
Sözün sarışın sustuğu öyle bir sabırla uzaklara
Bakar ki ısıltılı bakış Anadolu gülüşü kapıda.

Kapı ömür kadar kuvvetli hüzün kadar yumuşak
Gönül açılmış rüyadır candır konuklar gelince
Uzun yoldan menekşe envai çeşit çiçekle.

Buyur can, buyur canan, kalbiniz muhabbetli
Ağzınız bereketli elleriniz merhametli olsun
Başaklar büyütsün barışa açılsın kapılar
Kapılar aydınlık, kapılar Anadolu gülüşü.

Hayrettin Taylan

İktifa Sofrası

kırdım, suyun hasret kanadını
süzüldüm, olmalar, sevmeler, yunusluk okyanusuna
usluca uzaklaştım onu seven kendimden
kemakân elifler, birler, hürler arasında kaldım kendime
uzaklaştım için felaketinden
kaldım, ikimizin birinde

içimdeki melodilerin sızdırdığı zaman ve varlıktayım
sağır edilmiş hissizliğin, sensizliğin, saatinin, akrebiyim
ısırdım gelmeyişi, gülmeyişi, ünlemleri, belkileri
eşlik eden uzaklarının yelkovanı arasında esti y'ellerin
giden günlerin ödenmemişlik anasından emdim umudu
yarınları düşürdüm düşlere
bebekleşip ağladım, eşikteki aşk beşiğinde

kandır; zamanı, hülyaları gelip emzir varoluşu
"düş"tüm sana
püfle geçmeyen sensizliğimin bebekliğini
yeni doğmuş yavrusunu öpen anne gibi öp beni
cennetten yeni dönmüş şehit gibi nur sür yarama
gönlümdeki volkanları emzir sismik bakışınla
avare özlemlerimi dizginle semantik gülüşünle
kaybolduğum, kaydolduğum gönül sokağında sar beni
kırmızı elmaların aynalar koridorunda havva gibi sar beni

martıya atılmış mektuplarımı okur gözyaşların
güvercine sunulmuş yaralarımı iyileştirir sözlerin
örümceğe sardırılmış ağrılarımın ağlarına sunulur gülüşün
rüzgâra sızdırılmış sözlerimde yankılanır gelişin
ateşe hediye edilmiş hasretimin közünde yanar belkilerim
toprağa karışmış yaralarımda yeşerir; gelmelerin, gitmelerin
nutku tutulmuş zaman ve ziyanın ortasında kalır, sana kalmalarım
ikimiz de aynı var'ın özündeki özneyiz
bu yüzden varlığın, varoluşun, bana varışın yüklemi

mânâda göründüğüm, suretinde okunduğum andayım
bütün varları var eden var'ın yokluk deryasında yoklukta ve yokluğundayım
nefsimden yara açıp açılmış dert gülünle kısmetin sofrasındayım
her güzelliği toplayan aşkta ve güzelliğinde kalmış sevmek açlığını
sabır ve duanın içinde açık kalmış çiçeğine sarılmış arıyım
iktifa edip kaldım saadet ve hakikatin gölgesinde
yarın baldır, elmadır, sırat'tır, belkilerin fırat'ıdır
ikimiz de aynı var'ın özündeki özneyiz
bu yüzden varlığın, varoluşun, bana varışın yüklemi

Abdurrahman Adıyan

Kuşlar, Diyarında Öter

toplanın kuşlar, toplanın
simurg olun uçurun
asya steplerinden dörtlale
gelip geçen nal tozunda
iki lisan, bir anne dili

havalanın kuşlar, havalanın
küllerimden savurun
insan ki bedeni değil
anadolu bozkırında
iki evin, bir yurt teni

kanatların kuşlar, kanatların
tüylerimde rüzgâr tutun
mülkün penceresi sema
çırpınıp dökülür özüne
iki düş, bir gerçek hâli

ötün kuşlar, ötün
gül bağımı açın
ne geçmiş veraset
ne gelecek kehanet
iki insan, bir nisyan cemi

susun kuşlar, susun
tanrı'nın sesini duyun
insanın sözü bitmez
satırla sâdır arası leman
iki icrâ, bir keman yayı

durun kuşlar, durun
koşar adımları unutun
bir özge kuş salar
bedenimi toprağa, kopar
iki can, bir bam teli.

Ali Havan

Güneşe Perde Çekin

Devrildi aşk sütunu sevda tavanı çöktü
Işıltılı yoksunluk aşkı kökünden söktü

Çirkinlik esir almış asırlık nakışları
Takma gözlükler gizler perdeli bakışları

Kayboldu boşluk hissi yitirildi derinlik
Plastik hayatların teşhirleri vitrinlik

Dün Kaf Dağı'ndan uzak hayali yok yarında
Tek satır yer alamaz ömrün derkenarında

Yolculuklar hep yarım kendine varışlara
Kulaklar sağır şimdi içten yakarışlara

Korkulu koridorlar kapılar kilit tutmaz
Gece girift bilmece endişeler uyutmaz

Sessizlik bağdaş kurmuş yorgun odalarında
Merhamet yeşermiyor gönül duldalarında

Gölgesini sakınır yalnızlığı kesretli
Her mevsimin içinde aya güne hasretli

Tülleri aralanmış yarı açık pencere
Camlara mıhlı gözler kımıldamaz bir yere

İpini kim saracak topaçların kim şimdi
Çocukluğu olmayan sokaklar yetim şimdi

Bir yanı ağır hasta yarı felçli bir yanı
Sırtında taşımıyor gönlünde olmayanı

Serpilirken kahvaltı israfın sofrasında
Tencere buğusunu tanımaz ev tasında

Ne varlıktan bir alem ne yokluktan bir eser
Ölümlerle yaşıyor kaldırımlar serteser

Tüketim biletiyle trendin son garında
Sıtma nöbeti tutar modanın rüzgârında

Güneşin mızrak boyu kuşluk vakti ölçülür
Zamanın pençesinde en hızlı insan çürür

Ve bir anlık ürperiş acı salâ sesinde
Ölümü taşımıyor kimse can heybesinde

Tuz koktu et bozuldu ne varsa zehirlendi
Yağmurlar buluta kûs ağlayın su kirlendi

Yarılmak üzere yer yorgun göklerde sancı
Güneşe perde çekin görmesin bu utancı

Ertuğrul Aydın

Eminönü'nde Çılgın Kalabalıklar

Çocuklar su satardı Eminönü'nde
Ağustos sıcaklarının kavuran güneşine karşı
Hanlar hamamlar ve insan kaynayan caddelerde
Bir çeşmenin kurnası gibi oluk oluk akardı

/yaz günleri/

Telaşlı telaşsız yorgun argın saatleri seyrederdik
Açık kapalı kepenkli dükkân önlerinde
Sıra sıra dizilen seyyar tezgâhlar
Anadolu gücüyle seslenirdi gelip geçenlere
Çığırkanlar ve tütün çubukları eşliğinde.

Bir cumartesi curcunası yayılırdı etrafa
Yan kesiciler dilenciler hokkabazlar olurdu
Külhanbeyleri tombalacılar cazgırlar ve apaçiler
Eminönü'nde Sultanhamam'da Yeşildirek'te
Osman Cemal'in romanından çıkmış gibi
İplikçiler kumaşçılar kürkçüler kunduracılarla
Dokunaklı bir Halit Ziya hikâyesini yaşırdık
Eski Çekoslovakya'daymışçasına

Kapalıçarşı'da bir esnaftı şair Edip Cansever
Uzaktan görmüştüm bir keresinde
İbrişimci iplikçi düğmeci kalaycı sarraflarla yan yanaydı
Bir kuyumcu titizliğiyle işliyordu şiirlerini
Orhan Veli'nin gözünde bir sinemaydı İstanbul'un orta yeri
Mistik bir evrene açılıyordu
Sezai Karakoç'un şiirinde Kapalıçarşı
Beyazıt'ta Sahaflar Çarşısı'nda
Yirmi dört saat şiirle yaşıyordu Hüseyin Avni

Mahmutpaşa'da Tahtakale'de Mercan'da
Kürkçü Han'da Zincirli Han'da Gürün Han'da
Çuhacı Han'da Boyacı Han'da Yolgeçen Han'da
Kubbesinde poz verdiğimiz Büyük Valide Han'da
Mehmet Rauf'un Eylül ile selam gönderdiği öteki hanlarda
Çokça eşref saatlerimiz geçmişti
Kuru kahveciler turşucular mısırcılar ve soğuk sandviççilerle baş başa

Mısır Çarşısı'nda yaldızlı bir kubbe altındaydık
Süleymaniye'deydi aklımız bir yandan
Rüzgâra bağrımızı açardık Sarayburnu'nda
Sirkeci'de Cankurtaran'da Kadirga'da ayrı dünyaları kucaklardık
Bir tramvayın peşinden koşarak giderdi hayat
Islanır ısınır ve üşürdük Gülhane Parkı'nda
Avlusunda güvercin uçurduğumuz Yeni Camii'nin
Dört bir yanından akardı çılgın kalabalıklar

İlhan Kurt

Mevsimsiz Göçler

Şimdi zaman titrek,
Attığımı vursam aynada kim düşecek
Herkes aynı ırmakta yıkanıyor beyim
Dalgalarda benimle üşüyecek
Kimse kalmadı

Şehir olmaza barınak
Şımarık bir züppenin seiko saati gibi vuruyor caddeler
Dişleri yetse akrepler evleri ısırarak
Örümcekler yuvalıyor minareleri
Attığını vuruyor kör avcı
Kanımda yaralar açılıyor, kemiklerim barut tozu
Çok zamandır çatılar ıslak beyim
Güvercinler dönemiyor yuvalarına
Yüreğimi ısıtasım var uçsunlar diye bana

Ağzı kül rengi aynaların
Ondan çirkinleşiyor gittikçe yüzüm
Gözlerim budaklanıyor, pus oturuyor kirpiklerime
Sokakların renklerine bakır yağıyor, evler hâkî
Puslu bir ormana dönüyor yaşamak
Ölüm titrek şimdi
Kimse kalmadı benimle mermerde üşüyecek

Bilmem belki de böyle olmayabilirdi
Tutunabilirdi kaldırım taşları birbirine
Güvercin yavruları gülebilir, kırlangıçlar uçabilirdi
Belki de adı konabilirdi mevsimsiz göçlerin

DİL VE VATAN

Dil, hangi açıdan (dilbilgisi, dilbilim, dil felsefesi) bakarsak bakalım nihai bir çözüme kavuşturamayacağımız ama ulaştığımız her aşamada çok şey kazanabileceğimiz derinlikte bir kavramdır. Uzun yıllar temel mantık kurallarına da yön verecek şekilde tespit edilen dil kuralları çerçevesinde oluşturulan dilbilgisi, yazı alanında avamın eğitime büyük fayda sağlamıştır. Bununla beraber dil üzerine düşünen felsefeciler ve mu tasavvıflar keşfettikleri sırlarla dile farklı ve derin bir boyut kazandırmışlardır. Daha sonra sömürü zihniyetiyle ortaya çıkan yaklaşımlar, dilbilim başlığı altında amacına paralel olarak dil alanında iğrenç bir saha açmıştır. Modern bilim, bulaştığı her şey gibi dili de muktedirlerin eline bir silah olarak verme gayretine girmiştir. Onların güçlerine güç katabilecekleri verileri üretmeye çalışmışlardır.

İbni Arabî, yaratılmışların içinde en fazla esmâ âdemoğluna verilmiştir, der. En fazla kelimeye insan sahiptir ve bununla Allah'ı zikreder. Diğer varlıklara verilen esmâ, insana verilenden azdır. Yani insanlar meleklerden, şeytandan, cinlerden, hayvanlardan daha fazla kelimeyle düşünüyor, iletişim kuruyor. İletişimi sadece insanın diğer insanlarla kurduğu

konuşma/söyleşme olarak anlamayınız. Bütün varlıklarla bir iletişim içerisindeyiz. Duyularımızla varlık âlemini algılıyoruz. Onların bize söylemek istediği şeyi duyuyor, keyfimizce o mesajla muhatap oluyoruz. Tat, koku, şekil bize bir mesaj veriyor. Çürümüş, kötü kokan yiyeceği yemiyoruz. Köpekler büyük oranda kokuyla kuruyorlar bu iletişimi. Bir odunla et parçasını görerek değil, koklayarak birbirinden ayırabiliyorlar. Kimi canlılar kulaklarıyla kimisi de gözleriyle gösteriyor bu marifeti. İnsanoğlu diğer canlılara verilmiş olan bu esmâya büyük oranda sahip olmakla birlikte bütün varlığı isimlendirebildiği kelimelere de sahiptir. Bu özellik insana, kendisine secde edilmesi istenecek büyüklükte bir üstünlük ve şeref kazandırmıştır. Biz bütün yaratılmışların dilini anlayabiliyoruz. Ama onlar bizim dilimizi bir yere kadar anlayabiliyorlar. Allah'ın izin verdiği yere kadar sözümüzü dinliyorlar. Kodlarla (yazılım) maddeye bir şeyler yaptırabiliyor; taş, toprağa şekil verebiliyoruz. Meleklerin ve şeytanın dilini biliyoruz. Her gün konuşuyoruz onlarla. Bazen meleğe bazen de şeytana uyuyoruz. Bir karar aşamasında fırtınalar kopuyor içimizde. Aklımıza geldi diyoruz hâlbuki birileriyle onların dilinde konuşuyoruz.

Bebekler yaklaşık ilk üç ay dünyayı tam olarak seçemiyorlar. Gözleriyle boşlukta bizim göremediğimiz bir şeyleri takip ettiğine çoğumuz şahit olmuşuzdur. Takip ediyor, bir yerde duruyor, dikkat kesiliyor, heyecanlanıyor, gülüyor veya ağlıyor. Eskiler onların bu hâlleri için melekleri görüyor, onlarla konuşuyor derlerdi. Ağladığında "Şeytan anne ve babasının öldüğünü söyledi." derlerdi. Modern bilimle kirlendiğimiz için bu sözler şimdi bize ne kadar saçma geliyor. İmanla yıkanıp temizlenmemiz lazım. İnsanın dünyaya geldiği ilk zamanlar, melekleri gördüğü bebeklerin dünyadaki maddi varlığı seçemeyip gözleriyle boşlukta bizim göremediğimiz şeyleri ta-

kip etmesinden ve o takip ettiği şeyi dinleyip gülmesinden belli. Bir şeyleri görüyor ve onların konuştuklarını anlayarak tepki veriyor. Gözleri ve kulakları o âleme odaklandığından dünyayı bulanık olarak görüyor ve işitiyor. Zamanla dünyayı seçmeye başlıyor. Dünyaya odaklandıkça melekler bulutsu ve muğlak bir hâl almaya başlıyor ve zamanla görünmez oluyorlar. Yani melekler her yerde ama insan dünyaya odaklandığı için o âleme ait her şey bulanıklaşıyor. Dünyevileştikçe melekleri göremez hâle geldik. Konuşuyoruz süreli ama göremiyoruz. Dünyevileşmemiz nefsimizin isteklerine uymamız oranında derinleşiyor. Yani nefsimizi bu anlamda terbiye ettiğimizde melekleri tekrar görebiliriz. Meleklerle iman, imanın şartlarının ilk sıralarında yer almasına rağmen modern dünyada haccın farz olarak idrak edilmesi boyutunda kabulü ve gereğinin yapılması çabası gibi çoğu Müslümanın kavram ve anlam âleminden çıkmış durumda. Meleklerle iman ettiğimizizin yaşantımızda en ufak bir izine bile rastlayamıyoruz. Kelimelerin dışında başka varlıklara verilen göstergelerle de iletişim sağlayabiliyoruz. Koku, sertlik, şekil, ses bir gösterge olarak bizde karşılık bulabiliyor. İşte bu karşılık bulma olayı acaba yine önceden verilmiş bir kelimeyle içimizde bir yerde (kalp, beyin) ilişkilenebiliyor mi gerçekleşiyor? Bu verili kelimeler sınırsız mı? Her yeni durum karşısında isimlendirme yapabilmemiz bu sınırsızlık düzleminin neresinde? Verili olan kelimelerden hareketle yapılan yeni isimlendirmeler yanıltıcı olabilir mi? Yani aslını temsil etmeyen isimlendirmeler yapılabilir mi? Yapılabilirse bu nasıl bir durum ortaya çıkarıyor? Yani bu yanlış isimlendirmeler nelere mal oluyor?

Varlığı, bizde verili olan kelimeler (göstergeler) kadar anlıyoruz. Belki bütün yönleriyle görüyor, duyuyoruz ama varlığı sadece bizde karşılığı olan kelimeler kadar anlıyoruz.

“Dil varlığın evidir.” diyor Haydeger (Heidegger). İçimizde verili olan kelimelerden herhangi birine karşılık gelmeyen bir şeyi veya şeylerin bazı özelliklerini kavrayamıyoruz. Varlığından haberdar olamıyoruz. Yani bir çiçek; koku, renk, yumuşaklık ve tadından mı ibaret? Biz duyamıyoruz diye bir sesi yok mu çiçeğin? Aynı şekilde verili kelimelerden bazılarının içimizde hasara uğraması, anlam değiştirmesi de o kelimenin karşıladığı varlığın bizde yok olmasına sebebiyet veriyor. İçimizde farklı bir sesle her gün diyalog hâlinde olduğumuz “melek” kelimesinin içimizdeki karşılığı, mesele “Nivton’un (Newton) yerçekimi kanunu”yla tahrip olduğundan hayatımızda melek varlık sahasından çekilmiştir. Bu durum ağaç için de taş için de geçerlidir. Ağacın ve taşın varlığı aslıyla değil büyük oranda karşılığı olan kelimenin içimizde gördüğü tahrip oranında bir yanılamayla yarım yamalak, belki de saçma sapan bir şekilde bizde karşılık buluyor. Böylece güzelim bir ormanı bilmem kaç mikâp kereste olarak algılıyoruz. Verili olan kelimelerin anlamlarını daraltıyor, kelimenin bu daralmış anlamına ikna olmaya gayret ediyor yahut maruz bırakılıyor. Bu işlem bireysel olarak da gerçekleştiği gibi toplumsal olarak da gerçekleşmektedir. Bu sapma ve daralma kelimenin anlamının tahrip olması şeklinde olduğu gibi varlığın içimizde karşılığı olan verili kelimelerle bağlantısının kopması şeklinde de olabilmektedir. Toplumsal yozlaşma ve dile yapılan müdahaleler bu durumun oluşmasına sebep olan olayların başında gelir. Modernleşme serüvenimiz ve Kur’an harflerimizi Latin harfleriyle değiştirmemiz bu durumlara en iyi örnektir.

Dişimiz çürüdüğünde sinirler yoluyla beynimize bir mesaj gönderiyor. Çürüğün vahameti oranında bir acı hissediyoruz. Ağrıyı çürüten dişimizin olduğu yerde hissediyoruz. Beynimizin bu mesajın iletildiği bölümü ağrı-mıyor. Dişimize anestezi yapılırken sinirler ağ-

rıyı iletmiyor. İletişim kesilince ağrı bitmiyor, biz hissetmiyoruz. Daha sonra doktor dişimizde kanal tedavisi, dolgu gibi işlemler yapıyor. Sinirlerin alınması da iletişimi kestiğinden uyuşturucunun etkisi geçtikten sonra da ağrıyı hissetmiyoruz. Sinirlerle beynimize iletilen mesaj, ağrının kendisi mi? O her neyse beynimize ulaştığında nasıl ağrı gibi bir his oluşturuyor? Verili bir kelimeye karşılık geldiğinden mi biz ağrıyı hissediyoruz? Bazı akıl hastalarının ağrıyı hissetmemeleri, bazılarının bu ağrının keyif verici bir şey olarak algılaması verili kelimenin tahrip olduğuna bağlanabilir mi? Asli harflerimiz olan Kur’an harflerimizin elimizden alınması dişe yapılan anestezi gibi kelimelerimizin anlamlarıyla olan bağını kopardı. Artık orada ağrı var mı, bu işe girişen doktor orada ne gibi düzenlemeler yapıyor hepimiz çok iyi biliyoruz. Yaklaşık bin yıllık birikimiyle belli bir seviyeye gelen ilim, sanat dilimiz bu işlemlerle günlük konuşma dili seviyesine getirilmiştir. Bütün halka kolay okuma yazma öğretilen iddiasıyla bütün âlim ve sanatçılar halkın seviyesine düşürülmüştür. Türkçe; Arapça, Farsça ve Oğuzcanın birleşiminden oluşmuş, bu üç dilin kelime ve kurallarını almıştır. Yazı dilinde bu kelimelerin tamamını sadece Oğuzcanın kurallarına uydurmaya çalışmak, hatta bu üç dilde de olmayan tamamen uyduruk kurallara uydurmaya çalışmak ancak Latin harfleriyle mümkün olabilirdi. Yani Kur’an harflerimiz değişmeseydi bunlar yapılamayacaktı. İlim ve sanatımız olağan seyrinde devam edecek bugünkü kadar zarara uğramayacaktı.

Bu duruma razı olamayız. Buna rıza göstermek, buradan artık dönemeyiz demek, vatan ve millete ihanettir. Dilimizi kaybedersek vatanımızı da millet olma durumumuzu da kaybederiz. Dili yok olan hangi millet şu an hayatta? Dil varlığa sadece ev sahipliği yapmıyor. Dil en nihayetinde bağıyla, bahçesiyle, hudutlarıyla en “Önce vatan”dır.

Ayşe Kasap

TÜRKÇENİN GÖÇ YOLCULUĞU

“Dil, her insan topluluğunun, her kavmin ve milletin tarih içindeki gelişmesi ile sıkı sıkıya bağlı, onun duygu ve düşünce özelliğini belirleyen dinamik ve zamanla inkişaf eden, canlı, yaşayan, kendine göre enerji kaynakları bulunan bir sosyal ve biyolojik vakıâ’dır.”¹ der Ayhan Sungur.

Diller, toplumlar gibi tarihi süreç içerisinde değişir, gelişir ve farklılaşır. Türk dili de Orhun Abidelerinden bugüne uzanan tarihi süreç içinde değişmiş, gelişmiş ve farklılaşmıştır. Bu değişim, gelişim ve farklılaşma bütün diller için geçerlidir ve süreklilik arz etmektedir. Çünkü diller durağanlaştığında yok olurlar. Ergenekon’dan yola çıkan Türkçe; yolu üzerindeki ülkelerin, kültürlerin, milletlerin dillerinden etkilenip, onlardan sesler, kelimeler, deyimler alıp, kendisine mal edip zenginleşerek bir “dil hazinesi ve kültürümüzü” oluşturmuştur.

¹ Ayhan Sungur (1986) Dil ve Düşünce. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı Yayınları, İstanbul.

Türk dili, milletiyle birlikte başladığı uzun macerası boyunca Çin, Hint, Fars, Arap ve Batı medeniyetleri gibi birçok güçlü medeniyetlerle karşılaşmıştır. Orta Asya bozkır medeniyetinden İslâm medeniyetine geçişte ve Batı medeniyetine geçmeye karar verdikten sonra başlayan dil tartışmaları Süleyman Nazif'in 1912 tarihinde Şehbal dergisinde yazdığı gibi "bir mesele-i müebbede" olarak hep devam etmiştir.

Dilin toplumsal bir olgu olduğunu söyleyen Vilhelm von Humboldt'a (Wilhelm von Humboldt) göre "Diller özgür olarak doğmazlar, içinde oldukları insan topluluklarına bağlı olarak belli sınırlar içinde ilerler, milletlerle birlikte gelişir, onların manevî özelliklerinden oluşur." Yani dil içinde yaşadığı toplumla birlikte gelişip olgunlaşır. Böylece her millet ihtiyaçları doğrultusunda kelimeler üretmiştir. Gerekliği yerde de ihtiyaç duyduğu ölçüde, dil yapısına uygun ya da uyabilecek sesleri, kelimeleri söz heybesine eklemiştir. Büyük milletlerin büyük dilleri olur. Türklerin Ötüken'den başlayan yolculuğu dilimizin de yolculuğu olarak yaklaşık 8000 km'lik bir mesafe ile Anadolu'ya ulaştığında, yol boyu ve konar göçerliği sırasında gördüğü her olay, doğa, iklim, dağ, ova, nehir, göl, duyduğu her ses ve hissettiği her duygu dilimize nüfuz etmiştir. Birçok milletle yolu kesişip, yeni diller ve kavimlerle karşılaşarak kültür taşıyıcısı dilimizi zenginleştirirken karşılaştığı toplulukların dillerine kelimeler vererek büyük bir milletin dili olduğunu da göstermiştir. Dünya üzerinde Türkçenin birbirinden farklı lehçe ve ağızları bulunmaktadır. Çünkü Türkler coğrafi olarak büyük bir alana dağılmışlardır. Bunun neticesinde de Türkçeye başka dillerden kelimeler girmiştir ve girecektir de. Mesela Azeri Türkçesine baktığımızda Rus etkisinden dolayı Rusça kelimeler görürüz. Hatay civarında ise Arapça kelimelerin

daha ağırlıklı kullanıldığını müşahade ederiz. Fransızcada %15 civarında Arapça kökenli kelime vardır. Çünkü İslam Medeniyeti Endülüs'te 700 yıl kadar onlarla komşu olarak yaşamıştır. Bir dilin başka bir dilden kelime alması sosyolojik ve psikolojik bir hadisedir. Türkçe, Orta Asya'dan gelen atalarımızın dili olarak çok zengin fiil çekimleri içermesiyle birlikte, Anadolu'ya yerleşip devletler kurduktan sonra da çevremizdeki milletlerin dillerinden ihtiyaç duyduğu kelimeleri almış ve alınan her yeni kelime Türkçenin kalıbına dökülmüş, eritilmiş, dilimizin gramerine göre şekil alıp, ahenk kaidelerine uygun telaffuzla dilimizi zenginleştirmiştir. Artık hepsi birer "Türkçe Kelime" olmuştur. "Köşe"nin Farsça olduğunu, "Töre"nin İbranice olduğunu, Rumca "Aftendis'in "efendi" olduğunu, "Gökalt"ın Moğolca, "Ev" kelimesinin Aramice, "örnek" kelimesinin Ermeniceden olduğunu söylersek, Türkçe değildir deyip dilimizden çıkarabilir miyiz?

Mehmet Kaplan'ın "Bin yıl İslâm medeniyeti içinde yaşamamız dolayısıyla Türkçeye Arapça ve Farsçadan binlerce kelime girmiştir ve dilin bünyesine tabî bir unsur olarak karışmıştır... Kimse onların yabancı olduklarını hissetmez. Bu demektir ki onlar Türkçenin malı olmuşlardır."² dediği gibi. Göte (Goethe) de "Bir dilin zenginliği onun içindeki yabancı kelimeleri atması ile değil, onları sindirip kendine malet-

2 Mehmet Kaplan. 8 Mart 1976 günü bir gazetede "Dilde Aşırılık ve İtidale Dair" başlıklı yazdığı bir yazı

mesi ile belli olur.” der. Dilin gelişimi ve yolculuğu, yaşadığı toplumun kültür ve medeniyet alanındaki tekamülüyle de orantılıdır. Tarihî yaşanmışlıklar, olaylar, savaşlar, kutlamalar, hüznler gibi birçok olgu her zaman vakanüvislerin kalem ile yazılarak günümüze ulaşmamıştır. Halkın dilinde vücut bulan deyim, atasözü, ninni, türkü ya da ağıt olarak kulaktan kulağa, obadan obaya, dilden dile yayılıp sözlü kültür ürünü olarak tarihe kaynaklık etmiştir. Birer bilgi kaynağı olarak toplum hafızasını günümüze taşımışlardır. Türkçe dönem dönem bazı müdahalelere maruz kalmıştır. Dilimizin söz varlığını yani yüzyıllar boyu biriktirdiği kelime ve terim zenginliğini değiştirmeye çalışmak, sadece bir sadeleştirme ve sözlükteki kelimeleri azaltma veya çoğaltma düzeyinde bir müdahale değildir; bu müdahaleler toplumumuzun düşünce, kültür, edebî ve duygusal varoluşlarına müdahaledir. “Öztürkçe”, “Dilde Özleşme”, “Tasfiyecilik” kavramları, yukarıda saydığımız tarihî, sosyolojik ve psikolojik sebeplerden dolayı teknik olarak yanlış ve uygulanması mümkün değildir. Gök-

türk yazıtlarında bile çok sayıda Çince kelime vardır. 1200 yıl önce Moğolistan ile Türkistan sınırı doğal sınırdı ve tel örgüler yoktu, Moğolca ile Türkçe karışık bir vaziyette idi. Öz dili muhafaza etmek için izole bir yaşam süren, durağan, bulunduğu topraklardan ayrılmamış, başka hiçbir medeniyetle temas etmemiş olmanız gerekmektedir. Dilin kaynağı halktır. “Yaşayan Türkçe” halk arasında konuşulan Türkçedir. Yüzyıllar boyunca bu kaynağın ürettiği kelimeler, deyimler, atasözleri, masallar, söylenceler, türküler, tekerlemeler halkın tüm geçmiş duygularını, düşüncelerini, yaşantılarını taşımaktadır. Dil de canlı bir varlıktır. Dili eğer insana benzetirsek nasıl bizim hücrelerimiz ölüp yerine yenileri gelmekte, organlarımız şekil değiştirmekte ise dil de benzeri bir değişim yaşamaktadır ve yaşayacaktır. Anadolu topraklarında olup Türkçemizin Orta Asya’daki kelime varlığı ile sınırlı kalmasını, değişmemesini, başka kelimeleri bünyesine alıp eritmemesini beklemek, ideolojik söylemden öteye geçmeyen bir anlayıştır.

Leyla Yıldız

TANPINAR'DA ÂVÂRE İLHÂMLAR

*Bir kuş düşünür bu bahçelerde
Altın tüyü sonbahara uygun*

Ahmet Hâşim

Ahmet Hamdi Tanpınar aşk, tabîat, zaman gibi temaları “kendi cevherinde mahpus bir ânın” zevkiyle nakşeder şiirlerine. Dilimiz onun elinde “yumuşak rüya işçiliğinde” yontula yontula zarif bir heykele dönüşür. Culyano (Giuliano) Finelli’nin mermerde saklı olan dantel yakalı kadını görmesi gibi... Her bir sözcüğün hem bir ses değeri vardır hem de bu ahenge eşlik eden mânâ inceliği...

“Serpilen aydınlıkta dalların arasından
Büyülenmiş bir ceylan gibi bakıyor zaman”¹

Sözün bestelenmiş hâlidir şiirleri. Önce hayâl eder sonra yüzen su nergisleri düşer tek tek ömrünün rüzgârlı bahçesine. “Bir gün İcadiye’de veya Sultantepe’de/Bir beste kanatlanır, birden olduğu(n) yerde.

”İlhâmın engin kanatları açılmıştır.

“Bir kâinat açılır, geniş, sonsuz, büyü”²...

Yahya Kemâl’in yaktığı billur avize

Güçlü tecessüse sahiptir Tanpınar. Fuzûlî’yi, Mevlânâ’yı, Yunus Emre’yi işliyor mısra mısra zihnine. Üniversite yıllarında başlayan Yahya Kemâl hayranlığı. . . Onda Türkçenin sesini, dehâsını, mûsikîsini gün yüzüne çıkarandır Yahya Kemâl. Tanpınar ise “rıhtımda uyuyan gemi”. Hocası için “Dil-in kapısını bize o açtı.”³ diyecekti. Şiirlerindeki mükemmeliyet fikri ve mısra güzelliği, Tanpınar’a derinden derine tesîr ediyor. “Yâ Rab! Bana bir ses yaratan kudreti ver!” diye rûhunun yansımaları bulmak isteyen Yahya Kemâl’in ifâde gücü, anbean ay ışığı olup yansıyor dimâğının aynasına.

“Yahya Kemâl tek başına dilimizin ortasında bir Rönesans...”⁴

Bursa’da Zaman şiirindeki ritim, tarih, mûsikî, mimari tasavvurunun hissettirdiği güzellik, Yahya Kemâl’in eteğinden damıtılmıştır. “Şiirde ve fikirde ilk ve gâliba yüzünü gördüğüm son hocam Yahya Kemâl oldu.” der.

“Hakîkatte estetiğimiz aynıdır. Yalnız millet ve târîh hakkındaki fikirlerimde bu büyük adamın mutlak denecek tesîrleri vardır.”⁵

Tanpınar, Bursa’da Zaman hariç, roman ve hikâyelerinin aksine şiirlerinde Yahya Kemâl gibi geçmiş zamanın izini sürmez, şiirleri “ân” ile meşguldür. Bu yönüyle Yahya Kemâl’den uzaklaşır, Haşim’e yaklaşır.

Ufkunda alevden güller açtıran Hâşim

Gençlik yıllarında “bir ölümün kalbe sinen gamıyla” okuduğu Şiir-i Kamer’ler, Tanpınar’ı Ahmet Hâşim’e yaklaştırdı. Şi’r-i Kamer, Ay’ın şiiridir. Ölen annesinin Hâşim’in ruhunda açtığı yaranın ve hasretin şiiridir. Haşim annesini, sekiz yaşında kaybetmiş; Tanpınar ise on üç yaşında. “Râ’sesiyle sarsan hüznü” onu, Hâşim’in beldesine gönderir.

“Hâşim’i daha evvel okumuştum ve sevmiştim. Bu iki şâir bana kendilerinden evvelkileri unutturdular.”⁶

Güzelliği, şiirin kendisinde arayan Hâşim, bu “kimsesiz çöllerin yorgun seyyâh”ının ufkunda alevden güller açtırır. Hâşim’in tesîriyle, “dış âlemi santimental hassasiyet tarzının arkasından seyreder.”

“Son ziyaretler iner uyuyan nehre
Ufku mineleyen kızıl akşamdan”⁷

“Her asîl şâir gibi, insanla meleşin arasında” dediği Hâşim için: “Şiirden ve güzelden mâadâ hiçbir şeyin ciddiyetine kâil olmamış

1 Bütün Şiirleri /Her Şey Yerli Yerinde, S. 43

2 Bütün Şiirleri / Bir gün İcadiye’de, S. 54

3 Antalyalı Genç Kıza Mektup

4 Altmış Beşinci Doğum Yıldönümünde Yahya Kemal ve Şiirimiz

5 Antalyalı Genç Kıza Mektup

6 Antalyalı Genç Kıza Mektup

7 Bütün Şiirleri, Musul Akşamları, s.103

olan bu insan için hayatın bütün manzaraları, bütün tezâhürleri vakit vakit tatlı, ekseriya da acı bir oyundan ibâretti.”⁸

Empresyonizmin “varlığın perdeyi yırtan” aynasında “fecirle değişen ağacı” temâşâ eder, “mehtâbı kırılmış dal uçlarından” izler. Yıldızların tılsımlı bahçesinde gezinir.

“Yıldızların büyülü bahçesindeyiz
Ebediyetinle geldik diz dize”⁹

Birlik aynasının kamaştırıcı aydınlığıyla baş başa

Eski şiirin lezzetini Yahya Kemâl’in derslerinden tadar ve hocasının tesîriyle Divân

(Osmanlı klasik) şiiri merakı başlar. Gâlib’i, Nedîm’i, Bâkî’yi, Nâilî’yi de ondan öğrenip seviyor. Huzur romanında Mümtaz kendisi, Mümtaz’ın fakültedeki hocası İhsan ise Yahya Kemâl’dir. Bazen bir mısraın peşine takılır Mümtaz. Nuran’la birbirinden ayrı düştüğü saatlerde Neşâtî’ye ait bir beyit, istîlâ eder aklını.

“Gittin amma ki kodun hasret ile cânı bile...
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile”¹⁰

Divân şiiri ona göre; “târihin ortasında tek başına yürüyen bir şiirdir.” Huzur’da bazen Nâilî’den bir mısra dökülür meyler gibi.

“Lutf u kerem-i hazret-i Mevlâ ile geçtik.”¹¹

Eski şiirin rüzgârıyla “Neşâtî’nin ilhâmı; birdenbire silkinir, o kadar dikkat ve zevkle ördüğü arabeski, kendi fâni varlığıyla beraber tek bir kanat çırpışında siler ve bizi ‘birlik’ aynasının kamaştırıcı aydınlığıyla baş başa bırakır.”

Doğu’dan Batı’dan bahçeler yığılır eteklerine

Tanpınar, sanatın bütün dallarında hem Doğu’dan hem de Batı’dan beslenir. Dede Efendi’yi, İtrî’yi sevdiği kadar Mozart’ı, Beethoven’i, Bach’ı da sever. Klâsik mûsikîmizin zevkine Yahya Kemâl’in mısraları işâret ediyordu: “Çok insan anıyamaz eski mûsikîmizden /Ve ondan anlamıyan bir şey anlamaz bizden.”¹² Dede’nin *Mâhur Beste’sini* ilk defa dinlediğinde birdenbire gözlerinin önünde çıplak bir manzaraya hâkim büyük bir ağaç canlanmıştı. *Yaz Yağmuru* ve *Huzur*’daki başkahramanların plak merakı, klasik müziği hayranlığından geliyor.

8 Ahmed Hâşim’e Ait Hatıralar

9 Bütün Şiirleri, Şiir, s.28

10 Huzur, s.140/166

11 Huzur, s.164

12 Kendi Gök Kubbemiz, s.40

“Debusi’yi (Debussy), Vagnır’ı (Wagner) sevmek ve Mahur Beste’yi yaşamak, bu bizim talihimizdi.”¹³

Dede’nin müziğinde yitip gittiği gibi Debusi’de (Debussy) de kayboluyordu.

“Sabri biraz sonra yağmur seslerinin sık ormanında Debusi (Debussy) mûsikîsinin, sanki yanı başlarında uyuyan bir mahlûk gibi olduğu yerden silkindiğini, mücevher parıltısıyla kımıldandığını, kendisine yol açtığını duydu.”¹⁴

Bazen bir türkûnün sesiyle içinde sonsuz bir deniz çalkalanıyor ve kendi gök kubbesine dönüyor.

“Bir türkû dinledim Eğin ağzından Haykırıyordu oğul oğul diye.”¹⁵

Tanpınar öz varlığını Yahya Kemâl ve Hâşim’de bulduğunu söylese de çok sevdiği Valery’de de buldukları vardır; büyülediği Purust (Proust), Gid (Gide) ve Nörvıl’da (Nerval) da şiir ve düşüncesini etkileyen unsurlar olduğunu biliyoruz. Mûsikîde olduğu gibi edebiyatta da çift kollu ırmaktan beslenir. Fransız şiirine hayrandır. Onun şiir sanatına Fransız sembolistler, sihirli bir değnekle dokunmuştur: Bodler’i (Baudleare), Verlen’i (Verlaine), Malarm’i (Mallarme), Antol Firens’i (France), Alman şâir Hofmın’ı (Hoffmann) okuyor.

“O günden beri Mümtaz, Bodler’i (Baudleare) elinden bırakmadı. Neden sonra sevdiği şâirin yanına Malarm (Mallarme) ile Nörvıl (Nerval) geldi.”¹⁶

Şiirde kusursuzluğun, müzikalitenin, zengin çağrışımların dışı vurumunda, en iyi-

ye ulaşma çabasında Fransız sembolistlerin etkisi göz ardı edilemez.

“Bende asıl büyük tesîr, Fransız şiirinden ve bu şiirin, Bodler-Malarm-Valeri (Baudelaire-Mallarme-Valery) kolundan geliyor.”¹⁷

Bodler (Baudelaire), ilk büyük keşfi ve ilk büyük hocası.

“Yahya Kemâl’den sonra ilk büyük keşfim Baudelaire oldu. Bu büyük şâiri daima sevdim. Hattâ diyebilirim ki, sade şiir için değil, hayat için bir hoca telâkki ettiğim devirler oldu... Sonra sırasıyla, Verlen (Verlaine), Malarm (Mallarme) geldiler.”¹⁸

13 Huzur, s. 140

14 Bütün Hikâyeleri, Yaz Yağmuru, s. 153)

15 Bütün Şiirleri, s. 150

16 Huzur, s. 41

17 Antalyalı Genç Kıza Mektup

18 Yaşadığım Gibi

Şiir estetiğinde Valeri'nin (Valery) tesîri büyüktür. Eserlerine çehresini veren "rüya" ve "mûsikî" Valeri'den mülhemdir.

"Asıl estetiğim Valeri'yi tanıdıktan sonra (1928-1930) yıllarında teşekkül etti. Bu estetiği veya şiir anlayışını rüya kelimesi ve şuurlu çalışma fikirleri etrafında toplamak mümkündür."¹⁹

"Bütün mitler rüyanın çocuğudur." diyor. Nörvıl (Nerval) da onu rüyalara sürüklemiştir. Sanıldığı gibi "Nörvıl (Nerval) deli değildi. Sadece rüyayı seçen, onun nizamını zaman zaman uyanık hayata taşıyan adamdı. "Cerald dö Nörvıl'ın (Gerard de Nerval) tesîriyle sırrın gecesinde rüyaya dalar.

"Sarışın buğdayı rüyalarımızın,
Seni bağrımızda eker, biçeriz"

Rüya, sıkıntılı bir dünyadan kaçışın bir motifi olarak yer alır eserlerinde. *Abdullah Efendi'nin Rüyaları* adlı hikâyesi ve *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanı rüyanın hâkim olduğu eserleridir. Rüya meseleleri onu Furoyd'a

(Freud) ve psikanalize götürür. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, psikanalize yoğunlaşmasının, Yong'un (Jung) arketiplerinin şâheseridir.

Bergson'un zaman mefhûmu, Tanpınar'ın sanat anlayışına derinden tesîr etmiştir. *Bursa'da Zaman* ve *Ne İçindeyim Zamanın* şiirleri bu telakkînin mahsûlü. "Ne İçindeyim Zamanın" şiiri, şiir hâlini, kozmosla insanın birleşmesini nakleder ki, bir çeşit murâkabe (içine dalma) ve rüya hâlidir."

"Ne içindeyim zamanın/ Ne de büsbütün dışında;
Yekpâre, geniş bir ânın/ Parçalanmaz akışında."²⁰

Faust romanı ile Göte (Goethe), Hügo (Hugo), Rilke, Edgır Elin Po (Edgar Allan Poe) ve Dostoyevski kütüphanesinin baş tacıdır. Tanpınar, 1932 yılında Şopenhaour'un (Schopenhauer) ve Niçe'nin (Nietzsche) dünyasına ayak basmıştır. Eserlerinde Niçe gibi Dostoyevski'yi de konuşturur.

19 Antalyalı Genç Kıza Mektup

20 Bütün Şiirleri, Zaman Kırıntıları, s. 73

"Dostoyevski bitmez tükenmez bir muhaveredir. Roman bitince bu kahramanlar yine susmazlar. Bu sefer sizin içinizde konuşurlar."²¹

Fakat romanda en çok Marsel Purust'a (Marcel Proust) hayrandır. *Huzur* romanı ile Purust'un "Kayıp Zamanın İzinde" romanı arasında paralellikler görülür.

"Nihayet bütün bunlara bence an sevdiğim romancı olan Marsel Purust'u (Marcel Proust) da ilave etmek gerekir."²²

Valeri (Valery), sanat eserinde fikir, meyvenin içindeki besleyici gıda gibi erimiş olmalıdır, diyor. Tanpınar, romanlarında Purust'ta olduğu gibi felsefî düşüncüyü, Valeri'nin ön gördüğü şekliyle meyvenin içindeki besleyici gıda gibi şaşırtıcı bir üslûp ve yöntemle eritir:

"Fatih yirmi bir yaşında İstanbul'u fethetmiş. Dekart (Descartes) da yirmi dört yaşında felsefesini yapar. İstanbul bir kere fethedilir. 'Usul Üzerine Konuşma' da bir kere yazılır. Fakat dünyada milyonlarca yirmi bir, yirmi dört yaşında insan vardır. Fatih veya Dekart (Descartes) değiller diye ölsünler mi?"²³

Felsefî bir fikrin etrafında düşüncenin hür oyunlarını dener, anbean.

"(...) fakat herkesle beraber olduğunu düşün, tam hürriyettir. Sen, hepimiz ayrı ayrı varız dediğin anda her şeyi kaybedersin. Varlık tektir ve biz onun parçalarıyız! Aksi takdirde dünya her an daha beter olur. Hayır, varlık tektir. Ve biz onun geçici parçalarıyız."²⁴

Ve sesi, "durmadan durmadan örer, yıldız yosunu" eserlerini...

Kaynakça:

Tanpınar, A. H. (1949, 2 Aralık). Altmış Beşinci Doğum Yıldönümünde Yahya Kemal ve Şiirimiz, Cumhuriyet Gazetesi.

Tanpınar, A. H. (1993). Ahmed Hâşim'e Ait Hatıralar, Yeni Türk dergisi, Temmuz, s. 867-872.

Tanpınar, A. H. (2000). Antalyalı Genç Kıza Mektup, Bahçe Kültür ve Edebiyat Dergisi, Songüz, Sayı: 22.

Tanpınar, A. H. (2009). *Huzur*, (17. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2011). Edebiyat Üzerine Makaleler, (Haz. Zeynep Kerman). (9. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2012). Saatleri Ayarlama Enstitüsü, (18. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2013). Yaşadığım Gibi, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2015). Hikâyeler, (12. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2018). Bütün Şiirleri, (23. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Yahya Kemâl, (2002). Kendi Gökubbemiz, (10. Basım), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

21 Edebiyat Üzerine Makaleler, s. 69

22 Antalyalı Genç Kıza Mektup

23 *Huzur*, s. 124

24 *Huzur*, s. 289

Ali İhsan Gülcü

İYİLİĞİN DİĞER ADI: ADİLE SULTAN

Sultan II. Mahmud, Adlî lakabını kullanıyordu. 1826 baharında Zernigar Sultan'dan bir kızı dünyaya gelince çok sevinmiş, bebeği de çok sevmişti. O yüzden ismini Adile koydu. Ancak Zernigar Sultan doğumdan kısa süre sonra vefat etti. Sultan da minik yavruyu, çocuğu olmayan Baş kadını Nevfidan Kadın Efendi'ye emanet etti.

Osmanlı'da Hanım sultanlar vefat ettiklerinde babalarının türbesine defnedilirler. Bunun istisnalarından biri Adile Sultan'dır. O, çok sevdiği eşi Mehmet Ali Paşa'nın yayına gömülmeyi vasiyet etti. 1899 yılında vefat edince de Eyüpsultan'da, Culus Yolu'nun hemen girişinde eşinin özene bezene yaptırıp vefatında da defnedildiği türbeye, O'nun yanına gömüldü.

Sultan Mahmud, Osmanlı'nın reformcu padişahlarından biriydi. Devlette sıradan bir devlet adamının yapamayacağı her biri ihtilal niteliğinde değişiklikler yaptı. Sarığı kaldırıp vatandaşa fes giydirdi, miadını doldurmuş Yeniçeri Ocağı'nı lağvederek yerine yeni bir ordu kurdu ve devletin yönetim sisteminde önemli değişiklikler yaptı.

Kızının mükemmel yetişmesi için çaba gösterdi. Adile, 13 yaşında babasını kaybedince eğitim ve yetiştirilmesini ağabeyi Sultan Abdülmecid üstlendi; Saray'da çok iyi bir öğrenim görerek, Arapça, Farsça, edebiyat, tasavvuf, müzik ve hat öğrendi.

Adile 19 yaşına geldiğinde Sultan Abdülmecid onu Tophane Müşiri Mehmet Ali Paşa ile evlendirdi. Mehmet Ali Paşa, yakışıklılığı ve heybeti ile tanınıyordu. Bu evlilikle birlikte devlet kademelerinde hızla yükselerek önce Kaptan-ı Derya, sonra Ordu Komutanı, ardından da Sadrazam oldu.

Bir İyilik Abidesi

Adile Sultan yaşadığı 73 yıl süresince, II. Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad ve İkinci Abdülhamid'in saltanatlarını gördü. Tanzimat, Meşrutiyet ve 19. yüzyılın birçok siyasi ve idari kararlarının alınmasında rol oynadı. Kültür ve edebiyata karşı özel ilgi ve yeteneği vardı.

Adile Sultan, Osmanlı Hanedanı içinde divanı olan tek şairedir. Aruz vezni ile Fuzuli ve Şeyh Galib'e nazireler yazmış, hece vezni ile Yunus Emre tarzında şiirler kaleme almıştı. Şiirleri 1996 yılında 'Adile Sultan Divânı' ismiyle yayınlandı. Adile Sultan, Muhibbî lakabını kullanan Kanuni Sultan Süleyman'ın divanını toparlayarak basılmasını sağladı. Besteleri de olan Adile Sultan'ın sofyen usulünde ve hicaz-ı hümayun mak-

mındaki "Gizlice şaha buyur, hâne-yi tenha-yı buyur" isimli eseri ünlüdür.

Adile Sultan güzel yüzlü, ela gözlü, kumral, ince yapılı, zarif, zeki, asil ve şair ruhlu bir hanım sultandır. Aile bağları güçlü, dindar ve alçakgönüllü bir Osmanlı kadını olan Adile Sultan, kadınların haremden dışa açılmalarına öncülük etti. Yardımseverliği ve insan sevgisi ile İstanbulluların gönlünde taht kurdu.

Hayırseverliği ile tanınmış, yoksulları okutmuş, gelinlik kızlara çeyiz yaptırmış, hastaları tedavi ettirmiştir. Bakımsız mahalle mekteplerini onartmış, suyu akmayan çeşmelere su getirtmiştir. İyiliklerini İstanbul dışına da taşımaya çalışmıştır. Sağlığında on dört ayrı vakıf kurdurmuş, vasiyeti uyarınca da ölümünden sonra taşınabilir tüm serveti ve eşyası satılarak yoksullara yardım için harcanmıştır.

Aşure ve İtikaf

Nakşibendi tarikatına bağlı olan Adile Sultan, Bâlâ Tekkesi Şeyhi Ali Efendi'den feyz aldı. Silivrikapı'daki Balâ Süleyman Ağa Tekkesi'ni yeniden yaptırdı. Büyük acılar yaşamasına rağmen dindarlığı hep ön planda oldu. Her yıl düzenli olarak Eyüp Sultan Türbesi'nin içindeki (Sultan I. Ahmed Sebili'nin arka kısmı) 'Kadınlar Mescidi'nde ramazan süresince itikâfa çekilirdi. Ölünceye kadar her yıl muharrem ayında kazanlarla aşure hazırlatıp halka dağıttırırdı.

Adile Sultan'ının Tophane Müşiri Mehmet Ali Paşa ile nikahı 28 Nisan 1845 günü Hırka-ı Saadet dairesinde kıyıldı. Sultan Abdülmecid, Hazine-i Hassa'dan çeyizi için büyük bir ödenek ayırtmıştı; düğünü, ertesi yılın Şubat ayında, Haydarpasha Çayırı'nda yapıldı. Sur-u hümayun düzeninde yapılan ve bir hafta süren dillere destan düğün Osmanlı tarihine geçti.

Günümüzde Mimar Sinan Üniversite-si'nin bulunduğu, eski Neşetâbâd Sarayı ye-

rine yapılan Fındıklı Sahil Sarayı, evlenince Adile Sultan'a tahsis edildi. Zaman zaman Kuruçeşme'de Esmâ Sultan'dan kalan yalıda, kendisine ait olan Kâğıthane, Çırağan, Validebağı ile Kandilli'deki saray ve köşklerde de oturdu. Eşi, Mehmed Ali Paşa'nın Üsküdar Şemsipaşa'da sonradan yerine tekel binaları yapılan sahil sarayını kullandığı da oluyordu.

Üst Üste Gelen Acılar

Kocası Mehmed Ali Paşa'ya derin ve temiz bir sevgi ile bağlı olan Adile Sultan'ın dört çocuğu oldu, üçü küçük yaşta vefat etti. Kızı Hayriye Hanım Sultan'ı 1865 yılında evlendirdi; ancak 1868 yılında çok sevdiği eşi Mehmet Ali Paşa'yı, iki yıl sonra da yeni evli kızını kaybedince çok ama çok üzüldü. İnzi-vaya çekilip kendisini ibadete verdi.

Eşini ve kızını kaybeden Adile Sultan, İftiraknâme'sinde üzüntüsünü şöyle dile getirmişti:

Başka bir acı da gösterdi bana zâlim felek

*Ya'ni kim zevcim Ali Paşa da gitdi adne dek
Yadigâr kalmış idi Hayriye Sultan bana
Kalbi mahzunum anınla eğlenirdi daima
Nuri çeşmimdi surûri kalbi viranım idi
Hemden ü yâri şefi-kim sinede canım idi
Hüsnü hulki ve cemâli pek güzel idi kızım
Hayre mail merhametin bî-bedel idi kızım
Âh kim ol nev civânü gûlfidanım nâgihan
Uğradı bin derde asla bulmadı çâre hemân
Bülbülü ruhi lâtfi uçdu bâğ-ı cennete
Mâderiyle zevcini yandırdı nâr-ı firkate.*

1826 doğumlu olan Adile Sultan, hayatının büyük bölümünü Fındıklı'daki sahil sarayında, son yıllarını ise Validebağ'ında geçirdi. 12 Şubat 1899'da Fındıklı'da vefat edince cenaze namazı Eyüp Sultan Camii'nde kılındı; cenazesi babası Sultan II. Mahmud'un türbesine değil, vasiyeti gereği çok sevdiği eşi Mehmed Ali Paşa'nın yanına defnedildi. Vefatında Şair İsmet, Adile Sultan için ebced hesabı ile şu tarihi düşürdü:

*Râh-ı Hakk'da mahvolup bu menzili iden mekân
Vâkıf-ı esrar-ı Vahdet duhter-i Mahmud Hân
Hâkine yüz sürüb ismet oku târihini
Cennet-i me'vâyı itdi Adile Sultan mekân
[1316 (1899)]*

*Onun vefatı için düşürülen bir diğer tarih de
şöyleydi:*

*Câr-yâr imdâd idi visâl etdi bugün
Rûh-i pâki Âdile Sultân-ı cennetmekânın.
[1316 (1899)]*

Hatırası

Adile Sultan ismi halen İstanbul'un en güzel mekânlarında yaşar. Kandilli'de restore edilen sarayı düğün, dernek ve benzeri aktiviteler için kullanılırken; sarayın bahçesi Kandilli Kız Lisesi olarak genç kızlara hizmet verir. Burayı vefatından önce kız mektebi açılması için Maarif Vekaleti'ne (Millî Eğitim Bakanlığı) bağışlamıştı. Vefatından

sonra sağlık merkezi ve yetimhane olarak kullanılan Çamlıca'daki köşkü restore edilip öğretmenleri olarak hizmete açıldı. Fındıklı'daki sahil sarayı ise Meclis-i Mebusan, Darülfunun ve Güzel Sanatlar Akademisi'ne hizmet ettikten sonra günümüzde Mimar Sinan Üniversitesi'nin merkez binası olarak gençlere hizmet ediyor.

Sadrazam Mehmed Ali Paşa, altı kez Kaptan-ı Deryalık ve bir kez de Sadrazamlık yaptı. Sultan Abdülmecit döneminde, 3 Ekim 1852 - 14 Mayıs 1853 tarihleri arasındaki sadrazamlığı yedi ay on iki gün sürdü. 1868 yılında vefat etti.

Türbesi

Adile Sultan ile eşi Mehmed Ali Paşa'nın Türbesi, Bostan İskelesi Sokağ'ında, Culus Yolu'nun Haliç tarafının girişindedir. Karşısında Hüsrev Paşa Kütüphanesi yer alır. Türbeyi Mehmed Ali Paşa 1850 yılında,

Serasker yani Ordu Komutanı olduğunda yaptırdı. Eskiden önünde 'Bostan İskeleyi' bulunan Adile Sultan Türbesi, denizin doldurulması ve karayolunun geçirilmesinden sonra, türbenin denizle teması kesildi. Osmanlı döneminde padişahlar cülus töreni için deniz yoluyla Eyüp Sultan'a geldiklerinde saltanat kayıkları bu iskeleye yanaşır; Eyüp Sultan Türbesi'ne buradan geçilirdi.

Türbe dikdörtgen planlıdır. Giriş kapısı, üzeri çapraz tonozlu bir hole açılır. Holün sağında ve solunda kubbeli ve kare planlı iki oda yer alır. Kabirler, bu bölümlerdir. Türbenin dış cephesi sarı Afyon mermeriyle döşenmiş; kapı ve pencere yanlarında duvara gömülü vaziyette, iyon başlıklı ikili düz mermer sütunlar yerleştirilmiştir.

Kapı ve pencere şebekeleri yaprak ve çiçek motiflerinden çok özel bir tasarımla döküm olarak yapılmıştır. Giriş kapısı üzerine Sultan Abdülmecid'in tuğrası yerleştirilmiştir. Yapılış tarihi 1266'dır (1850). Türbenin içi 19. yüzyıl barok tarzı kalem işleri ile

bezelidir. Arka tarafında ayrı bir türbedar odası yer alır.

Türbe girişinin sağındaki odada Adile Sultan, eşi Sadrazam Mehmed Ali Paşa, kızları Sıdika, Aliye, Hayriye sultanlar ile oğlu İsmail Bey'in sandukaları bulunur.

Sol tarafındaki bölümde ise Sultan V. Murad'ın eşi Resân Hanımefendi ile kızı Aliye Sultan'ın sandukaları yer alır. Buradaki üçüncü mezar yerine gömü yapılmamıştır. Resân Kadın Efendi, 1860 doğumludur. 1877' de Sultan V. Murad ile evlenmiş, ondan iki kızı olmuştur. Kızı, Aliye Sultan 1903'te, kendisi 1910'da vefat etmiştir.

Adile Sultan sandukası önündeki levhada yazılı kitabe:

*Cennetmekân Sultan Mahmud
Hân-ı Sâni Hazretleri'nin
Kerime-i muhteremeleri
Fahr'ül-muhadderât
Tâc'ül-mesturât fukara-perver
Merhûme Adile Sultan*

Tâbe serâh Hazretlerinin
Rûhiçün el-fâtîha [Fi gurre-i Şevval Sene
1316 (12 Şubat 1899)].

Mehmed Ali Paşa sandukası önündeki
levhada yazılı kitabe:

Devletlû ismetlû Adile Sultan aliyy'üş-şân
Hazretleri'nin zevc-i mükerrerleri
Efâhin-i vükelâyı Saltanat-ı Saniyye'den
azim-i gülşen sarây-ı cinân iden Sadr-ı es-bâk
ve Kapûdân-ı Deryâ'yı sâdık Mehmed Ali Paşa
Hazretleri [Fi 8 Rebiülahir Sene 1285 (1868)].

Âdile Sultan'ın Peygamber Efendi- miz için yazdığı bir naat:

Yüzün mir'at-ı zât-ı kibriyâdır yâ Resûlallah,
Vücûdun mazhar-ı nûr-ı Hudâdır yâ Resûlallah,
Kabul eyle ânı aşkından âzâd eyleme bir an,
Kapunda Âdile kemter gedâdır yâ Resûlallah,
Var iken destgîrim sen gibi bir şâh-ı zî-şânım,
Kime arz eyleyim, eyle meded hâl-i perişanım,
Sözün makbûl-i dergâh-ı Hudâdır ulu Sultânım,
Kapunda Âdile kemter gedâdır yâ Resûlallah.
Sana Ümmetliğim iki cihânda emr-i câzimidir,
Bilirsin hâlimi arz u beyân etmek ne lâzımdır,
Nazar kıl lutf ile senden diğer kim câresâzımdır,
Kapunda Âdile kemter gedâdır yâ Resûlallah.

Sultan Aziz'e mersiyesinden

Nasıl yanmam ki ben oldu olanlar Şâh-ı devrâna,
Bilinmez oldu hâli kıydılar ol zıll-ı Yezdâna.
Cihân matem tutup kan ağlasın Abdülazîz Hân'a
Medet Allah mübarek cismi boyandı kızıl kana.
Nasıl hemşiresi bu Âdile yanmaz o Hakan'a,
Ki kıydı bunca zâlimler karındaş cihân bâna
Rızâ virmezdi adl ü şefkati zulm-i müşîrâna
Bütün nûr-ı firâkı saldı kalb-i ehl-i îmâna.

Bir münâcâtı

Îlâhî, bana tevfiğin itâatta medar olsun
Beni benden halâs eyle, gönül aşkında zâr olsun.
Seni zikreleyim her dem, dil agâh ola bu zevke
Vücûdum zulmetin, mahvet derûnum şu'lebâr
olsun.

Açılsın lâleler aşkınla sinem dâğ dâğ olsun
Dil-i virane yansın âteşinle bahtiyâr olsun.

Eşini ve kızını kaybettikten sonra yazdığı şiir

Dervişim, kendi başıma yine sultân gezerim,
Âlem-i aşkda seyyâh olup her ân gezerim.
Padişâh saltanât-ı dehr için kayd çeker,
Kayd-ı nâmûsu geçip, ben dahî uryân gezerim.
Ne safâdan geçerim vaz, ne cefâdan hâzerim,
Emr-i teslîm-i rızâ mülkünü seyrân gezerim.

GÖÇEBE RUHLAR: EVİN DEĞİŞEN ANLAMI VE KİRACILIK

İnsan hayatında mekân denildiğinde doğal olarak ilk aklı gelen, kişinin vaktinin çoğunu geçirdiği evidir. Dünyanın en güzel otellerinde ya da en lüks tatil evlerinde kalmış olsanız bile kendi evinize geldiğinizde ayrı bir rahatlama hissedersiniz, güven duyarsınız. Bunun sebebi mekânın ve onu dolduran eşyanın üzerine sirayet eden anıların yarattığı auradır. Ortası çökmüş de olsa yatak sizindir, kırık koltuk da su içtiğiniz eski bardak da... İlk bakışta ruhsuz olan bu eşyalar günümüz tabiriyle “yaşanmışlıklar” sayesinde âdeta bir ruh kazanır. Sıradan görünseler de her biri duygusal bağlarla doludur. Yani kişinin hayat oyununu sergilediği tiyatronun hem sahnesi hem dekorları oyunun bir parçasıdır. Bunlardan herhangi birinin değişimi kahramanı da yeni koşullara ayak uydurmak zorunda bırakır ve kişi üzerinde hem psikolojik hem de fizyolojik olarak çok yönlü bir etki yaratır. Kişisel kimlik dediğimiz olgu hayat boyunca sürekli değişim halinde olduğu için dış etkilere açıktır ve yaşanan çevreden ve bu çevreyi paylaştığı insanlardan doğrudan etkilenir. Yaşanılan yerin şekli, kes-

kin ya da yumuşak hatları, aydınlığı, sesi, doğaya yakınlığı vs. kişinin alışkanlıklarını, davranış kalıplarını ve dünya algısını etkiler. Etrafımızı saran atmosfere göre sakin, rahat, uyumlu, yaratıcı, dingin olabileceğimiz gibi agresif, sinirli, kavgacı ve huzursuz da olabiliriz. Yani mekânın da bir psikolojisi vardır. Aynı mekânda uzun süre geçirmiş olmak mekân ve insan arasında hiç de küçümsenemeyecek bir iletişimin kurulmasını sağlar. Tıpkı bir kabın içine konan sıvı gibi insan da yaşadığı yerin şeklini alır ve onunla bir bağ kurar. Mekân ve insan arasında yavaş yavaş oluşan aşinalık hâli yerini zamanla güvende olma hissine bırakır. Farklı sebeplerle sürekli değişen evler, öznelerde hep bir yerleşememezlik, boşlukta kalmışlık duygusuna neden olur.

Dikkat “Ev”leniyoruz!

“Dünyada mekân ahirette iman” demiş atalarımız. Şüphesiz bu sözde göçebe hayatın genlerimize işlemiş hayal kırıklıklarının da etkisi büyüktür. Günümüz koşullarında dünyadaki mekânımız olan “ev” üzerine biraz düşünelim. Doğadaki hayvanların içgüdüsel bir şekilde kendilerine güvenli bir yeri “yuva” olarak belirleyip orada yavrularını büyütmelerinde sergiledikleri otomatik davranışlar insanlarda da geçerlidir. Kadın ve erkeğin nikâhlanarak beraber yaşamasına “ev”lenmek deriz mesela. Yani hayatın devamında nikâhlanarak kurdukları gönül birlikteliklerine mekânsal birlikteliklerini de ekleyecekler, nesillerini aynı mekânda beraber devam ettirecekler demektir bu.

Kültürümüzde birikim yapmanın, geleceğe yatırım yapmanın odağında her zaman bir ev sahibi olmak yatar. Bu bir barınma ihtiyacı olmasının ötesinde iç güdüsel olarak geleceğini güvence altına alma, bir

güvercin misali yumurtalarını bir yuvaya emanet edebilme arzusundan kaynaklanır. Başını sokacak bir evinin olması gelecekte karşılaşılabilecek maddi sorunların büyük kısmına göğüs gerebileceğin varsayımını içinde barındırır. Büyüklerimizin her duasında aç açıkta kalan isimsiz insanlara Allah’tan yardım istemeleri bu dünyada bir insanın başına gelebilecek en kötü şeylerden birinin bu olduğunu öğretir bizlere.

Evimiz Karakterimiz

Gazeteciler genellikle ünlülerle yapacakları röportajlarda yer olarak hep ünlü şahsiyetin evini tercih ederler. Çünkü evin kendisinin ve içindeki eşyaların seçimi ve yerleştirilme biçimi kişi hakkında pek çok ipucu vermektedir. Böylelikle röportajlarda söylenen kelimelerin yanında söylenmeyenleri de öğrenme şansına sahip olurlar. Duvara asılan tablodan sehpaye konulan bibloya, evinin büyüklüğüne, odaların sayısına kadar her bir detay ev sahibinin kişiliğine dair birer ipucu olabilir. Bu açıdan bakarsak evin kendisi de bir hikâye anlatıcısına dönüşmüştür. Kişi en doğal haliyle kendi evinde karşımıza çıkar. Ev, insanların dış dünyada hep taşıdıkları “gard”larını indirdikleri, tıpkı bir parmak izi gibi kendilerine has bir ekosistemi yaratırları yerdir. Bu nedenle mahremdir ve bu mahremiyet yasalarla da korunmaktadır.

Evin Değişen Tanımı

İnsanların ev mefhumuna yüklediği anlamın zamanla büyük değişikliklere uğradığını görüyoruz. Peki geçmişte duygusal anlamlar yüklenen ev sahibi olma kavramı günümüzdeki yapısal değişimler sonucu nasıl bir kimliğe büründü? Eski yıllarda ev ahalisinin zamanının büyük çoğunluğu ev ortamında ve onun yakın çevresinde geçerken günümüzde aileler ancak akşamları kısa sü-

relere aynı çatı altında toplanıp insani ihtiyaçlarını giderdikten sonra tekrar işlere ve okullara dağılmaktadırlar. Eskiden ev ahalsinin uzun saatlerini harcadığı, her köşesini kişiselleştirdiği evler artık büyükşehirlerin karmaşasında yaşamaya çalışan insanlar için sadece hayatta kalma refleksleriyle girip çıktıkları sabit bir noktayı ifade etmektedir. Evin kişinin zevk ve hayat amaçlarına uygunluğundan ziyade; işyerine, varsa çocuğun okuluna ya da günlük rutinde uğranması gereken yerlere olan yakınlığına göre seçildiği bir dönemdeyiz. Karar aşamasında sorduğumuz en önemli soru gelirimizin bu evin kirasını karşılamaya yetip yetmediği olmakta. Dünya gazetesinin Haziran 2024 tarihli haberine göre kirada oturanlar, gelirlerinin %50'ye yakını kira giderlerine harcamaktadır. Bu oran, düşük gelirli haneler için çok daha yüksektir ve barınma krizinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Böyle olunca da maddi sorunlarla boğuşan

insanın gözünde ev kavramı yerleşilecek, nüfuz edilecek, yaşanılacak, kök salınacak bir yuvadan ziyade alıp-satılan, kiralanan ticari bir metaya dönüşmektedir. Buna ek olarak modernleşen dünyada evin mahremiyetinin de dönüşüme uğradığını söyleyebiliriz. İnsanlar artık çeşitli nedenlerle evlerinin içinin görünmesinden daha az rahatsız olmaya başladılar. Perdeleri daha az kapatır, evlerden tüm dünyaya yapılan canlı yayınlarda kendilerini daha az sakınır oldular. Ev yaşamının giderek kamusallaştığına şahit olmaktayız. 2000'li yılların başında Tevelerde yayınlanan BBG (Biri Bizi Gözetliyor) formatındaki programlar kişilerin ev hayatını kamusallaştırarak onu bir merak objesi haline getirmiştir. Bu durum toplumumuzda yeni jenerasyonların "ev" kavramına bakışını büyük ölçüde etkilemiştir. Sınırları belirsizleştirilen pek çok şey gibi evin içi ile dışı arasındaki sınırlar da git gide belirsizleşmeye başlamıştır.

Yabancılaştık Ama Neye?

Modernleşme ve sanayileşmenin etkisiyle bireyin kendisine, çevresine ve topluma olan bağlarının zayıfladığını görmekteyiz. "Yabancılaşma" olarak ifade ettiğimiz bu durum iş hayatı, bireysel ve toplumsal ilişkiler gibi pek çok alanda karşımıza çıkmaktadır. Büyük şehirlerde barınan insanların büyük çoğunluğu "kiracı" pozisyonundadır. Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre, Türkiye'deki hane halklarının yaklaşık %40'ı kiracı olarak yaşamaktadır. Bu oran büyük şehirlerde daha yüksek olup özellikle İstanbul'da %60'a kadar çıkmaktadır. Yani sokaklarda gördüğümüz her iki kişiden biri kiracı pozisyonundadır ve bu çok önemli bir veridir. Modern dünyada büyük oranda kiracı olan bu insanlar yaşadıkları mekâna da

yabancılaşmaya başlayıp mekânın kendisiyle ve çevresiyle (hem fiziksel hem sosyal olarak) duygusal bağlar kurmamayı tercih etmektedir. Çünkü hangi zaman ve şartlarda orayı terk etmeleri gerekeceğini kimse bilmemektedir. İşte bu belirsizlik altındaki kişiler eve yerleşmekten ziyade eve sadece ilişmektedirler. Mesela evlerini güzelleştirmeye kalkışmayarak kırılan bozulan şeyleri tamir etmekte daha isteksiz davranmaktadırlar. Beğendikleri değil kolay taşınabilir ve ucuz ev eşyaları tercih etmekte, hayatın akışında ve ev eşyalarının belirlenmesinde her daim “taşınma” kavramı merkeze koymaktadırlar. Mesela hem taşınması hem saklaması zor olduğu ve özen istediği için kitap satın almayabilirler. Onun yerine kitapları ödünç alıp sesli kitap dinleyebilir ya da online okuyabilirler. Bir müzik aleti ya da değerli bir tablo almakta oldukça kaygılı davranabilirler. Dolayısıyla kiracı ya da ev sahibi olma mefhumunun bir yönüyle insanın tüketim alışkanlıklarını olduğu kadar entelektüel davranışları da şekillendirmeye başladığını görüyoruz. Amerikalı akademisyen Ceri Cey Vask (Jerry J. Vask); 2001 yılında yayınladığı makalesinde “yer kimliği” (place identity) kavramından bahseder. Vask’a (Vaske) göre yer kimliği; kişinin sabit bir yerde, zamanla oluşturduğu duygusal ve psikolojik bağlardır. Bu duygusal bağ, mekânın insanlar için sembolik bir önem kazanmasını sağlar ve ait olma hissini güçlendirir. Böylece bireyler, hayatlarına anlam katarken bir topluluğun parçası olduklarını daha derinden hissederler. Yer kimliği oluşturamayan konar göçer kiracı aileler bu aidiyet hissinden ve toplumun bir parçası olmak hakkından mahrum kalmaktadırlar.

Avustralya Ekonomik Kalkınma Komitesinin (CEDA) 2024 Ağustos ayında kiracı

psikolojisi üzerine yaptığı araştırmada, kiracıların karşılaştığı belirsizliklerin sosyal kimlik ve aidiyet duygularına olan etkisi incelenir. Araştırmaya göre konut bulmak konusunda yaşanan belirsizlikler psikolojik olarak kiracıları etkilemektedir. Kısa vadeli sözleşmeler, artan kira maliyetleri ve diğer olumsuzluklar kiracıların kendisini “geçici” hissetmesine neden olduğu ve bu hissin bireylerin yaşadıkları yerle veya mahalle ile uzun vadeli bağlar kurmalarını zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağ eksikliği, kiracıların kendilerini toplumun bir parçası olarak görme eğilimlerini de azaltmaktadır. Psikolog Üstün Dökmen’in “Yaşama Yerleşmek” adlı kitabında bir koltuk tamircisinin tespitiyle varılan şaşırtıcı sonuçtan bahsedilir. Tamire gelen bir kısım klinik koltuğunun oturma minderinin sadece ön kısımları aşınırken diğer bir grup koltuğun da genellikle sırt kesimlerinin aşındığını fark eden tamirci durumu klinikte çalışan doktorlara bildirir.

Durumu çok ilginç bulan doktorlar bunun için gözlem yapmaya ve sebeplerini düşünmeye başladılar. Ön kısmı aşınan koltukların daha çok kalp doktoruna gelen genellikle yüksek stres ve endişe düzeyinde sahip hastaların oturduğu koltuklar olduğu tespit edilir. Klinik ziyaretçileri bu özelliklerinden dolayı bekleme koltuklarının hep ön kısmına oturmakta asla koltuğun tamamına yerleşememekte-dirler. Bu nedenle de koltukların hep ön kısımları aşınmaktadır. Sırtlıkları ve kolçakları aşınan koltukların ise endişe seviyesi çok daha düşük hastaların gittiği birimlerde kullanıldığı, koltuğa tam yerleşerek oturulduğu için de bu kısımların daha hızlı aşındığı tespit edilir. Kiracı sıfatını taşıyan kişiler de belirsiz konut piyasası şartlarında geleceklerinden yoğun endişe duymaları nedeniyle, tıpkı kliniğin koltuğuna yerleşemeyen hastalar gibi, oturdukları evlere yerleşememekte olsa olsa oralara sığınmaktadırlar.

Genelde bizleri şekillendiren soyut ve somut olayları, varlıkları düşünürken sayabileceğimiz sayısız faktör arasında yediğimiz yemekler, yaptığımız spor dahi bulunmaktayken bunların arasına yaşadığımız mekânı dahil etmeyiz. Hâlbuki nefes aldığımız havayı saran mekânlar da bizlerin sessiz birer şekillendiricisidir aslında. Bu şekillendirme hem fiziksel hem psikolojik anlamda zamanla oluşan bir etkileşimin sonucudur. Prof. Dr. Sadettin Ökten'in de söylediği gibi bizim medeniyetimiz derinleşme üzerinedir. Hep yetiştirme kaygısında olmak derinleşmeyi engeller ve tekâmül etme kabiliyetini düşürür. İnsan ancak yaşadığı çevreye nüfuz edebilirse toplum için sosyal bir "muris" olabilir. Bu da ancak bulunduğu yerde süreklilik arz edebilmesiyle, canlı cansız fark etmeksizin bölge sakinleriyle etkileşimde kalabilmesiyle mümkün olabilir.

Günümüz koşullarında ıırından çıkan kiracılık problemleri insanları kısa dönemlerde yer değiştirmeye zorlamakta ve bu süreç insanların fiziksel ve toplumsal çevrelerini içselleştirememeleriyle sonuçlanmaktadır. Uzun vadede toplumsal ve bireysel alanda negatif sonuçları olan bu döngü ekonomik, hukuki ve sosyal politikaların insanı merkeze koyarak yeniden düzenlenmesiyle kırılmak zorundadır. Ek olarak ilişkilerin rehabilitasyonu için yerel yönetimler daha küçük toplum birimlerinde; mahallelerde, ilçelerde aktiviteler düzenleyerek bireyler arası iletişimi teşvik etmeli; çocuklu ya da aile büyükleriyle yaşayan aileler gibi benzer özelliklere ve ihtiyaçlara sahip toplum birimlerini bir araya getirerek ortak noktalardan hareketle toplumsal bir sinerji oluşturulmalıdır. Böylece toplumsal dayanışmanın arttığı, farklılıkların kabul edildiği, ekonomik ve kültürel kalkınmaya katkı sağlandığı bir toplum yaratılabilir.

Ahmet Özdemir

FOLKLORUMUZDA VE HALK EDEBİYATIMIZDA SABRETMEK

Sabır sebat ve dua, insanlık sanatının, sevgi, hoşgörü, eline, beline, diline sahip olmak gibi temel olmazsa olmaz prensiplerinden olsa gerek. Sabır ve metanet, kardeş davranışlar sayılabilir. Üzüntüler, başa gelen sıkıntı ve belâlar gibi türlü olumsuz haller karşısında direnç göstermek, güçlü ve dayanıklı olmak gibi tanımlanabilirler.

Herkes kaya gibi sağlam olmaz. Sağlam durmak ya da ürün almak için çabalamak, emek vermek, tekrar tekrar yoklamak gerekir ki, Sefil Selimî'nin dediği gibi, "kayayım" demekle kaya olunmaz. Sebat; yani direnmek, kararlı olmak, sonuna kadar sürdürmek gerekir:

*"Madenini işle altına çevir,
Olan düşmanını sabırla devir,
Nefsini harman et, başından savur,
Bazı coşar amma uyayım deme.*

....."

Sabır ve direnme gücünün dua kapısı, şukur ve ümide açılır. Erenler kapısından girebilmek için, ahlak, sabır ve duygu gerekir: “Ahlâk solma güle benzer, / Sabır sızma bala benzer, / Duygu derin göle benzer; / Girmeye gel erenlere, / Ali’ye can verenlere...”

Selimî, beş heceli bir şiirinde, şöyle yazmıştı:

“Temenni dilek, / Al beni sakla. / Ne aş ne yelek, / Gel beni sakla. // Sabır hazine, / Bas var izine / Yatır özüne. / Bul beni sakla. // Az ile çokluk, / Açlıkla tokluk, / Sanma ki yokluk / Bil beni sakla. // Ödlekler korkar, / Makas kıl kırkar / Canavar ürker, / Hal beni sakla. // Bilenden danış, / Şahsınla tanış, / Zamanlı konuş / Yıl beni sakla. // Var ise pulun, / Virane yolun, / Rengiyim gülün, / Gül beni sakla. //”

Adap, edep, her konuda haddini bilmek, olarak bilinir. Sınırı aşmamak, insanlara iyi davranmak, sünnet üzeri davranmak, hataya düşmekten sakınmak, terbiyeli ve güzel ahlaklı olmak, diye tanımlanır. Âşıklar, bu niteliklere sahip olmak gerekli olduğunu öğütlemişler:

Eren evliyaı sevmekse ahdin,
Kalpte tutmak hususuna sahip ol.
Cezbeli feyizle açılın bahtın,
Sabır etmek esasına sahip ol.

Maneviyat sırrıdır ser levhasında,
Âşıklar dost arar aşk vahasında,
Kişi kıymet bulur din dehasında,
Adap gütmek yasasına sahip ol.

....”

Sefil Selimi, sabır ve imanının sağlamlığını bedeninde sünnetle, kalbinde farz şeyhinin himmetleriyle bütünüyor:

“Sabır kılıcım var, iman gürzüm var,

Pirlerin Şahından hikmet almışım,
Bedende sünnetim, kalpte farzım var,
Hakk’ın defterinde zimmet almışım.”

Pîr Sultan, “Alevî-Bektaşî” öğretisinin eğitimcilerindendi. Halkı halkça eğitebilmek, onlara yolun kurallarını öğretebilmek için “**leff ü neşr**” sanatını sıklıkla kullanmıştı. Bu sanat daha çok divan edebiyatında görülmekteyse de, halk edebiyatımızda, birinci dizede söylenen kavramların, diğer dizelerde açıklanması şeklinde görülmüştü. Aşağıdaki deyişte, sabır, şükür ve dua kavramlarını çeşitli örneklerle bize öğretiyor:

“Muhammed’in üç beni var yüzünde

Biri sabır biri şükür bir dua
Kudret ile yanar anın çırağı
Biri sabır biri şükür bir dua

Şükür imiş her işleri bitiren
Mümin kulu rahmetine yetiren
Sabır imiş şu dünyayı götüren
Biri sabır biri şükür bir dua

Sabır imiş şu dünyanın temeli
Verdiği nasibe şükür demeli
İsteyen kullara hayır ameli
Biri sabır biri şükür bir dua

Sabredelim gönül ne gelir elden
Sabırlı kulunu sevmez mi sultan
Yusuf’u kurtardı kuyudan gölden
Biri sabır biri şükür bir dua

Pîr Sultan Abdal’ım gönlüme giren
Suçluyu suçsuzu bakmadan gören
İsteyen kulların muradın veren
Biri sabır biri şükür bir dua”

Pir Sultan Abdal, deyişinde, sabır, şükür ve duayı bütünleştiriyor. Her birinin işlevlerini örnekliyor. Kimi zaman başa gelen hallere, öfkeli tepkiler göstermeniz beklenirken, içinize atmanız, tepkisiz kalmanız, telaşsız, sıkıntısız duruşunuz, sabrınızla yo-

rumlanıyor. Bir başka anlamda, sabrınız, öfke kontrolü yeteneğinizle örtüşüyor. Umut ise, kıyaslanabilir dayanma gücünüzün kaynağı oluyor. “Sabret” nasihat, öğüt, alkış ya da pendlerin temelinde bulunuyor. Güzel günlerin geleceği ümidine vücut veriyor.

Güftenin Karacaoğlan’a mı, Emrah’a mı ait olduğu tartışılabilir da Ne güzeldir Sadi Hoşses’in mahur şarkısı:

“Hicranı açmıştır sînede yara
Zavallı gönlümün neş’esi kara
Talihin zulmeti yol vermez yâra
Bahtım kara, gül kara, sümbül kara
Sabret gönül bir gün olur bu hasret biter
Çekilen acılar canım gün olur geçer”

Bir durumu temsil yoluyla anlatmak amacıyla, eskiden beri söylenegelmiş hikmetli ve meşhur söz veya atasözüne “darbimesel” deniliyor.

Mesel kelimesi; benzer, nazir, delil, hüccet, bir şeyin sıfatı, kısas gibi kabul görüp yayılmış ve meşhur sözler anlamında kullanılıyor.

Genç ozanlarımızdan Ejder Ateş, bir şiirinde Eyyüb peygamber için şöyle diyor:

“.....
Ya Eyyüb’üm rehber oldun aleme
Göğüs gerdin bin bir türlü eleme
Sabreyledin cümle başa gelene
Kararlıydın sabırlıydın şüküründe
Allah Allah dedin daim ömründe...”

Halk kıssalarında ve darbimesellerinde üç peygamber sabır timsali olarak gösterilir. Onların çevresinde oluşturulan, hisseli anlatımlar dilden dile aktarılır. Halk edebiyatımızda olduğu gibi sözlü folklor ürünlerimizde, klasik edebiyatımızda da vücut bulur:

“(Ey Eyyüb ve Kenân’daki Yakub olan (kimse) sabr eyle.

Ey Yusuf’u talep eden, sabır başarının / zaferin anahtarıdır.)”

Yukarıdaki beyitte üç peygamber ve gösterdikleri sabırdan söz ediliyor: Onlar, sabır sonunda, istediklerine kavuşmuşlardı. **Hz. Eyyüb** hastalıktan kurtulmuş, **Hz. Yakub** oğlu Yusuf’a kavuşmuş, **Hz. Yusuf** da uzun ve meşakkatli bir hayattan sonra Mısır’a sultan olmuştu.

Kıyasu’l-Enbiyâ ve tefsirlerde Hz. Eyyüb ve sabrına ilişkin bilgiler bulunuyor. Bir kıssayı özetleyebiliriz:

“Baba tarafından Hz. İshak’ın soyundan olan Eyüp, Şam tarafında zengin, mal mülk sahibiydi. Rahme adında hanımı ve çocukları vardı. Allah onu sınamak istedi. Önce mal ve mülkü elinden gitti. O bunun karşısında şükretti. Sonra evlatları birer birer öldü. O yine sab-

retti. Hastalandı ve vücudunda yaralar açıldı, hatta yaralarına kurt düştü, yine sabredip şükretti. Hastalığı o derece arttı ki insanlar onu şehir dışına attı. Hz. Eyyüb bu durumda olduğu halde eşi Rahme ona hizmet etmeye devam etti. Birçok çilelerin arkasından Hz. Eyyüb Allah'ın emriyle ayağını yere vurdu. Yerden fışkıran suyu önce içti. Sonra o su ile yıkanıp bütün hastalıklarından kurtuldu. Eyyüb böylece sabır imtihanını kazandı. Allah ona yeniden mal, mülk ve evlat verdi. Sağlığına kavuştu.

Kahramanmaraşlı Âşık Hüdai, “**âşıklık yolunda**” aşılması gereken menzillerden birini Eyüp gibi sabırlı olmaya bağlamıştı:

“...

Hüdâî'yim kalsın perde
Aşk ateşi yanar serde
Eyüp gibi dertten derde
Batmayanlar anlamaz ki”

Karşılı Âşık Hıfzı da çektiği sıkıntıları Eyyüb ile empati yaparak hafifletmeye çalışmıştı:

“..Ah bu derde hiç insan mı dayanır
Gözde yaş kalmadı ten mi dayanır
Yedi yıl hasrete can mı dayanır
Desem günah mıdır Eyüp nesliyim”

Sivas Kangallı Aşık Ruhsatî anasız babasız olmanın acısını, sabırla göğüslerken; yaralarından kurtulmak için Allah'a duacı olmuştu:

“...

Ağım yok yas donu karam var amma
Onmayacak kadar çarem var amma
Hemen Eyyüb kadar yaram var amma
Hüdâ'dır merhemim elhamdülillah ...”

Sabrın, çağdaş timsali âşıklarımız arasında Veysel Şatıroğlu'nu anmak gerekir. Gözleri görmeyen Veysel, dertleriyle haldaş olmuştu. Sabrı ile eğlenirken, dünyayı gönül gözü ile görmüştü:

“.....

Veysel der dünyaya ben niye geldim
Her zaman ağladım ne zaman güldüm
Gönlüme teselli kendimde buldum
Sabır ile teskin ettim özümü.”

İnsanoğlu, beklenmedik bir anda, maddi ve manevi açıdan, büyük sürprizlerle karşılaşır, önemli varlıkların sahibi olabilir. Bu hal, inançlı kişiler için, devlet kuşu olarak açıklanabilir. Mecazi olarak devlet, beklenmedik iyilik, iyi talih, talih kuşu olarak tanımlanır. Aşık Ruhsatî'nin oğlu Minhacî, sevilen türküsünde şöyle diyordu:

“...Minhaci'yım demem binde birini
Ferhat olan niçin sevmez Şirin'i
Aradım kitapta buldum yerini
Sabır gibi devlet bulunmaz imiş.”

Kimileri sabrı, güçsüzlük, acizlik göstergesi sanıp, “sabrın sonu selamet” deyimini yok sayar. Oysa sabır, umut kapısını aralı tutar. Sabır, duygularımızla başa çıkmayı öğretir. Bizi güçlendirir ve hayata daha iyimser gözlerle bakabilmemizin kaynağına ulaştırır. Sabır pes etmek anlamına gelmez.

Âşık Daimî'ye kulak veriyoruz:

“....

Sabredenler menzilin alır
Sabretmeyen yolda kalır
Sabreden maksudun bulur
Gönül sabreyle sabreyle

Bu âşıklık (ayrılık) bir mihnettir
Hak'tan bize hidayettir
Sabrın sonu selamettir
Gönül sabreyle sabreyle ...”

“Gönül sabreyle,” diyen Daimî bizi, iyimser beklentiye sürükler. Umudu kaybet-

mek ve kendi duygularımızdan koparak hiçli-
ğe yönelmek bizi negatif duygulara götürür:

*“Ne ağlarsın benim zülfü siyahım
Bu da gelir bu da geçer ağlama
Göklere erişti figânım ahım
Bu da gelir bu da geçer ağlama
Bir gülün çevresi dikendir hardır
Bülbül har elinde ah ile zârdır
Ne de olsa kışın sonu bahardır
Bu da gelir bu da geçer ağlama
Daimî'ym her can ermez bu sırâ
Gerçek âşık olan erer o nûra
Yusuf sabır ile vardı Mısır'a
Bu da gelir bu da geçer ağlama”*

Geçmişten zamanımıza, sabır aklın, ceza acizliğinin anlatımı olarak kabul edildi. Nefsi telâştan, dili şikâyetten, organları çirkin davranışlardan korudu. Sabretmenin bizi başarıya ulaştıracığına inananlardanız. Düşünebilmek, kâr zarar analizi yapmak, doğru karar alabilmek için sabretmeye ihtiyacımız var.

“Sabır” kültürümüzün, dilimizin, gelenek ve göreneklerimizin önemli bileşeni olarak sosyal hayatımızda var oldu. Karşılaştığımız öğütlerin başında sabırlı olmak vardı. Halk deyimlerimiz, sabırdan söz ederlerdi:

*“Allah sabır versin.”
“Sabreden derviş muradına ermiş.”
Sabrın sonu selamettir.”
“Sabır imanın yarısıdır.”*

Bir hadiste, bulunan “Sabır ışıktır” sözüyle, sabrın bizleri yanlış işler yapmaktan koruyacağı anlatılıyor. Garip mahlasını kullanan Neşet Ertaş da şöyle diyor:

*“Sabreyle ey gönül sabırsız olma
Cümleyi gönlüne yâr eden vardır
Darda kaldım diye umutsuz olma*

Yoğ iken dünyayı var eden vardır...”

Ruhsatî de sabırlı olmayı öğütleyen âşıklarımızdandı: “Kimisi kazanından çalar aşını / Kimisi peynirini, kimi keşini / Kimi haksız yere yarar başını / Gazâyâ râzı ol belâyâ sabır.” Onun sabır faslında nefesine verdiği bir öğüdünden bir dörtlük aktarabiliriz:

*“...
Sabırda vardır keramet
Sabreden bulur selamet
Bu yolda yok bir felaket
Hele sabreyle sabreyle ...”*

Ruhsatî, pek çok şiirinde acıyı bal, sabrı hal edegelmiş. Sabırda sebat gerekliğini anlatmış: “Bir arzuhal yazdım şahlar şahına / Sabır köşesine otursun demiş / Nefsin arzusuna etmesin heves / Ekmeğini suya batırsın demiş.”

19. Yüzyılın önemli âşıklarından olan Dertli, bir şathiyesinde, sabırdan yoksun olmasını şikâyet ediyordu:

"Dertli'ye tükenmez nice dert verdin
Ne çekmeğe sabır ne gayret verdin
Ne saltanat verdin ne devlet verdin
Ya niçin getirdin dünyaya beni?"

Yaşadığı çevrede **Çolak Hacı** lakabıyla da tanınan **Şarkışlalı Serdarî**, birçok yok ve yoksun haller karşısında gösterilecek sabrın değerini biliyor ve bilmeyenleri eleştiriyor:

"...
Sinemi vurdum kamaya,
Felek ahımı komıya,
Alışmış pancar yemiye,
Narın kadrini ne bilsin?"

Bilmez ne bayram ne düğün
Hep mi Serdarî'ye zorun
Sabır da yorulur bir gün
Varın kadrini ne bilsin"

Kutsal kitabımızın Âl-i İmrân suresinde, **"Sabredin, sabır yarışında (düşmanlarınızı) geçiniz,"** buyruğunda, kurtuluşun temel şartı açıklanmıştı:

Âşıklar, sabır için çok güzel sözler söylemişler. Söyledikleri bir üçlemede, kötü günlerde üç şeyin denenmesini öğütlemişler: Bunlar, eş, dost ve sabır olarak gösterilmiş. Sabra umut etme sanatı diye bakanlar olmuş. Kimi genişliğe ulaşmanın, kimi sevinç kapısının anahtarı olarak kabul etmiş. Maraşlı Hüdai de bir şiirinde: "haki-kat ilmini" sabırla başlatmıştı:

"Hakikat ilminin sabırdır başı
Şah olsa da benlik gütmez er kişi
Sen kendi nefsinle eyle savaşı
Sâdık ol sözünde dur da öyle gel."

Erdemin cesaretidir sabır. Bilgeliğin arkadaşıdır. Sabrı öğrenmek de sabır işidir. Sabır, kuvvetin bir başka adıdır. Hasılı beklemeyi bilen insan her şeyi elde edebilir, Sabır acıdır; amma meyvesi tatlıdır:

Sabrı sabırla sabreden âşıklardan biri Karacaoğlan olmuştu. Semailerinden birinde şöyle diyordu:

"Sabreyleyin sabır ile
Zeval gelmez imiş kula
Kötü bir taş atsa göle
Kalkan ördek zarılanır."

Hoca Ahmet Yesevî, 131 nolu Hikmet'inde şöyle demişti:

"Kul Hoca Ahmed sıkılarak yansın şimdi
İç ve dışın ham kalmasın pişsin şimdi
Dostlar bana sözünü söylesin şimdi
Yoksa marifetini ele vermez o..."

Ahmet Yesevî bir başka hikmetinde özgürlüğe ulaşmanın tatlılığına ilişkin şöyle seslenmekteydi:

"Uzuvlar, muhtelif riyâzat ve çileler
çekerek kötülüklerden temizlenmedikçe, iç ve dıştaki damarlarda Allah korkusu ve haşyeti akmadıkça, kalp kazâya rızâ, belâya sabır, nimete de şükretmedikçe gönül temizlenmiş ve özgürlüğe kavuşmuş olmaz...."

Ruh hali ve karakterleri, iç ve dış etkilere karşı korunaklı ve sağlam olmayı gerekli kılar.

Yaratan'ın sabır imtihanını, musibet, hastalık, bela, sıkıntı gibi elem ve kederin kavram bütünü olarak kabul edebiliriz. İmtihanlarının gönül hoşluğu içinde, sabır ve sebatla karşılanması bundandır. İnanç dünyamızda, her musibetin sabreden kişiye rahmet olarak döneceği bulunuyor.

Naci Yengin

BİR TÜRKÜNÜN HİKÂYESİ: ARABIN EVLERİ

Bir şehri yaşanır kılmanın yolu o şehri meydana getiren köylerin, köy sakinlerinin sosyo-kültürel; folklorik dokularını ele almaktan geçiyor. Türkiye’de neredeyse her ilde bir üniversite var. Üniversitelerin bir görevi de bağlı bulundukları bölgelerin sosyo-kültürel dokularını ortaya çıkarmak olmalı. Üniversitelerimizin çoğunluğu bölgenin kültür ve ekonomisini, canlandırmak amacıyla kurulmuştu. Ancak 2000’li yıllardan sonra sayıları hızla artan üniversitelerimiz kuruldukları bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik potansiyeline yeterince gereken ilgiyi göstermedi! Yerel araştırma yapmak zor, masraflı ve zaman alıcı bir çabayı gerektirir. Bu uğurda büyük özverilerde bulunmak gerekir.

Cumhuriyet sonrası kurulan halkevlerinin yerel kültür ve folklorik alanlarda yaptığı çalışmalarla kıyas edilecek olursa günümüzde Anadolu’da kurulan üniversitelerin bulundukları bölgelere ne gibi kültürel katkılar sağlayıp sağlamadığını daha ciddi düşünmek zorundayız.

Şehir üniversitelerinin öncelikli amacının bölgesine, insanına yönelik araştırmalar yapması; kazanımlarını şehriyle, bölge insanıyla paylaşması ve şehrine değer katması olmalıdır. Özellikle sosyal ve beşerî bilimler alanında son yıllarda bölge araştırmalarına daha çok önem verildiği görülse de üniversitelerimizin çoğunluğunun henüz istenilen seviyede olmadığı ortadadır. Türkiye’de bulunan yüzlerce şehir üniversitesinin bulundukları bölgelerdeki hazine değerindeki potansiyelin farkında olup olmadıkları da ayrı bir konudur. Ancak insan ve toplum bilimleri alanında söyleyecek olursak yüzyıllar öncesinden bugünlere kadar ağızdan ağıza taşınarak getirilmiş binlerce yıllık folklorik özelliklerimiz her geçen gün yok olmaya, unutulmaya yüz tutmaktadır. Konunun öneminin ve aciliyetinin farkına varmamız gerekiyor. Bu konuda Üniversiteler, valilik ve belediyelerin yapılan çalışmalara ciddi destek vermeleri, sahip çıkmaları çok önemlidir. Ulusal anlamda akademik ve yerel araştırma yapanların son yıllarda sayıları hızla artmakta ve nitelikli eserler vermektedirler. Bunların sayılarını daha da artırmak ve araştırmalar yapılmasına teşvik edecek kanalları açık tutmak gerekmektedir. Köy, kasaba ve şehirler adına içinde sancı taşıyan araştırmacıların yılmadan- yorulmadan yazmaya, anlatmaya ve çalışmalarını ortaya koymaya devam etmeleri gerekir.

Bu çerçevede bölge folkloruna katkı sağlamak amacıyla 2013’te ‘Batı Anadolu’da Türkmen Yerleşim Örneği: Akören Köyü’ üzerine yaptığımız araştırma ciddi ses getirmiş ve birçok akademisyen, halk bilimci ve araştırmacıya yol göstermişti.

Yaptığımız sözlü ve yazılı araştırmalar çerçevesinde Salihli-Akören mahallesinde

yüzyıllardır anlatıla-söylene gelen ve anonimleşen “Arabın Evleri” türküsü bilimsel olarak incelenmeye muhtaçtır.

ARABIN EVLERİ

*Arabın evleri taşdır yıkılmaz
Üstüne çıkıp ta yâre bakılmaz.
Yârim güzel deyip çalım satılmaz.
Ne ettin Arap ne ettin
Çevresi aynalı da allı gelini.*

*Arabın evleri bir uçtan bir uca
İçinde yatmadım üç gün üç gece
Ne ettin, neler ettin allı gelini,
Çevresi aynalı telli gelini.*

*Arabın evleri hamama yakın
Hamamdan çıkmış ta geline bakın,
Ne ettin ne ettin allı gelini,
Çevresi oyalı telli gelini. (Akören Köyü/
Anonim)*

Anadolu köylerinde yapılan Türk geleneklerinin yaşatıldığı düğünler bir başkadır. Türk düğünleri ve folklorik gelenekler Türklerin gittiği her coğrafyada birbirine benzer özellikler taşır. Yüzyıllardır değişmeden günümüze kadar gelen en önemli kültürel dokulardan birisi de Akören Mahallesi’nde yaşamaya devam eden düğünlerin ayrı bir şölen ve ayrı bir coşkuyla yapılmasıdır.

Akören mahallesinde düğünlerde söylenen ve herkesin ortak mirası olagelmiş ve yarı efsaneleşmiş bir türküdür “Arabın Evleri” türküsü. Türkülerimiz yarı ağıt, yarı efsane ve yakarışı, temenniye anlatırlar.

Birçok türküde olduğu gibi “Arabın Evleri” türküsü de anlattığı konu itibarıyla folklorik özellikleri canlı tutar. Bu nedenle her ne kadar başka köy ve yerleşim yerlerinde söylene de bu türkünün Akören ma-

hallesinde söyleniş ve anlatılış hikâyesi bir başkadır. Bu açıdan türkü yüzyıllardır Akören’de yaşayan Karakeçili Türklerine has bir türkü hâline gelmiş ve öyle kabul edilmiş gibidir. XIV. yüzyılda Oğuzların Karakeçili aşiretine bağlı Arnut ve Tuder ailelerinden Ali ve Mehmet kardeşlerden geldiği söylenen halen Akörenlilerin oturduğu köyün tam karşısında Şeytanlı Yar adıyla meşhur bir uçurum bulunmaktadır. Ele aldığımız türküye konu olan Şeytanlı Yar hâlen mevcuttur. Rivayet odur ki yüzyıllar öncesi Şeytanlı Yar’a gelip kendisine bir kulübe kuran ‘Arap’ lakaplı bir şahıs vardır. Bu şahıs köylüye yardım eder, çobanlık yapar ve geçimini köylüden sağlarmış. Gel zaman git zaman güzelliği dillere destan olan ve ailesinin üzerine titrediği; beğenip de bey, paşa ve ağa çocuklarıyla dahi evlendirilmeyen saraylara layık bu kıza sevdalanır Arap. Arap dediysek gerçekten teni siyah olan bir garibandır bizim Arap! Sevdasından ne yapacağını bilemeyen Arap, kızı ailesinden istemeye bir türlü cesaret edemez. Ancak gönlüne söz geçiremez. Gözünü karartır ve yanında çalıştığı ağasından yardım ister. Ağa önde Arap arkada sevdalandığı kızı istemeye giderler. Ancak kızın babası kızı Araba vermez. Vermemek bir yana bir de Arabın Şeytanlı Yar’daki evini barkını yıktırır! Arap bağrına taş basar ve bu sevdıyla köyün karşısındaki evinde kızın yaşadığı ağanın evine doğru her gece ateş yakar ve kavalıyla yanık türküler söyler.

Kızlarının Arap tarafından rahatsız edilmesinden ve köyde kız hakkında çıkan dedikodulara bir son vermek isteyen kızın babası ağa, kızı bir başkasıyla evlendirir!

Perşembe’den başlayan ve üç gün süren düğünün sonuncu günü Seymen Ba-

ş’ının çektiği Seymenler önde gelin, görümce ve gelinin eltisi arkada olmak üzere gelin alayı at üzerinde geleneklere göre harmandalı havalarıyla Şeytanlı Yar’dan dolaşır köye, damat evine döneceklerdir. Şeytanlı Yar’da taş evinde yaşayan Arap ‘Bana yar olmayanı başkasına yar etmem’ diyerek kızı kaçırma planları yapmaktadır. Düğünlerde gelin atı iki kişi tarafından tutularak çekilmektedir. Gelin alayı dolaşırken gelinin üzüntüsünü hafifletmek için maniler, kılıç kalkan oyunları eşliğinde türküler söylenir.

Gelin alayının Şeytanlı Yar’a yaklaştığını sancılar içinde, isyan duygularıyla sevdası kabara kabara izleyen Arap, gelini kaçırma planını uygulamaya koyar. Hiçbir zaman yanından ayırmadığı okuyla Şeytanlı Yar’dan geçmekte olan sevdalısını vuran Arap, kızın kanlar içinde kaldığını görünce kaçır. Gelinin dizginlerini tutan Arabın da ağasıdır. Tüm aramalara rağmen bulunamayan Arap bir daha da Şeytanlı Yar’a uğramaz! Gelin alayı kanlar içindeki gelini güveyin evine götürür. Çalgı çengi bitmiş, davullar susmuş, Seymenler durmuştur. Al kanlar içinde at üzerinde yeni evine götürülen gelin attan indirilirken can verir. Bu olay köy ve çevrede derin bir matem havası yaratır. Bundan sonra köyde her düğünde Şeytanlı Yar’dan geçilirken kız tarafı ağıtlarında Seymenler eşliğinde “Arabın Evleri” türküsünü söyler. Yüzlerce yıldır Akören’de gelinler atla dolaştırılıp Şeytanlı Yar’dan geçerken Seymenler tarafından ağıt niyeti-ne “Arabın Evleri” türküsünü söyler.

...

Her köyün, mahallenin boyun, türkünün... Sözlü ve yazılı hikâyelerini derlemek için zaman aleyhimize işlemektedir.

VERESİYE DEFTERİ

Market, süpermarket, hipermarket ve AVM'lerin hayatımızda olmadığı yıllardı. Mahallemizin hemen hemen ortasında cami, fırının bulunduğu yerde de bakkal Abdullah amcamız vardı. Şeker, mercimek, nohut ve fasulye gibi ürünler öyle ambalajlarda değil çuvallardaydı. Kaç kilo istersek ona göre kesekağıdına koyar verirdi. Evde bir şeye mi ihtiyaç oldu, annemiz alınacakları söyler; bize de soluğu bakkal Abdullah amcanın dükkânında alırdık. Fiyatını ya da kalitesini sormaya gerek bile yoktu. Mahalleliye her şeyin en iyisini getirir satardı. Evin eksiklerini tam eder; "Afiyetle yiye dedikten sonra babana selam söyle." demeyi ihmal etmezdi. Bir de Allah var her seferinde bize ya gofret ya da horozlu şeker verirdi. Para mı dediniz. Tabii siz yeni nesil nereden bileceksiniz. O zamanlar kredi kartı, post cihazı gibi şeylerde yoktu. Karşılıklı güven ve samimiyet vardı.

Yedi, sekiz yaşlarındayken Abdullah amca bizden para almadığı için, Onu zengin zannederdim. Aldığımız şeyleri mahalleliye hayrına dağıttığını hep düşünürdüm. Ancak sonraları öğrendim ki bakkal Abdullah amcanın her bakkalın ve esnafın olduğu gibi bir veresiye defteri vardı. Aldıklarımızı oraya yazıyormuş. Babamız da maaşını aldığı anda ya da eline para geçtiğinde gider borcumuzu ödermiş. Öyle bakkal bakkal gezip şu kaç lira, bu kaç lira diye kimse dolaşmazdı. Çünkü o küçük bakkalda her şeyin en iyisi, en tazesini bulunurdu. Hepimiz onun verdiği marka ürünü alır, tenceremizde her pişen yemekte onun en taze ve en kaliteli malzemeleri olurdu.

Şimdilerde ise ufak tefek birkaç parça bir şeye ihtiyacımız olsa da gezmediğimiz dükkân, AVM kalmıyor. İşte geçen hafta sonu da ailece bir AVM gezintisi yapmak zorunda kaldık. Ayakkabımın dibi delince bir ayakkabı alayım dedim. Sen misin ayakkabı almak isteyen. Eşim ve çocuklar haydi AVM'ye gidelim demesinler mi? Sen ayakkabı alırken biz de gezeriz dediler. Evet eskiden birisi dükkânları gezmeye gidelim deseydi inanırın deli damgası yerd. Ama şimdilerde nur topu gibi AVM gezmelerimiz oldu. Bakalım daha bu gözler neler görecek? Başımıza neler gelecek düşünmek bile istemiyorum. Ne anlatıyordum? Evet bana ayakkabı almak için AVM'nin yolunu tuttuk.

Sabahtan akşama kadar bir ayakkabı için saatlerce dolaştık durduk Ayağımıza kara sular indi. İnanır mısınız aynı marka ayakkabı için beş mağazada beş farklı fiyat söylediler. Neyse sonunda uygun ayakkabıyı bulduk. Hem parasını ödeyip çıktık diye düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Asıl eziyet şimdi başlıyordu. Ödeme yapmamız için kuyruğa girmemiz gerekiyordu. Unutmadan söyleyeyim kuyruğa girmeden önce ödemeyi peşin mi kredi kartı ile mi yapacağınıza önceden karar verin. Olur da ödeme noktasında yanlış kuyruğa girmiş olursanız boşuna zaman harcamış olursunuz. Çünkü peşin ödeme kuyruğu ile kredi kartı ödeme kuyruğu ayrı yerler. Doğru kuyruğa girince de iş bitmiyor. Diyelim ki kredi kartı ile ödeme yapılan kuyruğa girdik. Sıra da size geldi. Hadi bakalım hazır mısınız ahiret sorularına? Kaç taksit yapalım? Taksit yaparsak fiyatı şu kadar oluyor. Ek taksit yapalım mı? Ödemeyi bir ay erteleyelim mi? Gözünüz aydın bankanız size iki ek taksit daha verdi. Az kalsın unutuyordum. Bir de telefonunuza falan şeyi indirirseniz daha uyguna geliyor. Telefonuna bir kod geldi onu söyler misiniz? Şu kadarlık alışveriş yaparsanız bu ürün şu kadara düşüyor ister misiniz? Aman Allah'ım sınav gibi sorular. Çık çıkabilirsen işin içinden. İllaki bir şey daha satacaklar. Bazen bu işkenceden kurtulmak için tamam onu da verin diyoruz. Hayır, kardeşim istemiyorum ayakkabımı verin gideyim deseniz de nafile. Kasiyer size muhakkak bir şey satacak. Ne yapalım bir kere sözde modern dünyanın satıcılarına paçayı kaptırmışız. Tamam, her şey bitti artık ayakkabıyı aldım diyorsunuz ama yok can sıkıcı soruyu sona saklamışlar. Hazır mısınız? En önemli son soru geliyor. Poşet ister misiniz? İsterseniz elli kuruş daha vereceksiniz. Kasiyerin ahiret sorularını cevaplamaya çalışırken çocuğumuzla da cebelleşmek zorunda kalıyorsunuz. Çünkü uyanık kapitalist düzen fazladan bir şeyler daha satmazsa olur mu? Kasanın yanına çocukların ilgisini çekecek ıvr

zıvır ne varsa koymuşlar. Bu cendereden kurtulmak için onu da alacağız diye oldu bittiye getiriyorlar.

O yüzden ne zaman alışverişe çıksam sanki ailemden birini kaybetmişim gibi Abdullah amcaya rahmet okurum ve her seferinde gözlerim dolar. Rahmetli istediklerimizi bir çırpıda hazırlar o güzel kese kağıdına koyar ve bize verirdi. "Al bakalım aslan parçası anneni daha fazla bekletmeyelim." diye de söylerdi. Günümüz esnafı cebimizdeki paranın hepsini almak için birbirleriyle yarışıyor. Bütün bu olup bitene de serbest piyasa, ticaret zekası diyorlar. İlkokul ikiden terk olan Abdullah amca aldıklarımızın fiyatını da hesap makinesine gerek duymadan kafasından hesaplıyordu. Eee şimdiki mağazaların çoğunda atanamamış üniversite mezunu gençler çalışıyor. Buna rağmen aldığımız ürün ne kadar olursa olsun faturaya birkaç kez mağazada, sonrasında da evde bakıp hesap yapıyoruz ki hesapta bir yanlışlık olmasın.

Ah Abdullah amca ah iyi ki bu günleri görmedin. Yıllardır mahallemizin esnafı Abdullah amca belki senin dükkânının vitrini süslü püslü değildi ama sen insandan anlardın. Kimin cebinde parası kimin elinde nesi varsa bilirdin. Veresiye defterindeki borçlarını ödemediklerinde niye ödemiyorsun demezdin. Bu da yetmezmiş gibi gelip yeni şeyler istediklerinde onları da verirdin, eli boş göndermezdin. Şimdilerde veresiye defteri kalmadı. Onun yerini çek senet ya da kredi kartı aldı. Vakti saati geldiğinde ödeme yapmadın mı yandın! Valla hi kimse kimsenin gözünün yaşına bakmıyor. İki icra memuru kapına dayanıyor. Neyin var, neyin yoksa alıyorlar da yine de yetmez diyorlar. Senin anlayacağın Abdullah amca kimse de vicdan, merhamet kalmamış. Kimin gücü kime yeterse. Bunların gözünü ancak toprak doyurur.

Ah Abdullah amca ah iyi ki bu günleri görmedin.

TAKUNYALI KEÇİ ÇOBANI

Harman zamanının sonlarına doğru meyve bahçemizdeki elmalar tatlanmaya başlar. Annem dibine dökülen elmaları bana toplatır sonra da özenle kabuğunu hassasiyetle incecik soyar, dört gak yapar, kalın yorgan iğnesine geçirdiği uzunca iplere soyulmuş dilimleri bir bir dizerdi. Sonrasında da onları iki katlı ahşap bahçe evimizin gezeneğinde1 babamın çıktığı küçük tütün çivilerine2 asardım. Her yıl; kırk ağaçlı bahçemizin dibine dökülen elmalar bu usulle kurutulur, Ramazan'ın ve kış ayları boyunca kurulan sofraların vazgeçilmez içeceği nefis kokulu "hoşaf" yapılırdı.

Bizim ailede her yıl, harman ayı olan Ağustos sonunda benzer bir iş daha görülürdü. Atike Nene'min babasının köyü Gökdere'de, seferberliğe gitmiş, cepheden dönememiş olan babasından, kendisine miras yoluyla intikal etmiş armut ağaçları vardı. Hepsi aynı cinsten yanı-yanağı allı "orak armutları"ydı. Harman sonu babamlar eşeklere üzüm sepetlerini 3 yükler tatlanmış, ballanmış kızıl, kumlu 4 orak armutlarını toplamaya gider, bir gün boyunca toplar, at ve eşeklerle köye, getirirlerdi. Şıralı kızıl armutları nenemle annem (hep birlikte iş yaparken görürdüm onları, bir birilerini çok sevdikleri söylenirdi zaten) dörde bölerler, evimizin önündeki fırında kara kabuklu kocaman köy ekmekleri pişirilip, somun-

lar çıkarıldıktan sonra henüz tavı geçmemiş sıcak fırına tepsilerle sürerlerdi. Belli bir süreden sonra kurutulmuş olarak çıkarırlar, kışın hoşaf olarak tüketilmek üzere yine kilere kaldırırlardı. Elma armut kurularıyla güzün, bağ ve bahçelerden toplanmış cevizler, bademler, kışın biz çocukların ceplerine doldurarak sık sık kilerden aşırığımız kuruyemişlerimizdi. O yıllarda köyde yoksul aileler daha fazlaydı. İlkbahar üzeri bazı ailelerin ya unları veya hayvanlarına yeygü5 olarak verdikleri samanları biterdi. Onlar da durumu nazı geçen, komşuna söyler. Harman ayında verilmek üzere ödünç saman alırlar, ihtiyaçlarını karşılarlardı.

İsterseniz böyle zorluklar içerisinde geçen Anadolu insanının yaşadığı dönemin biraz daha gerisine gidelim. Osmanlının son dönemlerine, savaş yıllarına yani Atike Nenemin çocukluğuna...

Osmanlı coğrafyasında son üç yüz yıllık sarsıntılar iç göçleri devamlı hareketli halde tutuyordu. Bu dönemin artçı sarsıntılarının en sonuncusu olarak dedelerimiz; 1800'lü yıllarda bir kısmı geçim zorluğundan, bir kısmı ise "Osmanlı-Rus Harbi"nden dolayı Karadeniz'in dar sahil şeridinden ayrılarak, Orta Karadeniz Bölgesi'nin içlerine, biraz daha ekilebilir arazisi olan yerlere gelmişler.⁶ Dağ bayır demeden buldukları arazi parçasına adeta tırnaklarıyla tutunmuşlar. Akrabalar çoğunlukla bölünmüş. Bir kısmı göçtükleri memlekette bir kısmı başka köyde, kasabada diğer bir kısmı da bir başka toprak parçasına adeta saçılmış, ekilmişler, dağılmışlardı. Atike Ninemlerin dedelerinin yerleştikleri bu bölge; ortasından çay geçen dar yeşil bir vâdinin yüksek kesimleriymiş. Eski Cilgoru, diğer adıyla Yukarı Gôdere-Gökdere, dedikleri bir yer.

Burası; aşâğılarından kışın coşkun, yazın ise sakin küçük bir çayın aktığı bir yamaçtır. Bakınca bir yer görünüyor, bir de gök, onun için "Gökdere" demişler. Etrafı çepeçevre dağlık, koruluk, iç bölgede olmasına rağmen Karadeniz iklimi hâkim. O devirde civardaki insanların, küçük bahçeleri dışında tarım yapma alışkanlıkları olmadığı gibi, tarıma müsait geniş alanlar da bulunmamaktadır. Bölge hayvancılık yapmaya daha uygun. Bilhassa keçi yetiştirilmeye elverişli, dereleri, tepeleri, yamaçları olan bir yer. Atike Nenemin dedeleri buraya birkaç akraba göç ederek yerleşmiş. İnsanlar burada birkaç büyük baş hayvanla yirmi otuz keçiyi besleyerek geçimlerini sağlıyor, yaşayıp gidiyorlar. Ancak; devrin bütün insanların zihinlerinde büyük bir korku, bir endişe var. Savaş korkusu... Osmanlı Devleti'nin en zayıf zamanı; Osmanlı-Rus Harbi (1877-78) yılları. On bir serhat-sınır bölgesinde azınlıkların başkaldırıları savaşa dönüşmüş. Birlikler gönderilmiş ama bazı cephelelerden çekilme haberleri geliyor. Ormanlık alanlara yakın bazı köylerde azınlık ayaklanmaları çapulculuk, çetecilik halinde görülmekte. Asker, hapis ve kanun kaçaklarıyla azınlıklardan Ermeni, Rum çetelerinin hüküm sürdüğü bir devir. Seferberlik ilan edilmiş. Köylü kentli demeden milletin çocukları cephelere sevk ediliyor. Düşen cephelelerden gelen askerler başka bir cepheye sevk ediliyor. Köylerde; kadınlar, çocuklar ve yaşlılardan başka yetişkin insan kalmamış.

Kembil Dede, Abdullah'la bir kardeş. Babalarının Kafkas Cephesine gittiği ama hangi savaş bölgesinde kaldığı bilinmiyor. Abdullah ailesi ve iki kızıyla kardeşinden ayrı bir evde yaşıyor. Askere celp emri çıkmış. Akşam evdekilerin ağzını bıçak açmıyor. Nasıl olmasın ki; evde Abdullah, eşi Fatma,

altı yaşındaki küçük kızları Gülizar ve on iki yaşındaki Atike'den başka kimse yok. Evin bir erkeğini cepheye çağırıyorlar. Abdullah'ın yarın şubeye teslim olması gerekiyor. Yoksa kaçak muamelesi görür. Cepheden kaçmış sayılır ki bunun cezası da Abdullah'ın daha önce bir kez gördüğü gibi Tokat Hükümet Meydanı'ndaki darağacında asılmaktır. Hem hâşâ, askere gitmemek de ne demek? Vatanı ne yaparız. Abdullah çaresiz, eşyle birlikte sabaha kadar uyumadılar. Sabahleyin her gün 20-30 baş keçiden ibaret sürüsünü gütmeye giderken sırtına aldığı eşinin keçi kılından dokumuş olduğu sırt çantasına, bu sefer-yol hazırlığı için iki ekmek koydurdu. Eşi ve iki kızıyla vedalaştı. Onları defalarca öptü. Büyük kızı Atike'ye bundan sonra keçilerinin çobanı olduğunu; keçilere, annesine ve kardeşine yardımcı olması gerektiğini sıkı sıkıya tembihledi. Bu sırada duygusallaşmıştı. Arkasını döndü, ağladığını belli etmemeye çalıştı. Sonra da Tokat Askerlik Şubesi'nin yolunu tuttu. O akşam kışlada içinde kuru ot olduğu anlaşılan bir telis çuvalının üzerinde yattı. Bu durum, bundan sonrasının da zorlu geçeceğinin alametiydi. Büyük ihtimalle bölgeden giden askerlerin sevkiyatı Erzurum Cephesi'ydi. Sevkiyat yolu köylerinin içerisinde Gökdere'den geçiyordu.

Tokat ve çevre köylerinden, seferberlik ilanıyla toplanan belki bin belki de daha da fazla neferden ibaret bir tabur oluşturulmuştu. Kışlada; kimine yeni kimine kullanılmış asker elbisesi giydirmişler ve teçhizat vermişlerdi. Gecenin sonunda, bir iki tahta minarenin şerefesinden gelen cılız ezan sesleri duyulurken Yeşilirmak üzerindeki Hıdırlık Köprüsü'nü yeni geçmişlerdi. Ortalık henüz karanlıktı. Yol üzerinde bir iki ev bulunuyordu. Birisinin önünden geçerken bir zağar birkaç kez havladı. Gördü ki bir ka-

labalık üzerine üzerine geliyor. Kaçtı biraz öteye kuyruğunu kıvırdı yattı.

Aynı sabah Gökdere'de Abdullah'ın evinde anne erkenden hazırladığı, sıcak bulgur çorbasına küçük tavada yaktığı yağ-soğanı katarak kızlarıyla içmişti. Ayşe Hanım ikinci bir sırt çantasına bir somun koydu. Hadi kızım keçileri ağıldan çıkaralım, dedi. Atike ve küçük kız kardeşine babası yemeni ayakkabı almıştı. Ama fazla kullandığı için olsa gerek, Atike'ninki tez parçalandı. Yeni yemeni almaya da babası vakit bulamamış, askere çağırılmıştı. Anası ayakkabısının yokluğunu belli etmeden:

Ayaklarına diken batmasın kızım takunalarını giyin şimdilik demişti. O da denileni yaptı. Ağılın kapısını açılar keçiler meleşerek koşarcasına ağılı boşalttılar. Zaten hemen ağılın etrafında makilik-çalılık, biraz ilerisinden de ormanlık alan başlıyordu. Keçiler yaylıma daldılar. Anne küçük kızı ve Atike'yle birlikte kuşluk vaktine kadar keçileri beraberce güttüler. Atike'nin anası keçileri kızlarına bırakarak:

Benim evde işlerim var diyerek eve döndü. Atike, keçileri toplu halde tutmak, dağıtmamak istiyordu. Sürüden dağılmak isteyen keçilerin peşinden koştuğu zaman geride kalan ayağındaki takunya bazen çıkıyordu. Onu ayağında tutmak için büyükbaş parmağını takunyanın kayışının altından gerdiriyor, ayağının çıkmaması için sıkılaştırmaya çalışıyordu. Bu hal sık sık oluyordu. Yirmi beş keçiden oluşan küçük sürünün içerisinde bir iki sakar keçi sık sık sürüden aykırı yönle doğru gidiyor, Atike'yi koşturuyor, yoruyordu. Gökdere vadisinin etrafını kuşatan tepelerden dolayı güneş hâlâ görünmüyordu ama vakit hayli geçmişti. Babam, dedi. Bu vakitlerde yoldan geçecek,

keçileri onu iyi görebileceğim yamaca götürmeliyim. Atike keçilerini, askerlerin geçeceği yola en yakın yer olan Kılıçkayası'nın yakınlarına, Göğgedik'ten ilerisine yaylıma saldı; "acaba babamı görebilecek miyim?.." diye hâlden hâle giriyordu. Bir taraftan da ayaklarındaki kayışlı tahta "nalınları" ayak başparmağıyla düşmesin diye sık sık kontrol ederken göz ucuyla şoseye baktı. İşte tam da o sırada uzaktan bir tabur asker kaynadı. Askerler yerden toz kaldırarak bazen anlaşılabilen bir gürültü çıkararak ilerliyorlardı. Bir süre gözlerini toz bulutunun üzerinden ayıramadı. Tokat Kışlası'ndan kalkan tabur Kılıçkayası'nın hizasına gelmişti. İlk defa bu kadar askeri bir arada görmüş ve çok heyecanlanmıştı. Kendi kendine; "Demek babamın bu kadar arkadaşı olmuş," dedi. Tabur Atike'nin hizasına gelince avazının çıktığı kadar bağırmağa başladı:

Babaaaa!.. Babaaaa!.. Babaaaa!.. diye bağırıyor. Ses, babasını kaybetmiş bir çocuğun sesi olarak yankılanıyordu. Bu sesle hemen yanından, Kılıçkayası'ndan bir şahin havalandı. Birkaç kez ısıklı çalan bir sesle, taburun üzerinden Ortadağ tarafına süzüldü. Her iki ses de taburdaki askerler tarafından net bir şekilde duyulmuştu. Ve askerler başlarını sesin geldiği sağ tarafa, Kılıçkayası'na çevirdiler. Atike'nin babası da sesi duyuyordu. Ama kızının sesinden "beyni yandığı" halde, daha ilk günde vukuatım olmasın diye sese cevap veremiyordu. Askerlerin daha akşamleyin kucaklaşarak vedalaştıkları çocuklarının sesleri hafızalarında hâlâ yankılanırken böyle bir sesi herkes duyar da Binbaşı duymaz mı? Elbette sesi o da duymuştu. Ve Binbaşı aniden bir kararla komutunu verdi:

Tabuuuur duuuur!.. Stabilize toprak kara yolu boyunca dizilmiş binden fazla

erata duyurmak için var gücüyle bir daha bağırırdı:

Oğlum Asker! Kim bu çocuğun babası, kimdir? Arkalardan önce cılız bir ses: Komutanım ben Abdullaaah! Diyordu. Oğlum cevap versene çocuğuna. Abdullah Gökdere vadisini inleyen bir feryatla, ellerini sallayarak âdete kükrüyor:

Atikeeeee! Kızım geleceğim. Kızım geleceğim. Kızım geleceğim!..

Ama ne yazık ki Abdullah da 10 milyondan fazla "Birinci Dünya Savaşı" kayıplarının arasında yitmiş, kaybolmuştu. Atike'nin hayalini bir ömür boyu; babasından arta kalan, toz bulutunun içine gömülmüş bir tabur askerle, babasının; "kızım geleceğim, kızım geleceğim, kızım geleceğim," sözleri, sesleri süslüyordu.

Babaannemin babası Abdullah'la birlikte, sağlığını görmekle şereflediğim Kara Memet dedemin babası Mustafa da seferberlik denilen I. Dünya savaşına katılmış; ilk önce Yemen'e gitmiş, sonrasında da Kafkas Cephesine çağırılmış dönememiş. Daha sonra öğrenildiğine göre ikisi de Erzurum'un Karagöbek Tabyası'nda hasretlilerinden habersiz mahşer gününü bekliyorlarmış.

Çocukluğumda hayli yaşlanmış olan Atike ninem, beş vakitte, namazının duasını bitirince imamesinden tuttuğu tesbihini yukarı kaldırarak bir müddet tutar, sonra seccadesine bırakırdı. Sonra da üst üste gelen tesbih tanelerinden tutarak, aradaki taneleri dudakları kıpırdatarak; "tek mi çift mi, tek mi çift mi" diye saymaya başlardı. Muhtemeldir ki hâlâ; "tek gelirse babam gelecek, çift gelirse babam gelmeyecek..." niyetiyle tesbihini çeviriyordu?

BATIDAN ÇOK UZAKTA

A rkadaşı haber vermişti sonuçlar açıklandı diye. Heyecanla hemen bilgisayarın başına geçti. Zaten bunaltıcı olan yaz sıcağına bir de bu heyecan eklenince iyiden iyiye terlemişti. Bismillah demeyi ihmal etmeyip sorgula düğmesine bastı ve karşısında sonuç ekranı. Açıkçası atanacağını düşünmüyordu ama olmuştu işte. “S... il emrine atandınız” yazıyordu. Allah’ım, daha yirmi bir yaşındayım. Sen hazıranda eğitim fakültesinden mezun ol, hooop eylülde öğretmenliğe başla, diye düşündü. Doğrusu çok hızlı olmuştu. Bir bardak soğuk su içti hararetini gidermek için. Değişik duygular içindeydi. Atanmanın mutluluğu, geleceği hakkında duyduğu kaygı ve belirsizlik... En önemlisi de yüreğinin taa derinlerinde hissettiği baba acısı ve annesini yapayalnız bırakmanın huzursuzluğu... Babasını daha altı ay önce kaybetmişti. Hiç otuz dokuz yaşında ölünür müydü? Kırkını görememişti. İkinci defa kırklanmadan göçüp gitmişti bu dünyadan. Yarım kalan onlarca işini bırakıp. Hoş, işini kim tamamlayarak gidiyordu ki? İnsanlar emelleri peşince koşarken ecelleri geliveriyordu ansızın. Oysaki ilk öğretmen maaşıyla çizgili lacivert bir takım elbise alacaktı ba-

basına. İtalyan kesim olanlarından... Pencere kenarındaki divana kendini attı. Camı açınca içeri dolan baygın yaz kokuları, içindeki kasveti artırmıştı. Şimdi taze yetim ve taze bir öğretmen adayı pencere kenarından çocukluğunun ve gençliğinin şahidi zerdali ağacına bakarak müphem geleceğini düşünüyordu.

Uğurlamaya annesi ve dayısı gelmişti. Daha dün avluda “Anne anne!” diye bağırarak küçük Ömer büyümüş(!) öğretmen olmuştu. Ne mutluydu annesine. Farkındaydı, bu yaşta üniversiteyi bitirmiş, atanamama sorunu yaşamamış, meslek sahibi olmuştu biricik evladı. Gitmeliydi elbet, görevinin başında olmalıydı fakat ana yüreği işte. Ölüm Allah’ın emri, şu ayrılık olmasaydı. Eşinin gidişini atlatamadan şimdi de Ömer’ini gurbet ellere gönderiyordu. Temelli gitmiyordu ya. Toprağa giden gelmezdi ama dağlar ardına giden gelirdi nasıl olsa. Yarın bir gün doğu görevi de biterdi. Sonra evlendirirdi oğlunu güzel bir kızla. Allah’ın ne günleri vardır, diye düşündü kendini kandırmaya çalışırcasına.

Annesinin ağladığını gördükçe içi parçalanıyordu. Onu yapayalnız bırakıp gitmek hiç içine sinmiyordu. Neyse ki dayısı vardı. Önce dayısıyla vedalaştı. Anneciğinin elini öpüp gözyaşlarını sildi. “Merak etme anacığım, bak şükürler olsun sayende elime ekmeğimi aldım, şimdi dünya küçüldü. Ulaşım kolay, atlar gelirim hemen.” diyerek teselli etmeye çalıştı. Sıska muavin koca valizi şaşırtıcı bir şekilde kolayca kaldırırıp otobüsün bagajına yükledi. Şu ayrılık sahnelerini bir an önce bitirmek istermişçesine. Koltuğuna oturmuştu. Dayısı el sallıyor, annesi ise hala gözyaşlarını silmeye çalışıyordu. Otobüs yavaş yavaş harekete geçti. Artık dudaklarını ısırmaı bırakmıştı. Yaşadığı tüm bu duygu yoğunluğuna göz pınarları daha fazla dayanamayıp yanaklarından yaşlar süzölmeye başladı. Otobüs evleri, ağaçları, çocukluğunu, sevdiklerini teker teker geride bırakarak ilerliyordu. Ömer ise özgürce ağlıyordu. Ağlamak ve özgürlük... İki kelime aynı cümlede. Çok eğreti ama bu böyleydi.

Yol boyunca şehirler gördü ışıltılı. İrili ufaklı köylerden, kasabalardan geçti. Dereleri, çayları, gölleri aştı. Tepelerinde karlı erimemiş dağları, yalçın kayalıkları izledi. Ağaçların yerini önce sarı bozkıra sonrasında çıplak dağlara bıraktığına, coğrafyanın nasıl değiştiğine şahit oldu. Az gitti, uz gitti. Dere tepe düz gitti. Dünyanın kendi etrafında bir tam dönüşünden sonra nihayet atandığı şehre vardı. Poşulu, şalvarlı adamların; burnu hizmalı, yüzü dövmeli kadınların olduğu bir yerdı burası. Yadırgadı. İnsan bilmediği şeyi yadırgardı. Olsun, öğrenecekti. Daha çok gençti. Otobüsten inince bir taksi aradı. Otele taksiyle gidilirdi ama burada hurdacı arabaları şehir içinde taksi görevi görüyordu. Kara yağız bir delikanlı yanına yaklaşıp götürüyem mi abi? diye sordu. Valizi hurdacı arabasına benzer arabaya yerleştirdi. Esmer genç önde o arkada otele doğru yol aldılar. Yol boyunca dikkatini en çok bu arabaların üstünde satılan çiğ etler çekti. Bir de bodur tabureler üzerinde oturan genç ve yaşlı erkekler. O kadar çoklardı ki sanki şehrin tüm erkekleri bu taburelerde oturuyordu.

Otel odasına geçip bir süre dinlendi, uyudu. Rüya bile görmüştü. Karmakarışık, anlamsız rüyalar... Uyandığında hava kararmıştı. Köşede duvarın yüksekçe bir yerine

iliştirilmiş bir televizyon vardı. Açmayı denedi, vazgeçti. Karnı acıkmıştı. Resepsiyona indi. Otel görevlisine en yakın nerede yemek yiyebileceğini sordu. Tarif edilen yere gidip acılı ve baharatlı yiyeceklerle karnını doyurdu. Yemekten sonra garson bir bardak çay ikram etti. Çaydan bir yudum aldı. Bu nasıl bir çaydı? Katran gibiydi. Biraz daha zorladı içmeye, yarısına kadar ancak içebildi. Hesabı ödeyip otele döndü, odasına geçip yattı.

Sıcak bir sabaha uyandı. Otelden çıkıp cadde boyu kahvaltı yapabileceği bir yer sordu. Cevaplar çok ilginçti. Kimi bir ciğerciye kimi kebabçıyı kimi de bir lahmacun salonunu tavsiye diyordu. Oysaki o sadece peynirli, zeytinli basit bir kahvaltı yapmak istiyordu. Buralarda kahvaltının ciğerle, kebabla yapıldığını çok sonraları öğrenecekti.

İl Millî Eğitim'e gittiğinde kendi gibi yeni atanan öğretmenleri gördü. Yaklaşık yüz elli öğretmen heyecanla nerelere görevlendirileceklerini bekliyordu. Az sonra kurlar çekildi. İsmi okundu: "Ömer DEMİR, P...nin G... köyüne atanınız."

Oradakilerden öğrendiği kadarıyla görevlendirildiği ilçe şehir merkezinin en uzak ilçesiydi. Köy de ilçenin en uzak köyü. Canı sıkıldı ama yapacak hiçbir şey yoktu. Doğrusu kaybedecek zamanı da. İlçeye giden dolmuşların akşamüstü kalktığını öğrendi. Otelden valizini aldı. Yine bir araba(!) kiralayıp dolmuşların kalktığını yere vardı. Bir minibüsün içinde on üç yolcu, iki keçi, bir horoz ve iki tavukla yüz yirmi kilometre boyunca P... ilçesine doğru yol aldı. Evlerin ve birkaç dükkânın olduğu bir yere geldiklerinde dolmuş durdu. Buranın bir köy olduğunu sandı. Galiba birkaç yolcu incek, diye düşündü. Şoför:

-Geldik Hoca, deyince buranın P... ilçesi olduğunu anladı. İlçe o kadar küçüktü ki kalacak bir otel bile yoktu. Neyse ki devletimiz düşünmüş, doğunun bu ücra köşesine bir öğretmen evi yaptırmıştı. Dolmuşçu sağ olsun öğretmen evine kadar bıraktı.

Ertesi gün öğleden sonra köy dolmuşunun kalktığı yere gitti. İlçe dolmuşuna benzer bir dolmuşla ve içerisindeki merak dolu bakışları arasında kırk beş dakikalık bir yolculuk sonrası köye vardı. Uzun kavak ağaçları, çatısız evler ve köyün sınırını çizen küçük bir dere karşılamıştı Ömer'i. Yolcuların hepsi inince şoför köyün okuluna götürdü. Okulda sadece iki sınıf ve küçük bir müdür odası vardı. Köyün muhtarı öğretmenin geldiğini duyunca hemen geldi. Daha bıyığı yeni terlemeye başlamış bu genç öğretmeni çok sıcak karşıladılar. Doğrusu bu hürmet onu şaşırtmıştı. Bu akşam misafirimizsin hoca, diyordu muhtar. Hayır dese de bir işe yaramadı. Muhtar, "Eşyalarını alır, seni bir güzel yerleştiririz. O zamana kadar bizim misafirimizsin, başım gözüm üstüne hoca." diyordu. Muhtar'ın evine gelen bu davetsiz misafire ne ara yemek hazırlanmıştı? Yere ince uzun bir muşamba serilmiş, üzerine otlu peynirler, taze yoğurtlar, envaiçeşit turşular, sıcacık lavaşlar, yeşil cevizler, ballar konulmuştu. Muhtar hanımına ve çocuklarına Ömer'in anlamadığı dilde bir şeyler söylüyor onlar da muhtarın buyruklarını canhıraş yerine getiriyorlardı. Onu yer sofrasının başkö-

şesine oturtular. Sağına ve soluna iki minder yerleştirdiler. Sofra hazırlandığında herkes ona bakıyordu. Ömer de onlara. Bir süre öylece bakıştılar. Hadi muhtar genç sayılırdı. Yanındaki yaşlı yaşlı adamlar da ona bakıyor ve o başlamadan yemeğe başlamıyorlardı. Muhtar, hoca buyur, dedi kırık Türkçesiyle. Daha yirmi bir yaşındaki bu genç öğretmen lavaştan bir parça koparınca herkes yemeğe başlamıştı. Kendini bir kabile reisi gibi hissetti desek mübalağa olmaz doğrusu.

Yemek yenince hava kararmadan okulu gezdiler. Köyde maalesef lojman yoktu. Müdür odası denen küçük odada kalacaktı. Muhtar kendi evinde kalması konusunda ısrar etse de bu teklifi kesin ve net bir şekilde reddetti. Yarın şehre geri dönecek oda için gerekli eşyaları alacaktı. Sonrasında odayı hep birlikte yerleştireceklerdi. Okulu gezerken duvarların bazı yerlerinin delik deşik olduğunu görünce:

- “Muhtarım bu duvarlara ne oldu böyle”, diye sordu. Muhtar sıradan bir olaymışçasına:

- “Hoca, iki yıl önce kadardı. Köyümüze teröristler saldırdı. Birkaç roketatar mermisi de işte bu duvarlara isabet etti. Vallah köyümüz korucu köyüdür. Kahramanca direnmişiz. Sonra kaçıp gittiler,” diye cevapladı.

Muhtar, Ömer’in yüzündeki endişeyi görünce:

-“Hoca, sen hiç merak etme. Köye saldırı olursa hepimiz ölürüz en son sen ölürsün,” dedi.

Buna rağmen ürpermişti. Şimdiye kadar haberlerde duyduğu şeylerin bilfiil içindeydi.

Şehirden alınan eşyalar sağ olsun muhtarın ayarladığı bir kamyonete yüklenip köye getirildi. Eşyaların yanında öğrencileri için aldığı rengarenk toplar da kamyonun en üstündeydi. Çok yorulmuştu ancak düzen kurmak kolay değildi. Köylülerin yardımıyla okulun içi ve müdür odası daha doğrusu kalacağı oda bir güzel boyandı. Tüm hazırlıklar bir haftada tamamlandı. Genç öğretmenin odasındaki eşyalar: bir çekyat, televizyon, bez gardirop, plastik sebzelik, lüks, piknik tüpü. Hepsi bu. Sizin anlayacağınız bir lokma bir hırka. Modern dervişlik ...

O akşam muhtarın evinde yenen yemekten sonra evinde tek başına ilk gecesini geçireceği müdür odasından bozma odasına geçti. Düğmeye basınca sarı loş ışık odayı kısmen aydınlattı. Işığın yanmasıyla bir hamamböceği köşeye doğru hızla kaçtı. Hamamböceğini görmezden geldi. Bu yaşına kadar görmediği bir varlığı bundan sonra görmezden gelmek zor olsa gerekti. O, hamamböceğini görmezden gelirse hamamböceğinin de ona zarar vermeyeceğini umuyordu. Mesela gece ağzı açık uyurken ağzına girmeyecekti. Usulca yanından yuvasına geçiverecekti.

Çekyatın arkasında küçük bir pencere vardı. Perdeyi aralayıp dışarı baktı. Zifiri karanlık, hiçbir şey görünmüyordu. İlçeden aldığı kahvaltılık malzemeleri plastik sebzeliğin raflarına yerleştirdi. Bu oda hem mutfak hem oturma odası hem de yatak

odasıydı. Bir artı üç dedi, kendi kendine. Gülümsedi. Çekyatı açtı, yorganı serdi. Eylül olmasına rağmen geceleri serin oluyordu. Rakım bin yedi yüzdü. Işığı kapatınca odanın içi de zifiri karanlığa büründü. Bir müddet sonra gözlerim alışır diye düşündü fakat alışmadı. El yordamıyla yorganın içine girip yatağa uzandı. Pencereden de hiç ışık gelmiyordu. Sağına dönünce televizyonun küçücük kırmızı ışığını görünce buna sevindi. Bin yedi yüz rakımlı dağ başında bir köyün kapkaranlık gecesinde bu küçük kırmızı ışık ona arkadaş olmuştu. Tam uykuya dalacaktı ki değişik sesler duydu. Ses dışarıdan mı geliyordu ayırımsayamadı. Hareket ettiğinde ses kesiliyor, sessiz kaldığında ise başlıyordu. Uyumaya çalıştı ama sesler devam ediyordu. Yavaş yavaş korkmaya başlamıştı. Sanki birileri pencerenin önünde dolanıyor gibiydi. Aklına kötü kötü şeyler geliyordu. Kafasına yorganı geçirip annesinin küçükken öğrettiği duaları okudu ancak acayip sesler de iyiden iyiye artıyordu. Yok yok ses dışarıdan geliyordu. Cesaretini toplayıp yataktan doğruldu. Işığı yaktı. Şimdi ses kesilmişti. Bir süre bekledi. Kulağını pencereye yaklaştırdı. Perdeyi açmaya korkuyordu. Bir süre daha bekledi. Evet, ses kesilmişti. Tekrar ışığı kapatıp yattı. Uyku pozisyonu alıp hareketsiz kalınca sesler yeniden başladı. Sanki onunla oyun oynuyorlardı. Işık yok, ses var; ışık var, ses yok... Korkusu ıstıraba dönüşüyordu artık. Muhtarın bahsettiği teröristler mi gelmişti? Işığı yakınca pusuya yatıyorlar, saldırmak için uyumasını mı bekliyorlardı? Muhtarın evine gitsem mi, diye düşündü. Nasıl gidecekti ki? Pencereden bakmaya bile cesareti yoktu. “Allah’ım yardım et,” diyor bildiği tüm duaları ediyordu. Kabir azabı gibiydi. Karanlık bir odada nereden geldiği belli olmayan sesler içinde bir gece. Defalarca ışığı açıp kapattı. Bu şekilde vakit gece yarısı olmuştu. Işığı son defa yaktı. Tüm gece böyle uyuyacaktı. Yorganı gözlerine kadar çekti. Uzun süre ses olmadı. Yaklaşık on dakika sonra bu sefer ışık olmasına rağmen sesler yine başlamıştı. Yorganın içinde iyice küçüldü. Gözlerini sımsıkı kapattı. Allah’a sığındı. Ne olacaksa olsun...

Efendim sabah ola hayrola demişler. Başka neydi? Her karanlık gecenin bir sabahı vardır. Daha neler neler demişler de gelin siz bunu yaşayanlara sorun. Dışarıdan beylik laflar etmesi kolay. Ömer sabaha karşı değişik sesler eşliğinde yarım yamalak da olsa dalabilmişti uykuya. Sabah okulun dış demir kapısı tan tan vuruluyordu, baş ağrısıyla yalpalayarak kalktı. Sersem sersem yürüyerek dış demir kapıyı açtı. Karşısında kara gözlü, tıraşı kısa bir erkek çocuğu; “Öğretmenim topu bana ver.” diyordu. Önce anlamlandıramadı. Neden sonra ilçeden aldığı toplar aklına geldi. İçeriden bir top alıp bu kara gözlü çocuğun başını okşayarak verdi. Hala hayatta olduğuna şaşırdı. Buz gibi suyla yüzünü yıkadı. Odaya girince plastik sebzeliğin önünün darmadağın olduğunu fark etti. Yerler peynir kırıklarıyla doluydu. Bir an ne olduğunu idrak edemedi. Neden sonra anladı. Aman Yarabbi, dün geceki tüm o sesler küçük bir fındık faresinin marifetiydi!

Musa Yaşaroğlu

İYİLER ÖLMEZ BİLİRİZ

Taksici Oğuz Erge'ye rahmetle...

Gecenin derin sessizliğinde küçük taksi kulübesinin içinde rızık ve iyilik nöbeti tutan üç taksici arkadaşın hummalı konuşmaları kapı açık olsa dışarıdan duyulacak cinsten. Kayserili Hüsnü gecenin üçünü vuran akrebe aldırmaksızın hala enerjik ve bir o kadar ağır muhalif havasında.

“Siz ne dersiniz deyin ağalar, bu dünyada babasına dahi güvenmeyecek insan! Arkasını mümkünse betona, taşa yaslayacak.”

Hüsnü kadar gür ses çıkaramasa da İzmir'in eskilerinden sayılan Servet, herkesin “Servetsiz Servet” diyerek çağırdığı bir seksenlik gövdesi ile meşhur olan otuz beşlik delikanlı cevap veriyor:

“Amma da yaptın Hüsnü abi! Herkese üçkâğıtçı gözüyle mi bakalım yani? O zaman gidip masa başında çalışalım biz de. Milleti kim taşıyacak?”

Herkesin inadiyla tanıdığı Hüsnü geri vites yapmak şöyle dursun önüne ne gelirse devirmeye niyetli:

“Herkes şüphesiyle yanaşacaksın arkadaşım. Dedektif gibi süzeceksin müşteriyi çaktırmadan. Koltuğunun altından delikli demiri eksik etmeyeceksin. Bu sözler yirmi beş yıllık tecrübenin sonunda söyleniyor Servetçiğim, öyle boş laf olmaz bizde.”

O ana kadar kulübedeki iki koltuktan birinde sessizce arkadaşlarını dinleyen taksicilerin “Deli Ozan”ı, ki aslında durağın en efendi, akıllı ve şair adamıdır kendisi, yumuşak bir ses ve güler yüzle muhabbete ortak oluyor.

“Yani Hüsnü abinin ihtiyatlı olma konusundaki sözlerine katılmakla birlikte kimseye güvenmeyeceksin söylemine katılmıyorum ben. Bu devirde böyle yapmak kolay ve akıllıca gelebilir herkese ama insan insana güvenmezse nice olur bu dünyanın hali? Ortada yaşanabilir bir dünya kalır mı?”

“Hay ağzına sağlık Ozan abi! İşte budur sözün özü.” diye atıldı Servet. Lakin Hüsnü son sözü söyleyen olmaktan vazgeçmedi.

“Ozan kardeş senin şairane bakışınla dönmüyor bu âlem. Keşke senin kadar naif olsa herkes. Şunu bir yere yazın, er ya da geç herkes Hüsnü’nün dediği yere gelir. Siz siz olun arkanızı sağlama alın.”

Herkesin susup da gecenin sessizliğinin pencerenin altındaki ince oyuktan bir rüzgâr esintisi ile girmesi ile hemen köşedeki küçük radyodan Neşet Ertaş’ın yanık sesinin yükselişi aynı anda olunca her birinin yüreği titredi:

“İnsandan doğanlar insan olurlar
Hayvandan doğanlar hayvan olurlar.

...

Hepisi de bu dünyaya gelirler
Ana haktır sen bu sırra erdin mi?”

Uğultu ve türkünün kendi söylediklerini daha da manidar hale getirdiğinden emin olan Hüsnü, karşısındakiler üzerinde söylediklerinin tesirini bir süre izledikten sonra kendinden iki kat daha emin vaziyette yerinden kalkıp anahtarı Ozan’a uzattı.

“Araba sıkıntılı, sen bu gece çıkma. Eve geç, yarın da servise götürürsün taksii. Hadi Allah yolunu açık etsin.”

Ozan oturduğu yerden atılıp bir çırpıda anahtarı aldı. Sonra iki baş selamı çıkıp arkadaşları ile vedalaşarak taksiye yöneldi. Yürürken de arabasına binerken de aklında Hüsnü’nün söyledikleri vardı. İçin için ona yeni cevaplar yetiştirdi. İyilikten ne maraz gelirdi ki insana. Hem insan iyilik etmeyecekse, iyiliğin peşinden koşmayacaksa ne anlamı vardı ki hayatın? Daha bir yıl öncesinde İzmir’e gelen depremzedeleri diğer birkaç arkadaşıyla birlikte günlerce ücretsiz taşımamışlar mıydı? O günlerde hissettiği iç huzurunu hayatı boyunca hissetmediğini hatırlayınca Hüsnü’ye iki kat daha kızdı içinden. Ardından da taksi içi kameraya bakarak sesini yükseltti:

“İnsan insana güvenecek arkadaş, inadına daha fazla güvenecek ki dünya dönmeye devam etsin.”

Cümlesini tamamladığında ön camların buğusunu çözmek için yan camı aşağı

kadar indirdi. Soğuk hava içini ferahlattı. Birkaç dakika böyle sürdü taksiyi. Zihninden onlarca düşünce gelip geçti. On beş yaşına basacak olan kızının üç gün sonra doğum günüydü. Oğlu ise üniversiteyi bitirmek için son senesini okuyordu. EYT'den emekli olmuştu olmasına ama çocukların okulları vardı daha. Hem 44 yaşında emekli olmak pek içine de sinmemişti doğrusu. Herkes gibi o da bu emeklilik işine ilk başta sevinmişti ama sonra bunun pek de doğru olmadığına vicdanı ikna etmişti kendisini.

Aklına gelen onlarca düşüncenin ardından yine Hüsnü'nün sözlerine takılıp kaldı. "Hiç olacak iş mi yahu. Al bak genç bir çocuk soğuk havada duruyor orada. Bugün çalışmıyorum aslında ama gel de şimdi bu çocuğu soğukta bırak böyle. Hangi vicdana sığar ki bu!"

Gaziemir'in girişinde yolun sağında durdu Ozan. Kapüşonlu ve cerrahi maskeli gençce naifliğinden ödü vermeksizin seslendi:

"Sen o maskeyi takarsan kimse durmaz ki abim!"

Donuk ifadelerle kendisine bakan genç ağır ağır cevap verdi:

"Hastayım ondan takıyorum abi."

Ozan sürücü koltuğunun arkasına oturan gencin hemen arkasındaki koltuğa iyice yerleşmesinden hemen sonra hareket etti. Taksinin kamerasına bakarak Hüsnü'ye yeniden bir cevap göndermeyi de ihmal etmedi:

"Ben alırım, niye almayacağım. İnsanı bu havada sokakta mı bırakalım yani. Hava buz gibi..."

Arkadaki kapüşonlu yolcu, Ozan'ın ne dediğini çok da umursamadan camdan dışarı bakmaya devam etti.

Taksici Ozan, yolcusunun söylediği birkaç farklı adresi dolaştı ama onun hala tam olarak nereye varmak istediğinden emin değildi. Bir kez daha tam adres sormak istedi ama sonra vazgeçti. Beş dakika sonra yolcunun, "Burada ineyim." dediğini duydu. "Borcumuz ne kadar?" sorusuna da "221 TL kardeş." diye cevap verdi. Aynadan gördüğü belirsiz yüz bir süre yerinden hiç kıpırdamayınca ve sessizlik iyice artınca Hüsnü'nün sözleri geldi aklına Ozan'ın. Sonra kendisine kızdı içinden. Tam o esnada da kulağının dibinde patlayan kurşun sesi ve göğsünde hissettiği ağırlıkla sarsıldı. O çınlama sesini iki kez daha duydu. Kafası olduğu yerde sağına doğru düştü. Göğüs ve karın bölgesinde akan ılık kanı hala hissediyordu.

Kapüşonlu celladının sağ ön kapıyı açıp üzerinde ve torpidolarda bir şeyler aradığını fark etse de hiçbir tepki veremez durumdaydı. Sonra Ozan'ın acıyla titreyen bedeni sarsılırken tüm söylenenleri hiçe çevirecek, duyan herkesi kahredecek bir cümle duyuldu dünyanın dönüşünü durduran:

"Bazı insanlara güvenmeyeceksin." diyordu o kapüşonlu cellat. Ozan'ın o anda bir daha açılmamak üzere kapanan dudaklarından ise her şeye rağmen ve her şeyi yeniden diriltecek cılız bir ses iştili:

"Ben güveneceğim ama..."

VARİS

Uyandığım da çoğunlukla güneş göğün en sağ gönül bölgesinden yükselmiş olurdu hep. Göklerin de kalbi olur mu hiç demeyin sakın! Elbette ki olur. Gökler benim Rabbimin kalp merkezidi. Ve şu mavi göklerin emsalsiz yaratılmış bir içim su gibi olan o aziz huzuru, dinginliği ve sırrı da serin serin nasıl da akardı içimin en dip köşe bucak gölgelerine doğru, bilseniz. Lale deseniyle süslenmiş olan sarı renkli polyester perdeleri delip parçalayıp içeri dalan bakire, ışık huzmeleri eşliğinde parlak, çekici ve göz kamaştırıcı bir sabah olurdu çoğunlukla. Gün, üzerine altın rengi libasını takıp da şule şule derelere, çimlere ve topuzlu sazlık bitkilerinin ruhuna yayılır yayılmaz, Mikail gelip kanatlarını çırpa çırpa yanaklarımdan nasıl öperdi beni. Can bulup topluca dirilirdik hepimiz. Bir rüzgâr gülü gibi evirip çevirdiğim şu parmak uçlarım nasılda küçücük ve çokça sevimliyidiler o an. Tıpkı her çocuğun sevmeye layık olan o parmakları gibi. İslam'ın şartı beşti, benim parmaklarım da tamı tamına beş adet olarak bir iman sütunu gibi inşa edilmişti, bedenimin en işlek bölgelerine. Allah'ın nasıl bir sanatçı, ne muhteşem bir mucize olduğunu ilan ediyordum, kaderimin en kalbinde bir ağaç gibi boy verirken ömrüm dünyaya doğru. Görsel olarak tamda Uhud dağına benzeyen bu mübarek

parmaklarım nasıl da emsalsiz bir değere sahipti. Daha ben doğarken üç el bir tesbihat mucizesiyle öğretmişti, parmaklarımın yüceliğini Tanrı bana. Sesimi her yükselttiğimde kaldırdığım şu şehadet parmağım ve avuç içlerim de mütemadiyen şahitlik edecekti buna. “Subhane Rabbielâlâ”.

Bütün çocuklar yumuşak ve mutlulukla donatılmış böyle huzur dolu sabahlara uyanmak için yaratılmıştı elbette ki. Allah da bunun için insanları büyüklü ve küçüklü olarak dünyaya salıyordu zaten, küçük olan her şeyi de yaşatın diyordu tüm dünyalı büyüklerine. Alemler ve insanların hayatını planladığı o ilk günden beri yapıyordu bunu hep. İnsanı yaşatın, çocukları sevin ve sizler için emanet çizdiğim bu cennet yazgısını koruyun diyordu milletlere! Ve her bilen üzerinde başka bir bilen var ediyordu hiç durmadan. Hiç kimse hiçbir tarihte aynı yaş ortalamasında denk getirilmiyordu ayrıca yaşamak için. Rahmanın biz kullarına sırladığı en büyük projesi buydu. İnsan, mevsim, yıl, asır ve geçen her bir gün, bir daha asla ikinci bir kadere sahip olmuyordu dünyada yaşamak için. Yer altında ve yer üstünde milyonlarca yıldır süren korkunç bir bilinmez sevkیات hakimdi. Öl ve yeniden diriltileceğin o güne dek unutul...Tabiat ve dünya, bütün canlı ve cansız alemlerde ilahi kalemin ucunda dönen bu kadere tutsak olarak yaşamak hakkına sadakatle bağlı olarak akıyordu kendi yörüngesinde. Elçisi Hz. Muhammed'i de insanları sürüler halinde yönetmesi için dünya hayatına salık verdiğini söylüyordu kutsal metnin her bir kelimesinde, biz fanilerin ahiret imtihanı için yapıyordu bunu da. "İnsan, başıboş bırakılacağını ve yaptıklarından hesaba çekilmeyeceğini mi sanıyor?" demişti Rabbim sözlerin en güzeli olan vahyinde.

O “kan pıhtısı”ndan bir mucize sıfatıyla var edilmiş olan su da başıboş değildi elbette. İnsan da akıp akıp mutlaka tükenecekti o dem gelince, plasenta da kuruyan o su misali kuruyacaktık hepimiz bir gün. Azar azar tükenecekti ömrümüz, bu dünya ve kibirden kırışmış bu suratlarımız muhakkak ve mutlaka çürüyüp çürüyüp pul pul toprağa dökülecekti. Tıpkı akarsuların vakti gelince kavrulmuş toprakları önüne kata kata denize ulaşip da ağyar olmuş olan yollarının tükenmesi gibi. Zem zem huzur, Kevser seyir, ölüm bir maveraünnehirdi biz insanlar için. Her yerde Allah, her yerde su vardı velhasıl.

Saadet evinin bahçesinden akan şu ırmağın sesi de suyun debisine göre oktavını ayarlıyordu her zaman. Mevsimlerce ulaştığı her yerleşkede yaşamlar çatlatıyordu toprağın ana rahminde bizim için. Tıpkı annemin uğultular içinde çürüyen rahmi gibiydi bu dünya dediğimiz sistemin yaşamak kaderi de. Bize bağışlanmış olan bu muhteşem su sesi Yusuf'un, Yunus'un, Musa'nın ve zemzemin kadim sırrının tek mucizesiydi. Bu küçük dere de cennette ç/ağlayan ırmakların bir taklidiydi hiç şüphe yok ki. Her canlı varlık anatomisinin de bir sırrıydı su ve hû mucizesini çarpıştıran bu kadim eylem. Ruhum hep orada, hep o günde, hep hep hep o... Halâ bugün olmuş, aynı yazgıya tutsak davranıp öyle yaşamaya çalışıyorum bana sunulan o sadık ve sonsuz kaderimi. O zamanlarda her su sesini dinlerken dedemin radyo da çalarken hıçkırık hıçkırık ağlayarak dinlediği, “Yağdır Mevla'm su” şarkısını sarıyordum sineme, kafesimde kanat çırpın nar kuşlarımla o şarkıyı söyleyip söyleyip şu gökleri bağışlıyordum sonra kendime. Çocuktum ve Allah'ın yağmur duası oluyordum. Ve kalbimde billur bir zamanın şu masum gözleri dolu dolu olup b/akıyordu masumane bir iman ile yüzüme. Devamında zamanın elleri bir kralın yeminli tövbesinden çıkmış gibi, ağzı elma kokan bu günâhsızlığımınla oynayıp "Ali ata bak!" "Bir

kara lastiklerini yakıp kül ediyordu nerdeyse. İşte ben böyle felaket bir çocuktum okula başladığımda. Ve ben onun son çocuğuydum. Onu her gün bu çıplak gözlerimle görüp, katbekat seve seve, ömrüme onu ve o davudî sesini sara sara büyüdüm ben. Öğretmenimdi o benim! İlk örneğimdi. Her kulun hayat merkezine sistematik bir ahlâk kavramını inşa eden, dünyanın tek erdemli insanı demektir benim için öğretmen. Erkek kız hiç fark etmeksizin, her çocuğun ilk aşkıdır öğretmen. Tıpkı benim öğretmenimin bana yaptığı o devasa devrimler ve sunduğu sevgi gibi. En ön sıraya oturturdu beni hep, belki de onu daha çok seyredip daha çok içime doldurayım diye yapardı bunu bilemiyorum. Sınıf başkanı yapardı, yıldızlı semaları andıran o kapkara gece kokan gözleriyle derin derin bakardı çocukluğuma, severdi sonra beni kalbi gibi. Öfkesinde ve gülüşünde ciğerime kadar hissederdim bunu. Ve dedeme sürekli "Bu çocuk mutlaka okumalı hocam." derdi hep. Zihnim de halâ o gencecik sesi, tek bir gün bile ihtiyarlamadı. Oturduğum sıranın hemen önünde, ayakları kemik renginde dört ayaklı yüzü formika kaplı bir tahta masa vardı. Masanın üzerinde pudra renginde ipekten ekose desenli bir masa örtüsü. Öğretmenim çoğunlukla pencereye doğru yüzünü dönüp o zeytin karası gözlerini vadiye salıp parmaklarıyla masanın üzerinde bir ritim tuttururdu kendince. Takır tukur beyaz atlar koşardı içim de sanki. Parmakları vardı ki bir içim su gibi çatlayacaktı. Tutuştursam ellerini ellerime, tüm dünyanın günahı dökülecekmiş gibi güzeldi onun elleri. Onu büyük bir dikkatle, tutkulu bir hevesle nasıl izlerdim görseydiniz. Benim öğretmenim, Rodrigo'nun gitar konçertosundan daha büyük bir sanatçıydı. Beyaz perdenin tek efsanesiydi.

Oyunlar oynardı bizimle, özellikle yüksek atlama, yakar top ve istop oynamaya asla doyamazdık. Ya o emsalsiz mendil kapmacaya ne demeliydi? Benim en sevdiğim oyundu hiç şüphesiz. "Al satarım bal satarım" diye diye gülüşlerimiz nasıl da savrulup kaybolurdu şu gök boşluğuna doğru. Ağzımda emsalsiz bir gülüş ve çocukluğum benim, Cebraîl'in sunduğu ilahi bir uçurtma gibiydi.

Her sabah mutlaka spor yaptırır, gökleri içimize doldurup kara tahtalı odaya öyle sığdırırdı biz öğrencilerini. Benim öğretmenim olağandışı imanlı bir adamdı ve ayrıca. Alnı oldukça geniş ve parlaktı. Allah Kuran'da "Hayır, hayır! Eğer o, bu davranışından vazgeçmezse and olsun ki biz, onu perçeminden, o günahkâr ve yalancı perçeminden tutup cehenneme sürükleriz." dediğini biliyordu çünkü. O yüzden Rabbinden korkan ve namaz kılan bir muallimdi. Fakat bunu her daim bizden gizli yapardı. Bizden, biz öğrencilerinden bile saklardı inancını. Benim çocukluğum 12 Eylül sürecinin ardından geliyordu çünkü. İlahi tarih, beni ve öğretmenimi İslam'ın gözetim altına alındığı yıllarda yaşıtıyordu. Öğretmenim ülkede insanların Allah denilmesinin suçluluk hissi yaşatıldığı o süreçte öğrenci yetiştiriyordu. On yıllarca bir zaman geçtikten sonra hatırlayıp anlamıştım ki, meğer öğretmenim her cuma vakti öğlen ezanı gelmeden sınıfı bana emanet edip gittiğinde, aslında cuma vakti Rabbine koşuyordu. Gözlerim döküle döküle hatırlamıştım, ülkem başından geçmiş bu hazin gerçeği de.

Benim öğretmenim erdemliydi, ellerini arkadan bağlayıp dadaş dadaş nasıl güzel yürürdü, ah bir görseydiniz onu o gün o koridorda. Ah benim sevgili Allah'ım, seni en güzel seven kul benim öğretmenimdi, bundan sana inanmak kadar eminim. Öyle yürürdü ki sanki mahşer meydanındaki tüm kalabalığa dönmüş "Allah birdir ve Muhammed onun elçisidir." der gibiydi. Kara tahtamız yoktu bizim, zümrüt yeşili renginde yağlı boya ile

şenlenmiş şahane bir yazı tahtamız vardı. Su mavisi, pembe ve beyaz tebeşirler ile ne de güzel alfabeyi o yeşil duvara yazardı onun o elleri. Altı keçeden yapılmış bir silgiyi tutuyordu sol elinde, sağ elinde tükenmek üzere olan mavi bir tebeşir, yedi güzel adam eline su dökemezdi o an benim öğretmenimin, size yemin edebilirim. Ya arada bir yanlış olduğun da parmağını silgi gibi kullanıp yerine taze bir harf yazması. O koca bir alemdi. Sobayı her daim kendi yakar, sınıfın soğumasına asla izin vermezdi. Annemiz gibi bizi korur ve gözetirdi her daim.

Ramazan ayına denk gelmiş olan bir ilkbahar sabahını hatırlıyorum, küçücük kemiklerim hastalıktan nasıl da kırılıyor. Okula gitmedim hasta olduğum için. Dedem gidip gelip o alim diliyle dualar okuyor, nenem dünyanın güneş etrafını dolaşması gibi başımda dönüyor. Çiçek bahçesi kokuyor bütün ağrılarım. "Kız çocuklarını sevmek ibadettir." demiş canım Muhammed diyor sevgili dedem. Kız çocuklarının saçları cennet kokar buyurmuş diyor ve saçlarımı öpe koklaya salavat çekiyor hiç durmadan. Dilinde kavrulmuş bir çöl taşı çatlıyor, su yağacak ağzına gök çeşmesinden az sonra biliyorum bunu da. Üzerimize Allah dökülecek milyonlarca su damlası ile. "İkra" diyecek melekler az sonra bize, parmakları kalem tutacak öğretmenimin okulda, saf tutacak kalbimiz kible kapısında daha sonra. Vakit aktı, gün tükendi, akşam gelip oturdu penceremizin kıyısına. Ninem kadayıf dolmasını şerbetin içine yatırırken, dünyanın bir köşesinde can veriyor şeytan. Ve içimden fırlayan telaşlı bir iman, yer sofrasının etrafında açlığı tavaf ettiriyor. Gözlerimi açamayacak kadar yorgun ve halsizim. Dedem pilli radyosunu da alıp saadet evine doğru yola çıkıyor. Yola çıkmak ne büyük ve ne meşakkatli işmiş meğer. Top atılacak az sonra, az sonra Erzurum kurtuluş savaşından çıkmış gibi bayram edecek. Sevgili Öğretmenim nerede? Canım Öğretmenim beni merak etti mi? Bir rüya görüyorum sanki, "Yağdır Mevla'm su!" diyor şu küçük kalbim. Yağdır Mevla'm su. Tam o an pencereye bir el dokunuyor, Neşet Ertaş'ın sazı kadar edepli bir ses geliyor ardından. Yenge kapıyı açar mısın? Ananem hemen yaşmağını indirip, lacivert renkli yün atkısını başına takıyor. Gelen biricik öğretmenim. Ananemin oğlu yaşında ama nenem ona, Kuran'a gösterdiği saygıyı gösteriyor.

"İkra!"

Anneannem kapıyı açtığı anda öğretmenimin elinde bir tepsi ve tepsi üzerinde tam üç çeşit yemek var. Bir de gofret ve çikolata sığıştırmış tepsinin bir köşesine, iki dünyanın güneşi. Ah sevgili öğretmenim, aşereyi mübeşşereden geliyor mübarek sanki. Saçları cennet kokan bu kız çocuğunu, açlığın pençesinde dahi unutmamış, iftarlık yemek getirmiş ona.

Çünkü biliyor ki bir adım ötesi onun için hazırlanmış olan cennet ve yüsra.

Rabbim öğretmenimi ve bütün öğretmenleri unutmasın hiçbir zaman. Öğretmen dediğin, Peygamber'in varisi olan tek ve son erdemli insan.

Şeyda Nurdan Otabaşı

BİR VARMIŞ, BİR YOLMUŞ, BİR YÜKMÜŞ HAYAT

Öyle ki neredeyse adı, yeniden konulacağı bir yaşama geçecek kadar çok yaşamış ve hangi beden ruhunu ödünç alsaydı hayatın herhangi bir yerden tatmin etmeyecek olduğunu biliyor gibiydi. Çölün bütün toprağını, gündüzün eskittiği aydınlık kadarıyla peşinden sürüklediği karton toplama arabasında toplamış gibi kara duruyordu etrafı. Arabanın bir dili olsa kartonun bu gencin üzerine merhamet olarak serilmek ve onun acıyan bütün açık yaralarına ecza olmayı dilediğini söyleyecek vaziyetteydi. Genç, bundan iki sene evvel yolda bulunduğu siyah beyaz desenli çakmağını bu dünyadan öcünü ancak böyle alabildiği si-garasına doğru yaklaştırarak yaktı.

Alevler, hiç yabancı gelmiyordu ona. Fakat bu tanışıklık onun sıcak bir battaniye altında annesinin “Yemek hazır!” diye içeriden bağırdığı bir evde

büyümesi gibi bir tanışıklık değildi. Onun vücudu, yaşam ateşinden yaratılmış ama şeytanın soyundan gelmemiş haldeydi. Hakiki bir yanışın, hiçbir şekilde küle döndürmediğini en iyi o biliyordu. Çünkü çocuk olmak bütün savaşımlardan ve yanışlardan korunacak kadar kıymetli olmak demekti ancak genç, hiç doğmamış ama yeryüzünde hep taşlanacak gibiydi sanki. Bütün fırtınanın dehşetini ağzına değdirdiği sigaranın dumanıyla etrafa bir afet misali yayıyor ama bunu yine de içiyle eş değer bir karanlık olarak görmüyordu.

Ruhtaki açığı beden kapatamazdı fakat onun bedenini de kapatacak bir şeyler yoktu. Kıyafetler onun teninin rengini gizleyemedi. Oysa o, akşam olduğunda yalnızca göğes doğru yükselttiği gözlerinin beyazlığı dışında tanınmayacak vaziyetteydi çünkü beton ve kâğıt ellemekten kara bir gölge hâlinde dönüşmüştü. Ruhunun, herhangi bir izahat anında yeryüzünde en büyük depremi yaşatabilecek güçte olacak kadar çok yükü dolu olması onun giderek daha sarhoş bir umutla dolmasına sebep oluyordu. Bardağın boş tarafı, onun yazgısının adıydı çünkü ne yolda sevdiğine çiçek alan insanlardan, ne anne babasının elinden gülerek kaçan çocuklardan, ne de evinde güvenle emzirilen bebeklerden değildi o.

Elini, çöp konteynırına daldırıp kısa aralar ile tekrardan yukarıya kaldırıyor diğer eliyle oç bildiği sigarasını göğes doğru süzdürüyordu. Eline gelen birkaç kâğıt, onun azmini bir sırtlan misali yaralıyordu çünkü hayatın ona bu basit jestler ile geçiştirdiğini düşünmenin hıçkırığını tutuyordu içinde. Sahiden sahip olmak, her bakımdan mı yatıştırıyordu insanı? İnsanlar, ellerine tutuşturulan bir şeyin kavranılan bir madde olmasıyla boyun eğebiliyor muydu? Hayat, sahiden hiç yoktan olanın daha iyi olduğuna kanaat getiren insanların ölüm yıl dönümüne benziyor. Kalmamış, kavganın ekmeğine acıkan kimseler kalmamış der gibi, bu cümleleri kusar gibi karıştırıyordu konteynırın en dibini.

Bir tek dokuz üstü depremlerin yarattığı topraklarda görünecek çatlaklığı, kendi ellerine bakarken gören genç, bunun doğal görülüp ama bir türlü afetten sayılmamasının derdini çekiyordu git gide. Peşinden sürüklediği arabanın, beş yaşından itibaren boyunu ölçtüğü bir metre hâline gelmesi yaşitlarına göre ne kadar erken büyüdüğünü de gösteriyordu. Etrafından yüzlerce insan geçiyor ve adımları hiçbirinin adımına benzemiyordu. Ayak parmaklarının delinmiş siyah krampondan yere değiyor olması ağır ve aksak yürümesinin nedenlerinden bile değildi. Öyle yürüyordu çünkü yetişmek istemiyordu, insan hızasından midesi bulanıyordu. Bu yüzden ne kadar yalpalanan bir hâlde olmak, o kadar yüz aklığı demekti onun için.

Ayağındaki kramponlar yaşitlarının oynamaktan eskittiği kramponlardı, oysa şimdi genci eskitiyor kramponlar. Hayatın bir sürü hassas terazisinde tartılamayacak tek şey, bir çocuğun bir yöne doğru ıslanmış kirpiklerle bakmasıdır. Gencin gözlerinin normal hali buğulu olmaya başlamıştı, baktığı hiçbir yön onun apaçık görüş mesafesinde değildi. Konuşmuyor, çünkü kulağına taktığı bir yanı bozuk kulaktan türküler dinliyordu. Onun acısını açığa çıkartan bir şeydi türküler fakat şehrin

uğultusu kulaklarını tırmalıyordu. Şehrin en basit sokaklarından birinde, caddenin en başından başlayarak on beşer dakika arayla karıştırdığı çöp tenekeleri onun hayatı boyunca aşına olduğu tek gerçeklikti.

Şansına, geliri yüksek insanların yaşadığı binanın kapısına konan konteynırdan dün akşamdan atılan tavuklar duruyordu. Onun yapması gereken, eline değecek kartonları almakken o; dikkatli ve özenli bir şekilde dokunduğu tavuk çöpünü burnuna yaklaştırıp hafifçe gülümsedi. Hayat, başkasının artığına nimet denilen bir yer oluyor çoğu zaman. Fakat kimse, asıl zayi oluşun neyin nimetten sayıldığını konuşmuyor. Çünkü atılanın bile bir alıcısı var. Tüm bunlar, hafif sevinçli ama hâlâ gururlu ve buğulu bakan gözlerinden okunuyordu. Zihni hiçbir zaman karşı çıkmadı bu artıkların bir işe yaradığına ama kalbi bin parçaya bölünmüş hale gelinceye kadar eziliyordu.

Tuttuğu tavukların bozulmadığından emin olduktan sonra, arabanın kenarında gazetelerin örttüğü kısmı açarak ona çok benzer küçük erkek çocuğuna uzatarak yediriyordu. Çocuk öylesine açtı ki o esnada topladığı kartonlara bile iştahla bakıyordu. Genç, bir nefeslik tütecek sigarasından son yudumunu aldı ve ciğerlerine kadar inen dumanı, gazeteleri bebek üşümesin diye örterken yere doğru üfledi ve çakmağı söndürdü. Çakmak, yandığı ilk andan itibaren o kıvılcımlarla seyrettirdi bu yaşamı. Bir gencin yaşayamadığı çocukluğunu, karton arabasının yanında duran bölümünde dolaştırıp aç kaldığı gecelerin ödeşmesini yaşattığı bebekliğini, ateş sönünceye kadar gösterdi. Genç dedi ki; bazen aşikâr olmak, yalnızca bir ateş yardımı ile olur. Çünkü yanmak, ukdeyi hiçbir zaman küle döndüremez, doğrular diri kalır. Fakat şimdi herkes kör artık. Ateşin bile miadı doluyor kirden. Ateş söndü, sigara bitti, hayat geride kaldı.

Serpil Tuncer

DUA

Sağımdaki koltukta oturan ortağıma dönüp, “Şu havaya bak Bekir!” dedim. Bekir’den ses seda çıkmadı, anladım ki şimdi o bilmem kaçınıcı rüyanın kaçınıcı kahramanı olmaya hazırlanıyor. İkimiz de aynı aracın içinde, bir görünüp bir kaybolan puslu ışıkların altında anayolda ilerliyoruz. Bir iş adamında bulunması gereken parlak ticaret zekâsı ve para kazanma hırsından ziyadesiyle yoksun olan bu genç adamı, ortaklığımızın ilk gününden itibaren daima uyuşuk ve miskin bulmuşumdur. Ondaki uyuşukluğun bana da geçeceğine dair kaygılarım var. Dahası sabahtan beri kollarım direksiyon tutmaktan yoruldu. Bekir’in ehliyeti yok. Kendimi öylesine bitkin, öylesine çaresiz hissediyorum ki şu an direksiyonda olması gereken son kişi ben olmalıydım. Gideceğimiz şehirde sonraki gün için almamız gereken kârlı bir ihale var ama değil ihaleyi almak, daha o ihalenin yapılacağı şehre bile varamadık. Gide gide bitmeyen bu uzun Anadolu yolunda, maviden laciverte dönen bu parlak tabelaların arasından ömrü hayatımda kaç kere geçtiğimi düşündüm. Üşenmeyip içimden hesap ettim. Aynı yoldan yedinci kere geçiyordum. Tamı tamına yedi kez.

Uykum açılışın diye sağ elimle torpidoya uzandım, soğuktan kabuğu matlaşmış kırmızı bir elmadan büyükçe bir parça dişledim. Elma buz gibiydi. Neden sonra şu yaşımaya kadar kaç tane elma yediğimi düşündüm. Tüm çabam, uyku bastırmadan biraz daha yol alabilmektir bu yüzden aklıma gelen onca saçma sapan şeyleri de düşünüp hesap ettim. Mesela kaç kere ava gittiğimi, kaç defa havuza girdiğimi ya da son doğum günümde üflediğim mumların sayısını.

Aynadan geride bıraktığım yola baktım. Fırtınanın şiddetinden göz gözü görmüyordu. Sulu kar iyiden iyiye kara dönüşmüştü, rüzgâr neredeyse aracı sarsıyordu. İçerisi buhar yaptığından aracın camını araladım. Bu ıssız yolda arkamdaki kamyon-
dan başka araç yoktu, kamyon selektör yapınca ona yol verdim. Devasa heybetiyle kamyon, asfaltı titrete titrete yanımdan geçti ve hiç beklemediğim bir anda kullandığım araç istop etti. Anahtarı bir iki çevirdim, araçtan başka ses yükselmedi. Hah! Olan olmuştu işte. Ay ışığının bile olmadığı bu fırtınalı havada yanımdaki bu vurdumduymazla ne yapacaktım? Kolumdaki saat gecenin birini gösteriyordu. Ana yola baktım. Yol, garip bir ıssızlığa bürünmüştü. Gökyüzünde karaya çalan tuhaf bir kızillık vardı, sağımda solumda ne bir ev ne benzinlik ne de herhangi bir dükkân gözüme çarpmadı. Sadece birkaç çam ağacı rüzgârın o yıkıcı ahengine kapılmış devrilmekle devrilmemek arasında kararsız salınıyordu. Az ileride heybetli bir köknar ağacına takılıp kaldım. Paltosuna sıkı sıkı sarılmış uyumakta olan Bekir'i omzundan dürttüm. Uyku mahmurluğundan irkilerek ayıldı. Panikle:

“Geldik mi?” diye sordu.

Ellerini cebine sokmuş uykusundan ödün vermeden rüya görmeye devam eden Bekir böyle söyleyince tepem attı. Onu tekmeleyip arabadan atmayı düşündüm ama bu araçtan tek bir şey atıldı. O da elimdeki yarısı yenmemiş elmaydı.

“Ne gelmesi...Kalk hadi. Aracı itmemiz lazım. Bir türlü çalışmıyor.”

“Teker mi patladı?”

“Hayır araç istop etti.”

Bekir aracın kapısını açıp dışarıya çıktı. Yalpalanarak yürüyordu. Havada uçmaya hazırlanan balon gibi paltosu şişti. Anayola dökülen yaprakların altından güç bela yürüyerek aracın arkasına geçti. Çok değil, otuz kırk metre kadar aracı itti. Bense direksiyonu kullanarak aracı anayoldan çıkarıp ilerdeki tali yola sokmayı başardım. Yol yardımı için cep telefonuna uzandım. Şarjım bitmişti. Bekir araca tekrar binince ona dönüp,

“Bana telefonunu ver.” dedim.

Bekir telefonunu eline alıp ekranını gösterdi. İşte şimdi yandığımızın resmiydi. Simsiyah ekranını görünce onun da şarjının bittiğini anladım. Bu adam hem uyuşuk hem de sorumsuzdu. İçimden ne gelirse ona saydım.

Bir süre sessizce oturduk. “Galiba bu gece buradayız.” dedim oflayarak.

Ortağım başını öne eğdi. Derken cama vuran bir ses, gecenin sessizliğine bomba gibi düştü. Camda bir karaltı belirmişti. Bu ıssız yolda nerden çıktığını anlayamadığım siyah paltolu, gözlüklü yaşlı bir adam,

“Sanırım yolda kaldınız. Yardıma ihtiyacınız olmalı.” diye bağıyor bir taraftan da cama vurmaya devam ediyordu. Aracın içinden çıktım. Rüzgârın şiddetinden yüzümü saklıyor, uğultudan dolayı bağırarak konuşuyordum.

“Araç arızalandı.” dedim. “Hoş daha evvel de böyle yaptı. Yola çıkmadan evvel tamir ettirmeliydim. Benim ihmalkârlığım. Buralarda bir tamirci var mı?”

“Bu fırtınada tamirci bulmanız mümkün değil. Sabaha kadar burada kalırsanız soğuktan donarsınız. Evime gelin.” dedi ve işaret parmağıyla az önce gördüğüm ulu köknarın olduğu yeri işaret etti.

Gönülsüz de olsam adamın teklifinin bendeki karşılığı evetti. Şimdilik durumu kabullenmiştim. Araçtaki özel eşyalarımızı alıp şose yolda yürümeye başladık. Karanlıkta köpeklerin sesleri geliyordu. Çamurla sıvanmış uzun bir duvarın önünden geçtik. Bir çeşit uyku hâli ve yorgunluk içimi sarmıştı. Aç değildim. Susuz hiç değildim, şu var ki soğuktan donmak üzereydim ve anlamlandıramadığım bir huzursuzluk gelip göğsüme oturmuştu. İnsan tanımadığı, bilmediği birinin evinde nasıl olup da geceler? Hele bu devirde...Olacak iş değildi. O endişeyle:

“Sizi rahatsız etmiyoruz umarım.” dedim.

“Yok” dedi adam. “Ben yalnız yaşayan birisiyim.”

Ortağıma baktım. Sanırım hâlâ ayılamamıştı. Biraz daha çamura bata çıka yürüdük ve çitlerle çevrili küçük bir bahçeye girdik. Bahçenin tam ortasında, köknar ağacının altında bir virane gecekodu gözüme ilişti. Adam paltosunun cebinden çıkarttığı büyükçe bir anahtarla evin ahşap kapısını açtı. Kapı gıcırtyla içeriye doğru açıldı. O vakit yüzüme, içimi sevindiren bir ısı vurdu. Oturma odası ile mutfağın aynı olduğu on metre kare kadar dar bir giriş bizi karşıladı. Alçak tavanlı evde kayda değer eşya yoktu. Gözümün gördüğü ne varsa eski püsküydü. Girişin haricinde küçük bir oda vardı. Ortada yanan eski odun sobasından yükselen sıcaklığın cazibesine kapılıp hemen arkasındaki yer minderine sanki benim minderimmişçesine çöktüm. Sarı kılıfında bütün Tanrı misafirlerine uygun siyahımsı bir leke vardı. İçimden bu mindere kaç misafirin oturduğunu düşündüm. Bir ara adam,

“Karnınız aç mı?” diye sordu.

Ortağım “Yok.” dedi. “İzniniz olursa ben hemen uzanmak istiyorum.”

Bir oda, oda da tek karyola...Nasip ortağımın oldu. İhtiyar, çarşafı yorganı değiştirmede hatta konusunu bile açmadı. Anladım ki bu evin tek bir yatağı, çarşafı ve yorganı vardı. Ortağım yatağa uzanır uzanmaz horlamaya başladı, artık ayakaltında değildi; gözlerden irak olması içimi rahatlatmıştı. Böylece ona karşı olan öfkem biraz olsun dinecekti. Doğrusu onun adına üzüldüm. Biz şehirli için temiz çarşaf olmazsa olmazımızdır.

Sobanın arkasında ısınırken kaslarım yumuşadı. Ayaklarımdaki karıncalanmalar gitmiş, yüzüme renk gelmişti. Zengin olmasam ve şehirde yaşamamın olanaklarının çok gerisinde olsam ben de böyle bir odun sobası alırdım. Önce dumanıyla nefesimi boğan ısıyı yakar sonrasında bu dağ havasına özgü odunlardan yakardım. Adam da aynısını yaptı, soba yandığı için ısıya ihtiyacı yoktu, mutfak tezgâhının altına istiflenmiş odunlardan bir kucak dolusu alıp sobaya doldurdu. Çok geçmeden odunlardan çıktırı yükseldi, mis gibi çam kokusu odanın havasını bir anda değiştirdi. Ateşi maşayla güzelce karıştırdı ve sobanın üstündeki çaydanlıkta kaynamakta olan ıhlamurdan bana verdi. Doğrusu bu hayatımda içtiğim en güzel ıhlamurdu.

“Hiç mi kimseniz yok?” diye sordum. Yaşlı adam yüzüme bakıp,
“Burası kendi içinde yeterince kalabalık.” dedi.

Sonra hemen karşımdaki yer minderine çöktü. Aramızda tuhaf bir iletişim peydah olmuştu. Belki de bu adam, fakir dünyasını başkalaştıran, kendince güzel havaları içinde saklıyordu ama ilk gözlemlediğim kocamış, yalnız bir duvara toslamış olduğumdu. Ondaki yalnızlığın kötürümleşmiş olduğunu fark ettim. İhtiyarın insanlardan kaçınmayı gerektiren ruh hâli, belki de kalabalıklara sığmayan bir hastalığı vardı. Tarifi mümkün olmayan bir gayretle kendimi onu anlamaya çalışırken buldum. Adam, kalın kışlık paltosunu hâlâ çıkarmamıştı, sanki bu gece için başka Tanrı misafirlerini de ağırlayacak gibi hazır bekliyordu. Bana öyle geliyor ki şimdi kapı çalınacak, yüzü gözü kar olmuş, Allah rızası için bir sadaka diyen genç bir kadın kapısında belirecekti, ya da bizim gibi aracı arızalanmış bir aile ansızın çıkagelecek, biz de o sobanın arkasındaki minderde oturabilir miyiz diyecekti.

Adamı göz ucuyla yeniden süzdüm. Şakaklarının üzerine düşen aklanmış saçlarına ve soğuktan çatlamış dudaklarına baktım. Anladığım kadarıyla bu adam geçmişini bir kaleme silmiş, yaşlanınca da inzivaya çekilmişti. Yalnız insanlardan değil, ev, araba, arazi, kâğıt para gibi servetten, hatta çevremizi kuşatan masa, fincan, halı, perde ve daha sayamayacağım onlarca eşyadan da kaçınmıştı. Acaba günümüz dervişlerinden miydi? Aklıma Hızır da gelmedi değil hani. Deli olamayacak kadar insana akıllı bakan bu adamın titrek gözlerinde, varlığımın ancak ve ancak bir seraptan ibaret olabileceğini düşündüm. Ben, gecikmiş bir uykunun ardında saklanmış, yorumu olmayan, kâbusa da benzemeyen garip bir rüyanın son demleriydim. Bütün bu yaşananlar belki de o rüyanın bir parçasıydı. Yarım saat öncesine kadar tanımadığım bu adam, sanki haddimmiş gibi en ince ayrıntısına kadar bana geçmişinden bahsetsin istiyordum ama gördüm ki bir insanın evine dâhil olmak, hayatına da dâhil olmak değildi. Yine de içimi kemiren bir merakla yeniden kendi kendime sordum. Onun bu kaçıışı, hiç konuşmaması kimden ve niçindi? Yaşlı adam beynimden geçenleri okumuş olmalı ki:

“Ben ömrüm boyunca başkalarının ne acılarına ortak oldum ne de sevinçlerine. Yalnızlık denilen o çıkmaz sokağın yollarında oradan oraya savrulduğum ve her seferinde kendimi buldum. Anlıyor musun?” dedi.

“Anlıyorum” dedim. Anladığımı falan yoktu, bu ona söylediğim kocaman bir yalandı. “Ailen de olmadı mı hiç.”

“Bir zamanlar vardı.” dedi, daha da ses etmedi. Kendiliğinden kapanan göz kapaklarına direnemediğini fark ettim. Derin bir iç çekerek mindere uzandı. Sol elini başının altına koydu, paltosunun yakalarını yüzüne doğru çekti. Şapkasını geriye doğru itince çizgilerle dolu alnı açıkta kaldı. İlk defa gözüme olduğundan daha yaşlı göründü. Sonrası kocaman bir sessizlik... Hemencecik uyumuştı. Mutfak çeşmesinden damlayan suyun sesini duyduğum an... O da neydi? Islık sesi... Hem de pencerede. Cam güröldeyip kırılıyordu. Köknar ağacının dallarında dolaşıp pencereye çarpan rüzgârın sesini duyunca yarın için havanın nereye evrileceğini merak ettim. Bu ses, büyük bir soğğun habercisiydi, günlerce burada mahsur kalabilirdik ama insan yanan bir sobanın arkasında olunca böyle felaketler umurunda olmuyor. Ben de oturur pozisyonda uyumaya hazırlandım. Adam ışığı söndürmemişti. Kırklık ampul dar girişte bütün gece yandı, böylece onun karanlıktan korktuğunu anladım.

Gün, aydınlanır aydınlanmaz uyandık. Kar her yeri kaplamıştı. Gökyüzü gri çeliğe benziyordu. Hava soğuk ve sert... Sobanın başında birkaç zeytin tanesi yiyip ıhlamurlarımızı içtik. Kahvaltıdaki tek kusur ekmeğin olmamasıydı, onun yerini ise haşlanmış patates aldı. İhtiyarın bana göre elindeki avucundaki tek serveti hemen köşede duran bir çuval patatesti, yardımları için ona minnettardım, para teklif ettim, kabul etmedi. Kahvaltıda hiç konuşmadı. Ben de zorlamadım. Onu olduğu gibi kabul ettim. Bu, ikimiz arasında yapılmış gizli bir sözleşmeydi.

Telefonları şarj etmiştik. Yanımıza biraz su aldık. Öğlen saatlerinde çekici geldi ve akşama doğru ihalenin yapılacağı şehre varıp kalacağımız otele yerleştik.

İki gün sonra ihale bizimdi. İhale evraklarını tamamlamak üzere ortağımı fırtınanın az da olsa dindiği şehirde bıraktım.

Yeniden yola koyuldum. Bu sefer tedbirliydim. Şarjım yüzde yüzdü, aracı tamir ettirmiştim. Yine aynı yoldan gidecektim, ihtiyarın da evine uğramayı düşündüğüm için şehir merkezinden erzak aldım. Bolca un, yağ, şeker, ıhlamur, iki çuval da patates... Defalarca aynı yoldan geçtim. Bir türlü aracın bozulduğu yeri, girdiğimiz o sapağı bulamadım. Gecekondu sanki ormanın derinliklerine gömölüp kaybolmuştu. Yılmak yoktu, o adam gaipten çıkıp gelmemişti ya.

Uzun uğraşlarım sonunda gecekonduyu buldum. Ahşap kapıyı defalarca çaldım. Açan olmadı. Pencereden içeriye baktım. Oda bıraktığımız gibiydi. Soba yanmıyordu. Bir süre ellerim ceplerimde bekledim. Gelen giden olmayınca erzakları kapının önüne bıraktım ve hayatta olduğunu ümit ederek onun için dua ettim.

Ünzile Eşen

HÜZÜNLÜ BİR TAT OLARAK “EN SEVDİĞİM PASTAM”

Kadim Doğu anlatılarının da zemininde var olan “insan, insanın yurdudur” düşüncesi yine bir Doğu ülkesinde, modern dönem bir İran filminde vücut buluyor. 11 Temmuz 2024’te Almanya’da “May Favorit Keyk (My Favourite Cake) / En Sevdiğim Pastam” adıyla gösterime giren filmin yönetmen koltuğunda Meryem Mokadem ve Bektaş Saneha oturuyor. Film, İran’ın İslam Devrimi öncesi şah döneminde hemşirelik yapmış 70 yaşlarında emekli ve yalnız yaşayan bir kadın olan Mahin’in hep aynı rutine uyandığı bir günle başlar. Yönetmenlerin özellikle seyredenlerin zihinlerinde oluşturmak istediği bir karakter olarak Mahin; rutinleri, giyimi, yüzü ve fiziki görünüşüyle o kadar gerçektir ki film boyunca seyredenlerde bir yabancılik hissi uyandırmaz. Aksine başkarakterin mutfakta yemek pişirdiği sahnelerde, elinin lezzeti seyircinin şuuraltında

bir tat oluştursun istenmiş gibi filmin dokusuna işler. Bu doku film boyunca devam eder. Kocasını yıllar önce kaybeden ve çocuklarını da yurt dışına gönderen başkarakterin kendisine kalan, yalnızca evi ve arka bahçesidir. İçinde bulunduğu bu yalnızlığın kasvetinden kurtulmak isteyen Mahin, yine kendi yaşlarında olan arkadaş grubunu evine davet eder ve oldukça renkli geçen bir sohbet sahnesi sonrasında, yeni bir günde artık hayatını bir başkası ile geçirmek istediğine karar verir. Esasında bu karar verişin ironik tarafı, kalan hayatının kısalığı ve ömrünün baharının çoktan geçmiş olmasıdır. Buna karşın verilmiş bu ironik karar, çarpıcı bir sahneyle onaylanmış olur. Ömrünün çoğunu geride bırakan Mahin, yüzünün tüm ayrıntılarıyla yakın planda makyaj yaparken gösterilir. Bu ince sahnede, Mahin'in tüm hareketlerinin -mavi farla göz kapağını boyamasına kadar- detaylı ve yakın gösterimi başkarakterin yalnızlığının yükünü atmak, yüzüne verdiği renkleri hayatına da yansıtmak istediğini açıkça hissettirir. Mahin, verdiği bu kararla kendi yaş grubuna yakın insanları bulabileceği yerlere gider ve hayatını birleştirebileceği birini aramaya başlar. Filmin bu yolculuğu yalnızca Mahin'in eş bulma çabasından ibaret kalmaz, aynı zamanda İran'ın yeni dönem filmlerinde sıkça rastlanılan politik çıkmazlara da temas eder. Yolculuğun vurgulamak istediği yalnızlık, sadece tek başına uyanmak, uyumak ve hatta ölmek girdabından öte yaşlı başkarakterin içinde bulunduğu topluma ve yeni kuşağa da yabancılaşmasıdır. Bu yabancılaşma hissi, başkarakterde uyanan derin nostalji duygusuyla verilir.

Mahin nihayet gittiği bir lokantada yalnız yaşadığından emin olduğu yaşlı tak-

sici Faramarz'ın peşine düşer. Geleneksel İran mesnevilerinin aksine filmin senaryosunda aşkı arayan kişinin bir kadın olması da bu geleneğe bir meydan okuma olarak görülebilir. Keza yine aynı iki yönetmenin yer aldığı bir başka film olan 2020 yapımı Beyaz İneğin Türküsü'nde de benzer konular işlenmiş ve çağdaş İran kadınlarının ahlaki çıkmazlar içindeki mücadelesi ele alınmıştı. Meryem Mokadem ve Bektaş Saneha'nın aynı dertle ikinci bir filmi çekmiş olmaları sinematografik olduğu kadar bir başkaldırı olarak da okunabilir. Zira 2000 öncesi İran filmlerinde şiirsel imgeler, Tarkovski etkisi, görsel izlenimler yoğunlukta; yakın dönem filmlerinde olaylar silsilesi ve siyasi dertten yakarışlar ağırlıktadır. *En Sevdiğim Pastam*'ın da senaryo ve imgelem dizeleri olarak geleneksel İran filmleri arasından sıyrıldığını ve küresel seyirci kitlesine hitap etme amacı taşıdığını söylemek yanlış ol-

maz. Bu amaç menfi sayılabilecek bazı basmakalıp sinema metaforlarını filme taşımış ve klişe sayılabilecek sahnelerle desteklenmiş hissi vermektedir. Başkarakter Mahin'in Faramarz'ı bulduktan sonra evine davet etmesi ve birlikte yola çıktıklarında aniden bastıran yağmur, filmin sonraki sahneleri için felaket tellallığını üstlenen basmakalıp metaforlardan biridir.

Faramerz'in eve geldikten sonra evdeki her dekorun ve renklerin adeta canlandırılıp kişileştirilmesi, iki yaşlı ruhun filizlenen aşk imgesini kuvvetlendirmiş. Bahsi geçen aşk, Mahin'in evinde iki karakterin birbiriyle dans ettiği sahnede kavuşulmuş bir hikâyeye dönüşüyor. Şarap ve müzik eşliğindeki bu dans, aşkların bulundukları andan/dünyadan kopup yok oluşları bağlamında, neşe

içinde kendinden geçme halleriyle filme yansımış. Bu bakımdan İran'ın kadim şairlerinden Ömer Hayyam'ın rubailerinde geçtiği üzere; şarap ve müziğin insan bilincini bulunduğu dünyadan koparmasıyla cennet imgesinin filmle de örtüştüğü söylenebilir. Filmde bir başka başat mekân olan Mahin'in arka bahçesinin de filizlenmiş yeni bir duyguya ev sahipliği yaptığı yorumu getirilebilir. Bir başka okumayla da bahçe, verilmiş emek ile içinde barındırdığı habitat ile yıllanmış bir ömür gibidir ve filmde Faramerz'in bahçeye bir çiçek ekme arzusundan hareketle bahçenin bir parçası olacak yeni bir çiçeğin, ömre giren yeni bir güzellik duygusunun habercisi olduğu söylenebilir. Filme adını veren pasta ise çağrışım olarak herkesi etrafına toplayan, tatlı tadı ve verdiği samimi hissi ile neşeli günlerin bir parçasıyken filmde Mahin'in Faramerz için yaptığı pasta, sonunda seyircide bıraktığı bu neşeli tadın aksine hüznü bir tat olarak damakta kalmayı tercih ediyor.

En Sevdiğim Pastam; yalnızlıkları, kavuşulmuş bir aşkın getirisi olan saadet duygusunu arayışları ile modern zamanların kendinin bile ücrasında kalmış insanının başka bir vücut ile yeniden kendini bulduğu hüznü tatlı bir film. Aynı zamanda Mevlana'nın daha sonra Farsça bir şarkıya da dönüştürülmüş şiirinde geçtiği gibi¹; *En Sevdiğim Pastam*, bir iken iki olmuş insanı tekrar birleştiren tadın filmi.

1 "saadet zamanı: avluya doğru oturmuşuz, sen ve ben endamımız çift, sûretimiz çift, ruhumuz tek, sen ve ben bulandıran palavralardan azade, gamsız bir keyif, sen ve ben sen ve ben, ne sen varsın ne de ben, bir olmuşuz aşk elinden"

Şeyma Kibar

AYÇİÇEĞİ

Anahtar sesi..

Daha az.. Daha az ilgili, daha hevesizdi artık. Karanlıkta uykuyla uyanıklık arasında gidip geliyordu. Daha uyanamamıştı ama uyandığının ilk dakikasında bu bıkkınlık onu tekrar sarmıştı. Gözlerini açtığında üstüne düşmüş olan kitabı fark etti. Kitabı bile artık uyumak için kullanıyorsun, dedi kendine. Anahtar sesi tekrar duyuldu. Saate baktı, akşam olmuştu. Sıla gelmiştir diye düşündü. Aynı yerde çalıştığı ev arkadaşıydı. Pencereye göz attı, artık hava tamamen kararmıştı. Bu saatte uyuduğuna çok pişman olacaksın dedi kendine aynı bıkkınlıkla. Evet, akşamüstü uykusunun sebepsiz iştah kaçırıcı bir havası vardı. İsteksiz bir şekilde odasından mutfığa doğru yürüdü. Sıla da mutfığa hızlıca girdi. Yorucu bir iş gününe rağmen kalem etek ve sade gömleğiyle yine çok şıktı. Boynuna rengarenk bir fular takmış, saçını da topuz yapmıştı. Mutfığa girer girmez buzdolabını açtı. Arkası dönük ve umursamaz bir tavırla "Sana

bugün çiçek geldi. Yine kimlerle takılıyorsun sen?" dedi. Arkadaşı gözlerini ovuşturup kendini sandalyeye bıraktı. "Tek izin günümde mi? Ayrıca bana kim çiçek alır Sıla?"

Aslında kimden geldiğini ikisi de biliyordu. Hani şu eskiden beraber çalıştıkları adam.. Sıla buzdolabını kapatıp hâlâ uyanamamış arkadaşına baktı. "Yeşil gözlü, iyi giyimli, güya entelektüel olan.. O işte. Sanki bilmiyorsun." dedi. Bilse ne olurdu ki, ne değişirdi? O adamla doğru düzgün konuşmamıştı bile. Adam hâlâ vazgeçmemişti, tüm tuşlara basmaya devam ediyordu. Çoğu şeyden ne kadar bunaldığını sadece kendisi bilirdi. O aşk meşk işlerinde de artık çaba harcamayacağını gördükten sonra ipleri tümünden bırakmıştı. Sıla ellerini bağlayıp aynı tavırla devam etti. "Ben biraz uzanacağım, sonra beraber bir şeyler yeriz." diyerek odasına gitmeye hazırlanıyordu ki bir şey hatırlamış gibi döndü. "Bu arada çiçeğini salona bıraktım, ayçiçeğini.." deyip hızlıca odasına doğru gitti. Ayçiçeği mi? Kim birisine ayçiçeği alır ki? Ayrıca en sevdiği çiçekti ayçiçeği. O adam nerden biliyordu bunu? Kesin Sıla çaktırmıştı. Yine de ne önemi vardı ki? Oturduğu sandalyede ellerini çenesine dayayıp mutfağın açık balkonundan dışarı baktı. Saat geceye çalarken ay kendini göstermeye başlamıştı. Akşam gürültüsünü yitirmiş gecenin sessizliğine bırakmıştı. Bulunduğu şehir kalabalık olmasına rağmen gece hep sessizlikteydi. Çalışmak zorunda olmasam, tek başıma kalsam bu gecenin sesinde hep bir şeyler yapardım diye söylendi.

Ayçiçeği.. Güneşi takip ederdi ama namı ay ile bütünleşmişti. Adamın aldığı çiçeğe gidip bakmaya tenezzül etmek bile istemiyordu. Ama ayçiçeği kendince bir anlam ifade ediyordu sanki. Bir güçle kalkıp salona doğru yürümeye başladı. Aynı sıklıkla ve isteksizlikle salona geldi. Odanın ışıklarını yaktı ve çiçek ordaydı. Salonun ortasındaki sehpa bırakmıştı Sıla. Kahverengi bir kağıtla sarılmış sapsarı üç ayçiçeği... Bu çiçeklerin bu kadar büyük olduklarını unutmuştu. Uzun zaman oldu, dedi ve gülümsedi çiçekleri kucığına alırken. İlgisini çekmeyen bir adamın almadığını düşündüğünde sadece bu çiçekler onu gerçekten gülümsetmişti. Kucığında üç güzel ayçiçeğiyle mutfağa geri döndü. Evde vazosu yoktu ama büyük ve uzun bir cam tabak alıp içine su doldurdu. Ayçiçeklerini güzelce yerleştirdikten sonra cam tabağı yemek masasının tam ortasına koydu. Sonra sigarasını yakıp balkonuna geçti. Asıl ayçiçeği işte burada diye kendince gülerek balkonun köşesinde tek başına duran incecik ve yaprakları mahvolmuş ayçiçeğine baktı. Arada bir suyu verilse de çelimsiz çiçek çoğu zaman orada tek başına yaşamaya çalışırdı.

Gerçekten uzun zaman olmuştu. Bir doğum gününde vermişti bu çiçeği o zamanlar sevdiği biri ellerine. Öyle kendiğilinden gelişmişti, planda yoktu ayçiçeği. Bağırان çiçekçilerden birinde durdurup kendisine çiçek seçtirdiğinde, sen seç bir anlamı olsun demişti heyecanla ona. O da güya diğerlerinden farklı gördüğü sevgilisine ayçiçeğini yakıştırmıştı. Unutamazdı ki o günü. Güzel bir eylül günü hava ne tam soğuk ne tam sıcak, hoş esintiliydi. En önemlisi de o gün doğum günüydü. Çok önem verirdi doğum günlerine, o zamanların heyecanıyla. Yıllardır tanıdığı, onun için neredeyse her şeyi yaptığı kişi o günün akşamında bir daha hiç gelmemek üzere

gitmişti. Evet, işte o çok önem verdiği doğum gününde. Elinde ayçiçeğiyle.. Tekrar sigarasından uzun bir nefes çekti. Şimdi ayçiçeğinin yanbaşındaydı. Hatta o gün, o kişi her aklına geldiğinde.. Çiçek öylece hep yerli yerindeydi. Susuz, bakımsız ve çelimsiz. Bir suçu varmış gibi susuz ve bakımsız bırakan da oydu. Veremediği cezaları, söyleyemediği sözleri o çekiyor gibiydi. Ama ne güneşten ne de adı gibi aydan mahrum bırakıyordu. Güneşsiz kalırsa tamamen mahvolurdu. Ama sanki gece daha bir tutunuyordu. Ölüp ölmek arasındaydı artık. Çiçeğin durumu belli olduğu halde atmaya kıyamıyordu. Hep kıyamadığıındandı zaten. Şimdi önüne yeni ayçiçekleri çıkıyordu. Ama yaşama şansları olmaz gibiydi. Ne kadar iyi beslenseler de sevgisiz büyüyemezlerdi sonuçta. Hemen ölüp giderlerdi. Köşede tek başına kalan çelimsiz çiçeğin de çok ince tek bir bağı kalmıştı. O da çok arada gelip uğrardı. Sevgisini sular, hatıralara boğar giderdi. Tek bağı buydu.

Ayçiçeğinin yanbaşında sigarasını içerken içerden ayak sesi duydu. Arkasını döndüğünde Sıla'nın geldiğini gördü. Sıla balkonun karanlığında gözlerini kısarak "O ölü çiçeği hâlâ atmadın mı? Ne işin var onunla?" diye söylendi. "Zaten kötü kokuyor artık, atalım gitsin. Hem bak yeni çiçeklerin var artık." diyerek mutfak masasındaki sarı ve capcanlı ayçiçeklerini gösterdi. Arkadaşı ona imalı bir bakışla "Evet zaten hiç sevmiyorum. Ayçiçeğini sevmediğimi nasıl bilmiyorlar bunlar da. Anlamıyorum, kim ayçiçeği alır ki birisine?" dedikten sonra ikisi de güldü. Biraz daha sohbet ettikten sonra Sıla yemek için mutfağa geri döndü. O ise önce ayı ve geceyi sonra tekrar çelimsiz ayçiçeğini seyretti. Kısacık kalan sigarasını söndürdü ve küllüğünü ayçiçeğinin yanbaşına bırakıp odasına gitti.

İbrahim Taş

BENDEN SONRA

Az önce galiba öldüm. Karşıdaki köşeden beyaz bir ışık huzmesi belirdi. İlk gri gibi gözüme çalındı, yaklaştıkça koyulaştı, tam siyahtan birden gözümü kamaştıran bir beyazlığa dönüştü. Ayak uçlarımda bir karıncalanma oldu, sonra tüm bedenimi bir titreme aldı. Önce titremenin etkisi tüm vücudumda azaldı. Birden sanki uzandığım kanepeden beni havalandıracak şekilde arttı, sonra tam göğsümün ortasında yoğunlaştı. Ağzımla göğsüm arasında birkaç saniye gidip geldikten sonra göğsümden bir şey koptu gitti. Rahatladım, hafifledim. Özgürlük dedikleri böyle bir şey miydi? Yaşayıp yaşamadığımı nasıl öğrenebilirdim? En son ne yapıyordum?

Kanepede telefonumla uğraşıyordum. Ani bir kararla uzun zaman önce satın aldığım, bir türlü fırsat bulup okumaya başlamadığım romanı okuyordum. Hatta yeni başlamıştım. "...onun bizi sevdiğinden daha fazla bizim kendisini sevdiğimiz kadının bu müstesna yeri bize mantığın kurallarını unutturuyordu." Hayıflanmamı haklı çıkarmıştı bu cümle. Bu kadar meşhur bir yazarın bu kadar meşhur bir romanını bu yaşta okumak gerçekten hayıflanmayı gerektirirdi. Oysa kitap şimdi yerde ters bir şekilde duruyordu. Kitabı almak için yerimden kalkamıyorum. Telefona

bakmayı deniyorum, yok, o da olmuyor. Hiç hareket yok. Açık duran balkonun kapısına asılı perde havalanıyor ama ben hiç serinlik hissetmiyorum. Korkmam, tedirgin olmam gerek ama nasıl korkulur ki? Korku, korkmak nasıl yapılır hiç bilmiyorum. Aslında bir şey yapmamı gerektirecek hiçbir şey de yok. Telaş, amaç, hedef, hayal bunlar olmayınca demek ki... Aynada kendime bakmak istiyorum, nasıl oluyor anlamıyorum. Aha, işte kanepede uzanmış vaziyette duruyorum. Gözlerim açık ama bir yere bakmıyor. Göz bebeklerim hiçbir şey ifade etmeyen siyah noktalar gibi. Kitabı tuttuğum elim kanepeden sarkmış, diğeri bacağımın üstünde. Kendimi izliyorsam ben kimim? Yoksa, yıllardır duyduğum öldükten sonra bir süre ruhun cesedin yakınında dolaştığı sözleri... eyvah! O zaman sürem de kısıtlı. Nereye gidebilir neyi görebilirim. Görülmeden görmek ne işe yarayacak ki. Dokunmadan görmek neyi giderecek ki.

Annem... Anneme gitmeliyim. Bak işte orada yatakları açıyor, babam mutfakta paslanmaz bardağına doldurduğu suyla ilaçlarını içiyor. Ama ben buraya nasıl geldim? Yok bu rüya değil hele hayal hiç olamaz. Her şey o kadar net, o kadar sahici ki. Ya abim! Evin salonunda oturmuş açık oturum izliyor. Yengem her zaman olduğu gibi akrabalarıyla telefonda konuşuyor. Yeğenlerimin odalarının kapıları da ışıkları da kapalı. Ablama gitmek istiyorum. Eniştemi evde göremiyorum. Yeğenime balla karıştırdığı yoğurdu yedirmeye çalışıyor. Nasıl istediğim yere gidebiliyorum. Yine eve döndüm, kanepede uzanmaya devam ediyorum. Kendimi izliyorum. Zaman geçiyor mu acaba? Zaman neydi, nasıl bir şeydi? Apartmanın ışıkları bir bir sönmeye başlıyor. Araba sesleri kesiliyor, gelen sesler de boşaltılan çöp konteynırlarından olmalı. Sokak lambaları hariç neredeyse hiç ışık yok. Bende yine bir değişiklik yok. İlerleyen saatlerde camiden ezan sesleri yükseliyor. Komşu apartmanlardan anca bir iki evin ışıkları yanıyor. Etraf aydınlanmaya başlıyor. Demek bütün geceyi tek başıma geçirdim. Hiç canım sıkılmadı, aklıma hiçbir utanç anım gelmedi. Çok mutlu olduğum zamanları bile hatırlamadım. Kimseyi de aramak istemedim. Sonraki gün için de hiçbir telaşım olmadı. Öldüm, ölmüşüm demek ki. Kabulleneceğim artık... hayatımda ne bir pişmanlık ne de bir umut var. Yapmak istediklerim vardı, gitmek istediğim yerler: Laleş, Behistun, Şanidar...

Koridordan kapı sesleri geliyor. Şehir uykusundan sitemle uyanıyormuş gibi bir hımtı içinde. Zaman çok hızlı ama dışımda akıyor gibi, bir parçası değilim artık. Telefonum çalıyor, arayan abim ama cevap veremiyorum. Telefonun sesi kesiliyor, bu sefer tıslamaya benzer bir ses çıkarıyor. Abim mesaj atmış: "Akşam işin yoksa yemeğe gel, çocuklar da seni görmek istiyor." Yemek, yeğenler, gündüz, akşam benim için hayata dair ne varsa ya anlamını yitirmiş ya da ben yitmişim. Galiba yiten, giden bu sefer benim. Koridordan sesler geliyor, kapıcı muhtemelen çöpleri topluyor. Telefon tekrar tıslıyor. Abimden bir mesaj daha: "Müsait olunca beni ara." Aslında ben hep müsaaidim de bir şey yapamıyorum. Akşam yemeğe de gelemem. Kanepeye çivilenmişim resmen, yeğenler de bekleyecek ama ne yapalım hatta bu bekleyiş biraz da uzun sürebilir. Artık bazı şeyler tekrarlanmayacak. Ne zaman abimin evine yemeğe gitsem eve kısa bir mesafe kala telefon açar yeğenimi aşağı göndermesini söyledim. Kurallar belliydi, hangimiz erken gittiye marketin önünde bekleyecekti. Göz göze gelip gülümseyecektik, sonra utanıp başını önüne eğerek bana yaklaşıp belime sarılacaktı. Saçlarından öptükten sonra markete sevinçle ama utana sıkıla girip güç bela birkaç abur cubur ısmarlayacaktım. Yolda

cebine sıkıştırdığım harçlığı eminim çok merak ediyordu. Bir eli, elimde diğer elinde poşet eve kadar merak içinde yolculuk edecektik. Eve girer girmez odasına koşup harçlığın miktarını kontrol edecek eğer memnun kalmışsa muhtemelen salonda oturduğum kanepeye gelip yanıma oturacak, kolumu omzuna atacaktı. Uyku saati de hep ben evden çıkmadan önceye denk gelecekti.

Telefon bir daha tıslıyor. “Bu hafta da biter değil mi?” diye mesaj göndermiş. Yanı başında bitiyorum. Nüfus müdürlüğündeyim. Doğum servisinde çalışıyor. Yine yeşil elbisesini giymiş. Ah şu yeşil elbise! Ne demek bu yeşil elbise ne anlama gelir size anlatayım. Geçmiş zaman tabii, nasıl oldu bilmiyorum akşam yemeği için sözleştik ama kesinlikle ikna kabiliyetim ve gayretimle ilgili değildi. Durakta onu bekliyordum, aşağı durağa doğru yürüdüğünü gördüm. Telefonla aradım, arkasını döndü. Bir dönüşü vardı mevsimler onun için yer değiştiriyor sanırsınız. Yanına vardım, başında üstündeki yeşili tamamlayan rengârenk çiçeklerle dolu bir şal vardı. Ya ilk defa yanakları o kadar dolgun görünüyordu ya da ben ilk defa bu kadar yakından baktığım içindi. Otobüs bizi çok bekletmedi. Yan yana oturduk, çantası aramızdaydı. İş yerindeki sıkıntıları anlattı. “Haksız mıyım?” deyip kendi kendini onayladıktan sonra sorundan soruna atladı. İnerken de “Sohbet ettik ya, yol kısa sürdü.” demeyi de ihmal etmedi. Beraber yürüdük, ondan sonra ne zaman o yoldan geçsem o geceyi hatırlatacak kadar güzel bir yürüyüş oldu. Tabii nüfus müdürlüğünün sorunu, sıkıntısı biter mi? Nihayet masaya oturduk, porsiyonlar küçük olur diye üç çeşit söyledik. Beraber yemeyi de o teklif etti. Karışık ızgara, parmak köfte, karışık saç kavurma... Hakkını yemeyeyim masada otururken benim de konuşmama fırsat tanıdı. Her konuşmamı bölüp “Öyle kelimeler kullanma, anlamıyorum.” deyip böldüyse de ben de konuştum. Hani üst perdeden, yüksek kalibreli dediğimiz kelimeler işte. Yine çok konuşan o olduğu için daha az yemek yedi, hatta soğuttu. Yemeğin sonlarına doğru lezzet-i meşhurdan olan parmak köfteyi acem lavaşına sarıp bana uzattığında, bu hayatta bir dilim ekmek, iki zeytinle de mutlu olunacağını anladım.

O gece artık hayatımda yeryüzünde hiçbir yüze ihtiyacım kalmayacak şekilde yüzüne doya doya baktım. O gecedan sonra sesini yeryüzündeki tüm seslerden ayırt edecek kadar dinledim. Yeşilin tabiata ait olmadığını, yeri geldiğinde tabiata haddini bildirecek kadar sahiplendim. Yemekten sonra elimden sigaramı aldı. Başını sağa yatırarak “İçmesen...” dedi. İstemeyerek kabul ettiğimin farkındaydı. Bir tanesini ziyan ettikten sonra yürürken çantasını taşırsam sigara içmeme müsaade edeceğini söyledi. Ciğerlerimde bayram sevinci!

Kafeye kadar da birlikte yürüdük. Yanımda olduğu sürece dünyanın herhangi bir yerine yürüyerek gidebilirdim. Karşılıklı değil, yan yana oturduk. Kahvemi şekersiz söyledimde “Bu sefer bari orta şekerli iç.” deyip mahcup bir eda takındı. Kahve de sade mi içilirmiş. Rahatsız etmesin diye cüzdanımı masaya bıraktığımda, alıp çantasına koydu. O zamana kadar korunup kollanmak hiç bu kadar hoşuma gitmemişti. Neredeyse sohbet ediyoruz diyebilecek kadar çok beni konuşturdu. Yarım yamalak, netlikten yoksun, bir yere bağlayamadığım bir sürü şey söyledim. Söylediklerimi anlamış gibi yapmaktansa gülümsüyordu. Söylemeye çalıştıklarımın ziyade heyecanımı anlıyordu, tabii bu bana yetiyordu. Bir tek hesap ödetmeyeceğimi söylerken düzgün konuşabiliştim.

Yürümeye devam ediyoruz, yorulduğunu söylüyor. Koluma girmesini teklif ettiğimde, çantasını diğer eline alıyor. Önce elimi dışından kavrayıp karnıma götürüyor. Sonra koluma giriyor. Beni güçlü kılan, hafifleten bir yük! Durağa geldiğimizde saatin geçtiğini anlıyoruz, dolmuşa talim. Gideceğimiz yerin uzağında iniyoruz. Dolmuşta yan yana oturuyoruz. Çantası bu sefer kucağında, başını omzuma koyuyor. Ona döndüğümde hemen toparlanıyor. İkimiz de ayakuçlarına bakarak yolculuğu bitiriyoruz. Dolmuştan inerken ben söylemeden çantasını uzatıyor, koluma ben teklif etmeden giriyor. Yolu uzatmayalım diye bir parkın içinden geçiyoruz. Telefonundan sevdiği ve ezbere bildiği şarkılar açıyor. Kolu kolumda, sesi kulağımda şarkıları fırsat buldukça bana anlatıyor. Bana bak, beni iyi tanı, sonradan beni unutma, bir şarkıyı birlikte söyleyebilirsek birlikte yaşayabiliriz der gibi anlatıyor. Parktan sonra ara sokaklardan birine sapıyoruz, yolu kısaltmak için ama hata yapıyoruz. Belediyeye şükranlarımı sunuyorum. Nihayet kaldığı pansiyonun önüne geliyoruz, oda arkadaşı kapıda onu bekliyor. Arkadaşına içeri girmesini çok önemli bir şeyi söyler gibi söylüyor. Arkadaşı ikiletmiyor. Kaç defa iyi geceler, teşekkürler dediğimizi hatırlamıyorum. Tenine fısıldamak istediğim bir şeylerim elbette var ama o gece bende kalıyor. Ayrıldıktan sonra yolum uzun ama değişiyor. Yorgunluk o gece yokuşa nasıl da yakışıyor. Kendimi seyretmeye kaldığım yerden devam ediyorum. Dışarıda insanlar yaşamaya devam ediyor, bense kendi başımda bekliyorum. Telefonum bir daha çalıyor, yine abim arıyor. Zaman bende hiçbir iz bırakmadan ilerliyor. Güneş bir kaybolup bir beliriyor. Telefon bir kez daha tıslıyor, bakıyorum şarjın bitmek üzere olduğunu haber veriyor. Artık akşam olduğunu rahatça söyleyebilirim. İnsanlar ellerinde alışveriş torbalarıyla evlerine dönüyorlar. Kapı çalıyor, ardını görebiliyorum abim gelmiş. İkinci çalıştan sonra zamanında ona bıraktığım yedek anahtarıyla kapıyı açıyor. Kanepede uzanan bedenimi görünce çok şaşırmıyor ama sarkan kolumu görünce şiddetli bir çığlık koparıyor. Zaten iki adımda yanıma geliyor, sarkan kolumu tutup düzeltiyor. Sanki sarkan kolumu düzeltse hayata dönecekmişim gibi bir beklentisi var. Abim hıçkırarak, gözyaşı dökerek, sarsılarak, elimi tutmuş, diz çökmüş bir şekilde ağlıyor. Astsubay olan yan komşum kapıda beliriyor, yüzündeki hayret çok belirgin. Elim abimin elinden ayırıyor önce, sonra koltuk altlarından tutup koridora götürüyor. Abim iradesiz bir et yığını gibi kendisinden istenilenleri yapıyor. Abimin çığlını duyan ama benim dairemde geldiğini anlamayan komşular kapıdan uzattıkları başlarıyla gövdelerini de koridora çıkarıyorlar. Komşum abimi komşulara teslim edip içeri geliyor. Ellerini leğen kemiklerine dayayıp kısa bir süre düşünüyor. Sonra hafif açık kalmış çenemi kapatmaya çalışıyor ama başaramıyor. Aynı durum göz kapaklarım için de geçerli. Sonra sol elini omzuma koyup altımdaki kanepede örtüsünü çekip alıyor. Ayaklarımdan tutarak beni kanepeye tamamen uzattıktan sonra örtüyle üzerimi örtüyor. Komşularım koridorda abimi teselli etmeye çalışıyor. Acı abimin üzerindeki etkisini biraz yitirmişe benziyor. Bu kötü haberi eşe dosta yayacak kişinin kendisi olması kafasını meşgul ediyor. Acı haberin peşine düşüyorum. Abim ablama haber vermeye cesaret edemediği için eniştemi arıyor. Haber önce eniştemin yüzünde bir solgunluk yaratıyor. Gözleri ablama odaklanıyor, ablam kötü bir şey olacağını hissediyor. Eniştemin kalkıp yanına gitmesinden kötü haberin büyüklüğünü anlıyor. Duyar duymaz göğüs kafesine sert bir yumruk indiriyor, sonra dizlerini dövüyor. Uzun bir çığlıktan sonra başını ellerinin arasına alıp ağlamaya başlıyor. Eniştem teselli etmeye çalıştıkça, git başımdan sen bana kötü haberi vermesen bana ulaşmayacaktı der gibi başından savıyor.

Ablam ne de olsa, annelik stajını benim üzerimden tamamlamış. Çok zaman geçmiyor diğer akrabalar eve doluşuyor. Akrabalar birkaç kişiyi ablamın yanında bırakarak babam ve annemin yanına gidiyor. Babam kapıyı açtığı anda birazdan alacağı kötü haberin korkusu hemen yüzüne oturuyor. Odaya geçtikten sonra yer minderinde daha önce hiç tecrübe etmediği bir oturma şekliyle çöküyor. Babam yıllardır ağlama eylemine duyduğu özlemi giderir gibi ağlamaya başlıyor. Birkaç saniye sonra sesi kısılıyor. Başını önüne eğiyor arada bir gelen hıçkırıklar acısının tek dışı vurumu oluyor. Acı annemin hem sesini hem nefesini kesiyor. Nefes almakta zorlanıyor, tavana doğru açtığı ağzına gözyaşları kendi patikâsından ilerleyerek doluyor. Kara haber tüm mahalleyi kaplıyor. Artık ne olacağını tahmin ediyorum. Cenaze arabasıyla hastaneye götürüleceğim. Ölüm raporu. Sonra yıkanma, kefenlenme. Konu komşu mezarı hazır edecek. Taziye çadırı. Çok gençti, iyi çocuktı, saygılıydı.

İlk defa bir acıya bu kadar kayıtsız kalıyorum, kendi acıma. Hikâyemin sonuna geldim demek ki. Ya o, o nasıl tepki verecek. Ölüm bile olsa başıma gelenlere o bir tepki vermeyecekse başıma gelenlerin hayatımda ne işi var.

Yanıma dönüyorum koridor hâlâ kalabalık.

Bir hafta geçti. Mezarımın başında duruyorum. Toprağım iyice kurudu hatta soldu bile denebilir. Mezarlıktaki otlar biçilip bağlanmış. Köşedeki derme çatma kulübede olan kazma kürek bir dahaki sefere kim bilir kimin için kullanılacak. Artık hareket kabiliyetim de yok, istediğim zaman istediğim yere de gidemiyorum. Mezarımın başında öylece bekliyorum. Gelen giden olursa eğer onların konuştukları sayesinde dışarıdaki dünyadan haberdar olabiliyorum. Tahmin edersiniz ki gelen giden de pek yok. Bayramı ya da başka bir cenazeyi bekleyeceğim artık. Birkaç tane tanıdık sima var, iletişim kuramıyoruz hatta görremiyorum da ama onların da mezarlarının başında beklediğini biliyorum. Hissediyorum gibi geliyor ama bir ölünün hislerine ne kadar güvenilir? Geçen gün amcamlar geldi, bir tek gözyaşı dökmeden gittiler. “Toprak iyice çöksün şöyle güzel bir mermer yaptıralım.” diye bir şeyler söylediler. Anlamadım ki bana değer mi veriyorlar? Değer verseler birkaç tane çiçek getirirlerdi. Gerçi ömrümde hiç çiçek almadım, keşke yaşarken kendime çiçek alsaydım. Toprağın bağrından koparılmış bir tazeliğe layık görülmek muhakkak iyi olurdu.

Şu hâlîm bana bir tek şeyi yapma fırsatı sunuyor. Yalnızlığın gölgesinde sineye çektiğim her şeyi bir bir dile dökebilirim. Kursağımdaki tüm hevesleri dinleyeni, anlayanı olmadan gün ışığına çıkarabilirim. Aşk mesela, aşk bir zamanlar benim için dünyadaki tüm kadınlara açılan kapıydı. Oysa şimdi üzerime kapanmamış hatta arkadan kilitlenmemiş bir tek kapı bile kalmadı. Söylemediklerimi eskiden göğsümde bir düğüm gibi taşırdım, hoş şimdi böyle bir etkisi yok ama notalarını bildiğim ama bir türlü sözlerini söyleyemediğin şarkının yarattığı sıkıntıya benzer bir sıkıntı yaratıyor. Belki de sıkışmışlık. O şimdi nerede, ne yapıyor, haberi oldu mu hiçbir bilgin yok. Unutulmaya başladım mı, hangi yönlerimle hatırlanıyorum, kim benim eksikliğimi nasıl hissediyor, hangi sözcüklerle dile dökülüyorum, kıyafetlerime ne olacak, kime verilecek, diğer eşyalarım, hiçbirisi umurumda değil. Yoksa hayata olan özlemimi böyle mi kamufle ediyorum. Bilmiyorum, zaten yaşarken de hiç emin olamadım.

Fatıma Betül Özdemir

MÜREKKEPLİ TAŞLAR

Rahmetli dedemden kalma doksan ağaçlık zeytinliği toplamaya tarlaya girdiğimde yerdeki otlar sadece ayaklarıma değil, zeytinlikleri Mone'nin (Monet) tablosundaki gibi tasavvur ettiğim düşlerime de takılmıştı. Zira her yerini otlar sarmış tarlamız, öksüz bir kız çocuğunun saçları gibi dağınık, şehir dışında yaşayan sahiplerinin gelmesini beklemişti. Tarlanın bu hâli karşısında başım yerde yürümeye başladım. Ayaklarım yere temas ettikçe toprak sanki paratoner misali şehirde biriktirdiğim tüm elektriği çekiyor, gözlerimdeki maddiyat perdesini kaldırıyordu.

Bu ufak çaplı aydınlanma beni, zeytinliğin içinden alıp bütün Akdeniz havzasında tur attırdıktan sonra anıt ağacın yanında bıraktı. Anıt ağaç bizim memlekette bulunan 1650 küsur senelik bir zeytin ağacıdır. Bu sebeple turumun on altı asırlık bir canlının yanında bitmesi basit bir tesadüf değildi. Çünkü bu ağaç dinlemeyi bilen ziyaretçilerine hiç konuşmadan zamanda bir yolculuk vadediyordu. Ya aklımı kaçırmıştım ya da bilim kurgu filminin içindeydim çünkü bir ağaç karşımda konuşmadan konuşuyor ve ben her dediğini anlıyordum. Gerçeklik algımla savaşmam fazla uzun sürmüş olacak ki ağaç müdahale etme gereği duydu ve açıkça “sana tarihte bir yolculuk yaptırmamı ister misin?” Diye sordu. Tüm akıl dışı durumlarla uğraşmaktan vazgeçip akışa kendimi bırakmaya karar verdim.

- “Nasıl olacak o iş?”

Bana sadece dizlerimin üzerine çöküp gözlerimi kapatmam gerektiğini söyledi. Yolculuk yapmakta herhangi bir zorluk yokmuş, dediğine göre asıl mesele geri döndükten sonra oluyormuş. Ameliyat öncesi doldurulan onam formu gibi, yolculuk sonrası başıma gelecek her şeyi baştan kabul etmem gerektiğini söyleyip sustu. Daha doğrusu hiç konuşmuyordu zaten, bunlar benim zihnime nereden geldiğini bilmediğim cümlelerdi.

Merakım ağır bastığından:

- “Neden böyle bir şey yapıyorsun?” Diye sordum.

- “Sen” dedi. “Kur’an’ı anlamadan mı okuyorsun?”

Ses çıkaramadım. Bana Allah’ın Kur’an’da önceki kavimlerden boşuna bahsetmediğini, arkadan gelenlerin bu hadiseleri kendilerine ders almaları gerektiğini anlattı. “Dünya üzerinde yaşanan her olay bir derstir, bu uzun ömürde bana düşen de bu olayları anlatarak insanlara yardımcı olmaktır.” dedi.

Durumun garipliğine alışmış olsam da ağaç zihnimde konuştuğum tüylerim ürperiyordu. Ya buradan çekip gidecektim ya da cesaret edip bu yolculuğa çıkacaktım. Korkuyla beraber içimde durduramadığım bir merak da vardı, merakım korkumdan ağır bastığı için usulca ağacın karşısına çöktüm. Böylelikle beden dilimle imzalamış oldum zihin ameliyatımın onam formunu. Zaman hiç geçmemiş gibiydi, ben hâlâ aynı yerimde oturuyordum. Ancak etrafa göz gezdirince farklı bir tarlada olduğumu anladım. Sanki tarladaki tüm zeytin ağaçları dallarıyla pankart tutuyor, bir şeyleri protesto ediyorlardı. Ben daha bulunduğum yeri idrak edememişken yanı başımda gencecik bir kız başından vuruldu. Bir zeytin ağacı başında bekliyordu bu genç şehidin. Olayın korkusuyla gözlerimi sıkıca kapattım, açtığımda ağaçların yerini gerçek insanların aldığını gördüm. “Evet şimdi bir protestodayım” diye düşündüm ama öyle bir hâl içindeydim ki sanki bu insanlar bana karşı bir eylem yapıyorlardı. Birden hepsi öfkeli bakışlarıyla üzerime doğru yürümeye başlayınca sebebini bilmediğim büyük bir suç işlemiş olmalıyım diye düşündüm.

Korkmuştum ve gözyaşlarımı tutamıyordum, elim gözlerimdeki yaşları silerken bulunduğum yer yine değişti. Kendimi bir deniz kenarında buldum. Ne kadar güzel bir yerdi burası, kimin yüzüne baksam hepsi çok neşeliydi. Daha deminki korkunç ve kasvetli ortamdaki bir eser kalmamıştı. Gözyaşlarım dindi, etrafı gezmeye başladım. Çocukların kahkahalarla yakalamaca oynadığı, kiminin eşiyle el ele denizin keyfini çıkardığı kiminin de ailesiyle piknik yaptığı bu yerde ben de huzurlu bir şekilde yürüyordum. Fakat bu sükûnet uzun sürmedi. Aniden her yeri yerinden oynatan büyük bir patlama oldu. Olduğum yerde dondum kaldım sanki, hareket edemiyordum. Korkudan kalbim boğazıma kadar çıkmış benden kaçmak için yol arıyordu. Hiçbir şeyi anlamlandıramıyordum çünkü iki saniye önce huzurla yürüdüğüm sahil şimdi kocaman bir enkaza dönmüştü. Sesler hiç kesilmiyordu, ne yapacağımı bilemiyor, sadece kaçmak istiyordum, ben de gözlerimi kapattım. Gözlerimi açtığımda kendimi bir hastanede buldum. Her yer kan revan içindeydi, uzuvları kopmuş yaralı insanlar, kendilerine gelebilecek bir şifa ümidiyle koridorlarda bekliyorlardı. Bu manzarayla boğuşurken kulağıma Kur’an okuyan bir çocuğun sesi geldi.

Merakla çocuğu aradım, bulunca gördüklerim karşısında dizlerimin üzerine düştüm kaldım. Yaralı bir çocuk anestezi imkanları yeterli olmadığı için canlı canlı ameliyat oluyor ve acısını dindirmek için de Kur'an okuyordu. Bunu görünce aklıma bize yıllardır anlatılan Hz. Ali'nin kıssası geldi. "Vay be" dedim. "Bu insanlar da modern çağın sahabesi olmalı."

Hastane içinde yürürken dikkatimi nur yüzlü bir adam çekti. Etrafı kalabalıktı ve takım elbise giymişti. Önemli biri olmalı diye düşündüm. Yavaşça yanlarına yaklaştım, yanındaki kişi nur yüzlü adama çocuklarının şehit olduğu haberini veriyordu. Adam sa- kince "Güç ve kuvvet yalnızca Allah'a aittir, Allah işlerini kolaylaştırır" dedi. Ağlamadı, o ağlamadıkça ben nefes alamıyordum. Adamın bütün acılarını yüklenmiş gibi hıçkırığa ağlayarak kendimi dışarı attım.

Yıkık dökük binaların arasında yürümeye başladım. Nereye geldiğimi bilmiyordum, birkaç eli silahlı, çirkin yüzlü kişiler görünce durdum. Onlar kullanılamaz hâldeki binanın içinde bir başka nur yüzlü adamı öldürmek için gelmişlerdi. Hemen gizlice adamın bu- lunduğu yere gittim. Adam ölmeden önce elindeki sopayı düşmana fırlattı, şehit oldu. Öürken bile yiğit bir savaşçıydı.

Oradan bu insanların nasıl bu kadar cesur ve dirayetli olduklarını düşünerek ayrılır- ken karşıma birden adamı şehit eden kişiler çıktı. Sanırım beni de öldürmek için gelmiş- tiler. Onları görünce içimde engel olamadığım bir nefret büyüdü. O kadar büyüdü ki göz- lerim dönmüş şekilde bir yandan onlara saldırabilecek bir şeyler arıyor bir yandan da Hz. Hacer'i düşünüyordum, o oğlu İsmail'i, bense kendi vicdanımı kurtarmak için durmadan koşuyordum. Tam çaresizce çökerken yerdeki taşları fark ettim. Elime bir avuç alıp "bis- millah" deyip karşımdakilere fırlattım. Bittikçe yenilerini alıp fırlatıyordum. Elim yüzüm kan içindeydi ama karşımdakiler de gittikçe küçülüyorlardı. En son o kadar küçüldüler ki gittim hepsini ayağımla ezdim. Mücadelem bitince yorgun ve bitik halde başımı ellerimin arasına aldım. Başımı kaldırdığımda yeniden protestodaki insanların yanındaydım. Daha demin bana nefretle bakan ve üzerime gelen bu insanlar, elimden tutup ayağa kaldırdılar beni. Hepsinin yüzü gülüyordu. Sebebin bilmediğim iyi bir şey yapmış olmalıyım diye düşündüm. Onlara sarıldım ve yolculuğum bitti.

Anıt ağacın karşısındaydım yeniden. O kadar yorgundum ki neden ağacın karşısın- da olduğumun bile farkında değildim.

- "Ne oldu bana?" diyebildim zorla.
- "Öğrendin" dedi.

Ben de yere yığıldım.

Uyandığımda ailem başımda duruyordu, ağaçtan düşmüşüm. Durmadan iyi olup olmadığını soruyorlardı. "Evet" dedim "iyiyim ben, zaman yolculuğundaydım." Bu ce- vabım onları endişelendirmiş olacak ki hastaneye götürmek istediler. Ayağa kalktım, hepsinin yüzünü inceledim uzun uzun. "Kendimdeyim ben, yirmi dört yıldır hiç olmadığım kadar hatta" dedim. Üzerimden büyük bir yük kalkmıştı âdeta. Çünkü hepimizin elimizde taşlarla doğduğunu, benim taşlarımın da elimdeki mürekkep izlerinde saklı olduğunu öğrenmiştim artık.

Sevda Arslan

PELİT AĞACI

Üsküdar, İstanbul'un nesi olur? Ancak sevenler bilir. Mecid'in o aralar nefes aldığı yer, sanki deniz kokulu pencereydi! Toplu taşımanın boğucu kalabalığından kendini dışarı attı. Hızlı adımlarla kahve isteyeceği mekânın sandalyesine ilişiverdi. "Ne alırdınız?" sorusunun yanına gelmesine vakit var gibiydi; müşterisi bahçeye taşan mekânın bütün masaları doluydu. Yazdan kalma güneşin parıltısı sonbahara rağmen karşısındaki duvara boylu boyunca uzanmış, bodrum sarmaşığına adeta piyano çalıyordu. Soluklandı. Hemen çaprazında oturan çiftin çocuğunun masanın üzerinde gezdirdiği minik arabasını yere düşürdüğünü, hızla eğilip doğrulurken başını masaya çarpmasını, küçük dili gözükmünceye kadar ağlarken ağzının yüzünü kaplayışını seyretti. Zavallı çocuk hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu!

Üzüldü Mecid. Sıkıntıdan sağ eliyle masasının üzerinde duran kül tablasını döndürdü. Başını sağa sola çevirerek zihnine yerleşen bütün yorgunlukları unutmak istiyordu. Nereye baksa gördükleri, gücüne giden gönül yorgunluğunu hatırlatıyordu. Aksilik, ablasıyla eniştesinin de arası açılmış evde bir gerginliktir sürüp gidiyordu bu günler... Babasının böbrek taşı ameliyatı sonrası çocuklaşması ise annesini evin yüküyle baş başa bırakıyordu. Telefonuna baktı, ne arayan soran... Neyse ki

biraz önce üzüldüğü çocuk, anne babasının yanında eski keyfine kavuşmuş gözüküyordu. Gazze’de yine bir okul bombalanmış, telefonu kapadı.

“Türk kahvesi kardeş” dedi, “yanında limonlu soda.”

“Churchill mi?”

“Limonlu soda.”

Şimdi bir de durduk yere içeceğini bilmeyen adam olarak Guinness rekorlar kitabına girmek istemiyordu. Telefonda Çörçil (Churchill) tarifine baktı, limonlu sodaydı işte! Garson yüzüne acayip baktıktan sonra uzaklaşmıştı. Anlaşıp anlaşılmadıkları birazdan belli olacaktı nasılsa.

Derin bir nefes daha aldı. Evlenmek üzere olduğu kızıdan istemeyerek de olsa ayrılmıştı. Bir içecek yüzünden kalbini bağladığı, sanki yeryüzünde salınan bütün kızlardan güzel o biricik sevgilisine. Oysa o kadar bağlıydı ki, bir an dahi olsa haberleşmeden duramazdı. Numarasını silmişti. İzi kalbinde, telefonu aldı tekrar, ezberi acısı kadar kuvvetliydi. Türk kahvesi ve limonlu sodası geldi, yine aramaktan vazgeçti. Birazdan ortak arkadaşları gelecekti, hiçbir şey yapmadan onları bekledi. Boykot gündem olduktan sonra gençler aralarında anlaşmazlığa düşmüş; Mecid, öncelikli boykot edilen kahve zincirinin mekânından çıkmayan kız arkadaşını duyarsızlığıyla baş başa bırakmıştı. Kahvenin son yudumunda Sinan’ın selamını aldı.

“Musa ile İbrahim de gelince kalkarız.” Derken dostu Mecid’i baştan ayağı süzdü; daha iyi gözüküyordu. Artık eski konuları açıp yine başa dönmeyi bırakmışlardı. Ne içeceğini, neyi seveceğini de bilmeliydi insan!

Üzerinden fazla geçmemişti ki İbrahim, yanında Musa ile göründü. Hep birlikte İbrahim’in otomobiline bindiler. İbrahim’in görmüş geçirmiş dayısıyla ilk o gün tanışmak nasip olacaktı. Hoşsohbet, bir o kadar da ilginç bir tip olduğunu defalarca duymuştu.

Kısıklı’da tabiat kokan bir bahçede oturdular. “Ebedi cennet yolcusu kalmasın!” diye etrafa seslenerek yerine geçen dayı gerçekten de ilgi çekici, adeta bir meczup gibi lakin spor giyimli, yüzü ciddiyetine rağmen sempatik ve giyimiyle zevk sahibi olduğuna ikna ediyordu etraftakileri.

“Bir gün dedi, bir gün... Bir günü her gün gibi yaşama! Göğün eteklerinde bulduğun ışıltıyla hazırlan güne: başlamanın bereketine, kerahetin muhasebesine inanarak... Tok yatan olmak için; buğday serpilen dağlardan, taş ayıkladığın yollardan haberdar olmak için; ah dünya öksürüğüne tutulmuş garip, hangi sözle teselli olursan, hangi tebessümle ferahalarsa gönlün onu bul! Bakın selamı yayıyor bahçeler... Goncalar, menekşeler ismi hatırına, kasem edilmiş zamana çentik atılıyor. Sağından başlanan adımları nereye götüreceğine niyet eyle. Kötüye tahammül, iyiye destek ile boyansın nar ağacının rengi. Ufukta beliren kızılığa, genişleyen dalgaya, şu eylül ikindisi yaprakları gezdiren rüzgâra; sübhanallahi ve bihamdih!

İnsan yükünü taşıyan kâinat uyuşsun bizimle. Aynı dili tespih edemeyeceksek aynı kapağı yönelmeyeceksek, aynı göğşe, aynı gözlerle dokunmayacaksa kalp mahrum kalmaz mı coşkusundan? İç evin kapılarını ilhama aralamak, karınca yolunda irşat olmak ki gayretin

bu denli önemseneceği çağda en büyük yanılgı değil mi sıhhati hazırda sanmak. Kendini sevmek yarışmasında sonuncu olan ben'ler, onlar diye gözyaşı döken dünya yetimini yalnız mı bırakacak? Hamza gelir çıkar, vicdanını can diye koyar ortaya, cehalet erbaplarına hesabını sorar da, suların öfkesini taşıran yeryüzü hasretinde tevazuunun. Bağışlayan, hoş gören, daim umut eden kalplerin mürebbisinin kaç asırdır beklediğini rütbelere ve markalar tanıtamaz evlat. Önceden söylenmiş söz, uyarılmış akıl ile doğmalı her gün...

Toprakla mesheden çöl gülünün suya vereceği hesabı yok!

İnek aynı inek, örümcek aynı, arı aynı, hurmanın şifası ticaretinden üstün gelir. Keçi sütü, sirke, namaz bitince çekilen 33 tespih tanesi müntahaptandır, moda değil. Şiir yazmakla yaşamak da aynı değil, anlaşılırsaydı refikasını kaybeden o elçinin hüznün yılı, kadın fıtratından işte o vakit tam okunurdu.

Sözün özü:

Leylaklar ne kadar morsa o kadar koyultmalı zikri, şu uçan kuşlar sanmayın bizden geri! Kanat kırılır, güneş batar, bugün de döner akşama lakin yarına aynı kalkan ziyanda!"

Önüne gelen çay ve ikramlıkların masaya bırakılışıyla irkildi Mecid. Çoğunlukla boşluklara bakarak konuşan ve birdenbire susan dayı, dökülen yaprakların biriktiği tarafa doğru yürüyordu. İlk defa bir misafirlikte adı-sanı sorulmadan saatler geçiriyordu. İbrahim ve diğerleri daha önce de geldikleri için onun kadar şaşkın değildi. Sinema seyircisi gibi izlemeye devam etti.

Geri döndüğünde tek tek hepsinin avucuna bahçedeki pelit ağacından aldığı yemişlerden bıraktı. "Pelit ağacı gibi olun evlat. Dedi ve kalbinden bakışlarına taşan aktif heyecanı ile devam etti: "Mümin sürekli güzel bir şey yapma gayretinde olmalı."

BEDENDE DURMAYAN RUH: AYASOFYA'DA

Uzun bir çalışmanın sonunda mesai bitimine çok az kaldı. Ofisteki herkes hazırlanmak için kıpırdanmaya başladı. Saat 16.45 olmuştu bile. Ofistekiler, bir an önce gitmek için sabırsızlanıyorlardı. Niye bu kadar hevesliler anlamıyorum, alt tarafı eve gidecekler. Yarın yine ayakları geriye giden iş yerlerine geleceklerdi. Bazıları, akşam dışarıda bir şeyler yapmayı planlıyor. Sinemaya yeni film gelmiş, sanki hiç film seyretmemiş gibi hevesliler. Boş işler! Saat 17.00 oldu. Birden herkes masalardan fırladı, sanki öğretmenleri sınıfa girmiş de ayağa kalkmış öğrenciler gibi ne bu acele.

-Hayırdır Selim? Geceyi ofiste geçirmeyi mi düşünüyorsun, neden hala oturuyorsun?

-Acelem yok ben de birazdan çıkacağım.

-Peki o zaman yarın görüşürüz.

-Görüşürüz.

Yavaş adımlarla otoparka yürümeye başladım. Arabaya bindim, yan koltuğuma çantamı montumu koydum. Mesai daha yeni başlıyor! Başlasın trafik mesaisi.

Gıdım gıdım ilerliyoruz ve yine dur kalk yapmaktan ayaklarım, bacaklarım uyuştı. Bu sırada etrafı süzüyordum, koşuşturan binlerce insanı izliyordum. Toplu taşımaya yetişip binmeye çalışan mı dersin otobüsün penceresinden nefes almaya çalışan mı dersin ne zor bir şehirsin İstanbul! Bir de altın şehir derler sana insana çile çektiren yer nasıl altın şehir olur? Evet, yine dur kalk yapıyoruz. Hop durduk! Önümden kikirdeyerek geçen iki kız gördüm süslenip püslenmişler belli ki bir yere gidiyorlar. Ne bu sevinç heyhat! İnsanlar bu hayatın neresinden zevk alıyor. Nesiyle mutlu oluyorlar hiç anlamıyorum. Her gün aynı şeyleri yapıyorlar bunun hayat zevki neresinde? Bir buçuk saat oldu hala eve varamadım. Offf!!! Oturmaktan her yerim uyuştı. Biraz müzik açayım dedim sıkıldım, kapattım. Neyse ki trafik açıldı gitmeye başladık. Ayasofya'nın önünden geçtim kültür gezisi olacaktı. Çok da önemsemeden devam ettim yoluma.

Evin kapısının kilidini açtım, içeri girdim. Dün evi derleyip toparlayamadım, ev ayaklanmış göçüyor. İş başa düştü, kolları sıvadık, önce bulaşıklar mutfağa marş marş! Of of belim koptu! Neyse temizlik mesaisini de bitirdik, e ne yiyeceğiz şimdi? Buzdolabının kapısını açtım aval aval ne yesem diye düşünüyorum. Hımm... Evet yumurta kıracağız anlaşıldı. Yemeği yedikten sonra biraz televizyona bakayım dedim bakmamla kapatmam bir oldu. Yapacak bir şey de bulamadım. Yatağa girdim. Felsefi düşüncelerime daldım. Hayat neden bu kadar bomboş. Her gün aynı şeyleri yaşamak için uyuyup uyanıyoruz. Aynı yemekleri yiyip aynı işleri yapıp duruyoruz. Hayat bu muydu? Karın tokluğuna yaşamak için mi geldik bu dünyaya? Uyumadan önce telefona bakayım dedim arkadaşlar muhabbetin dibini vurmuş yine cıvı cıvı konuşmalar şen şakrak gülüşler. Hafta sonu Ayasofya kültür gezisine gidelim demişler. Bu Ayasofya da sürekli karşıma çıkıp duruyor. Neyse, hadi uyu Selim uyu! Aynı güne uyanmak için uyu!

Vücudumda bir ıslaklık hissettim. Allah kahretmesin! Düşündüğüm şey olmasın, bir kepezelik mi yaptın Selim? O da ne, neredeyim ben, burası da neresi? Çok karanlık gözüm hiçbir şey görmüyor, neredeyim ben? Ayağa kalkmaya çalışırken cumburlop suya düştüm baştan ayağı ıslandım. Vücudum zangır zangır titremeye başladı üşüdüm! Bir yerde bir ışık sızıntısı görünüyor. O da ne merdiven var. Yırttın Selim! Ağzımdan kesik kesik buharlar çıkıyor zangır zangır titreyerek çıkmaya başladım. Aşağıya baktığımda bir dehliz olduğunu gördüm hem de içi su dolu! Burası da neresi, nasıl buraya geldim? Işığın sonuna geldim hakikaten dehlizmiş. Dışarıya çıktım bir de ne göreyim karşımda Ayasofya! Nasıl Ayasofya'nın dehlizi mi varmış! Biri bana şaka mı yapıyor, kamera şakası mı, eşek şakası mı? Şu an rüyada mıyım, hakikatte mi? Kafam allak bullak oldu, iyice de üşüdüm. Beynim durdu ne düşüneceğimi bilemiyorum. Bir yandan titriyorum. İçeride düşün Selim! Zatürre olmazsak iyidir. Caminin içerisine girdim, o da ne üstüm kurudu birden nasıl oldu bu? Yok arkadaş rüyadayım bu gerçek olamaz! Yerde halılar var, burası ne ara camiye dönüştürüldü, müze değil miydi yahu burası? Biraz içeriye doğru ilerledim. Mer-yem Ana ve oğlu İsa Peygamber'le karşılaştım sanki bana gülümsüyorlardı. Ve kubbedeki dört melek de aynı şekilde bana bakıp gülümsüyorlardı. Sakin ol Selim! Bunlar sadece bir

rüya uyanıp bitecek bu kâbus. Utanmasam ağlayacağım. Etrafı izlemeye başladım kafes gibi bir yer vardı. Bu kafesi niçin yapmışlar hayret dedim. "Padişahlar için yapıldı!" o da ne kim konuştu kim var, kimsiniz? Etrafta kimsecikler yoktu. Bu ses nereden geldi, emin oldum biri benimle dalga geçiyor. Çık ortaya! Çık ki sana gününü göstereyim. Cevap veren yok. Birden kanat sesi duydum aklım çıktı. Güvercinlermiş, rahatladım. Caminin devasa kubbesini izlerken üst katta bir ışık hüzmeleri gördüm. Yukarıya nereden çıkacağım şimdi? Büyük kapıdan dışarıya çıktım, sağımda merdivenleri gördüm. Merdivenleri çıkmaya başladım ama çık çık bitmiyor ne uzun bir yol bu? Sonunda merdivenleri çıkmayı başarabildim. Gördüğüm ışık hüzmelerine doğru gittim.

Gördüğüm ışık hüzmeleri bir duvara yansiyordu. Mozaikti değil mi bu? Bunlar kim acaba? Yerdeki adam neden eğilmiş öyle, tahtadaki kral sanırım. "Hayır, kral değil Hz. İsa!" Geldi yine meşhur ses! Sen oynamaya devam et bulacağım en sonunda seni. Bari yerde duranı da söyle. "Kral IV. Leon!" Kafayı yedin sanırım Selim bunun başka açıklaması olamaz! Diğer mozaiklere de baktım. İki adam ellerinde bir şeyler tutuyordu; birinde camiye benzer bir şey vardı, diğerinin elinde kale vardı. Ve o ses yine duyuldu "O cami Ayasofya! Diğerinin elindeki ise Konstantin!" Ne bilgili bir ses, her şeyi biliyor maşallah! Diğer mozağin karşısına dikildim. A bak bunu biliyorum. Ortadaki Meryem Ana kucağında Hz. İsa. "Aferin!" Gizemli sestem aferin de aldın Selim artık sana karada ölüm yok. Tekrar aşağıya indim koca koca sütunları izleyip dışarıya doğru yöneldim. Dışarıya çıktım, caminin etrafında dolaşırken bir taş gördüm. Taşın üzerinde "Bu cami-i kebir Fatih Sultan Mehmet Hanın kılıç hakkıdır." yazıyordu. Divanyolu'na doğru çıktım gece geç saatler sanırım kimsecikler yok. Korkmam lazımdı neden korkmuyorum üstümde bir cengaverliktir ki sorma gitsin. Gülhane Parkı'na doğru gidiyorum. Gülhane Parkı'na girdim, bu park bu kadar güzel miydi ya! Karanlıkta bile ışıltı parlıyor. Havuzun sesi kulaklarımda dans ediyor. Devasa büyük ağaçların içinde dolaşıyorum. Zııııı zııııı! Uyanma vakti! Telefon sesi mi? Yataktan nasıl fırladığımı bir ben bilirim bir Allah! Yataкта olduğuma mı şaşırıyım rüyadan öte yaşadıklarım mı? Yaşadıklarım akıllara durgunluk verici, hala inanmıyorum nasıl olabilir? Nasıl oldu o olanlar? Rüya desem rüya değil, gerçek desem gerçek değil. Telefonu aldım mesajlara baktım. O da ne bir mesajda "Selim bizsiz çoktan Ayasofya'ya gitmiş hiç de haber vermiyor." yazıyordu. Sessizce donuk kaldım bir süre mesajı tekrar tekrar okudum. Nutkum tutuldu rüya değil miydi? dedim titrek bir sesle. Ben onları yaşamış mıydım? Mesajların devamında çektiğim fotoğraflar vardı. Gecenin bir yarısında Ayasofya'da ve Gülhane Parkı'nda fotoğraf çekmişim. Derin bir sessizliğe gömüldüm. Ne düşüneceğimi ne yapacağımı bilemedim. Bir süre sessizce düşündükten sonra bu akıllara zarar olayların nasilını öğrenmeye karar verdim. Muhakkak bir iş vardı bu işte. Bu yaşadıklarım gerçek olamazdı acaba yine rüyada mıydım diyerek çimdikledim kendimi. Ah! Hayır, uyanığım gerçekteyim! Titrek ellerimle telefonu aldım ve kültür gezisine geleceğimi yazdım. Çünkü aklımı donduran aman vermeyen sorularımın cevabını bulmam gerekti.

Bedende Durmayan Ruh: Selim'in Ayasofya Çıkmazı

O günden sonra kendimi bir türlü toparlayamıyordum. Yaşadıklarım, gördüklerim zihnime, bedenime, kulağıma rahat vermiyor; beynimde bir uğultu bedenimde bir sızı olarak devam ediyordu. Tâ ki cevapları bulunca bu işkenceden kurtulabilecektim. 20 Ekim

Pazar günü. Kültür gezisi bugün de yapılacak ve sadece birkaç gün kaldı. Buna hazır mıyım bilmiyorum, içimde bir huzursuzluk bir tedirginlik var. Sanki yaşıdıklarımın devamı olacak bitmemiş gibi hissediyorum. Aklıma geldikçe huzursuzluğım artıyor, vücudumdan bir şeyler beni aşığı çekiyor gibi hissediyorum bayılacak gibi oluyorum. O fotoğraflar nasıl gerçek olabilir? Hiçbir gerçek beni bu kadar  rk tmemişt . Gecenin bir vaktinde tek başıma Ayasofya'da ne içim vardı? Peki ya o yer... dilim bile söylemeye  rk yor. De... deh... dehliz... Onlar da gerçek miydi? Görüntüler aklıma geldikçe boğazım kuruyor, nefesim daralıyor, başımdan boncuk boncuk terler akıyor. İnandığım, beni rahatlatan tek şey bunların gerçek olmamasıydı. Peki ruhum bedenden sıyrılıp nasıl gitti oraya ya da ruh bedeni kaçırıp götürmüş müydü? Soruların ardı arkası kesilmiyor gittikçe çıkılmayan labirent gibi uzadıkça uzuyor ve ben içinde kayboluyorum.

Arkadaşlarımla pazar günü 13.00'da Ayasofya'nın önünde buluşmak üzere sözleştik. Kafamda bin bir farklı senaryo oluyor. Hepsi birbirinden ürkütücü. Buluşma saati yaklaştıkça üzerimdeki gerginlik had safhaya ulaştı. Ayasofya'nın önüne geldim, üzerimdeki tedirginliği bir türlü atamıyordum. Arkadaşlarımla gelmesini bekliyordum, birden rüyamda gördüğüm dehlizin girişini gördüm. O girişi görünce birdenbire terlemeye başladım, soluklarım hızlandı. Derken arkadaşlarım geldi. Ayasofya'nın içerisine girecektik ki fena bir şey oldu. Güvenlik bana birdenbire "bayım sizi gece dehlizden çıkarken gördüm yanılmıyorsam." dedi. Bu söz üzerine ne diyeceğimi bilemedim. Arkadaşlarım şaşkın ben onlardan daha şaşkın ve tedirginim. Kendimi toparlayıp bir şey söylemem gerekiyor, ben cevap vermedikçe ortam ciddi şekilde gerginleşiyordu. Arkadaşlarım tuhaf tuhaf bana bakıyordu. Tedirgin bir sesle "yanılıyorsunuz, birine benzettiniz sanırım" dedim. Arkadaşlarım da beni onayladı. Gecenin bir vaktinde insanın k r bir kuyuda ne işi olur dediler. Bu sözler beni biraz olsun rahatlattı. Ama üzerimdeki tedirginlik bir türlü gitmiyordu. Ya anlarılsa diyordum içimden. Ya anlarılsa! Etrafı göz gezdirirken güvenlik kameraları gözüme takıldı. Eyvah bunu hiç hesap edemedim nasıl aklıma gelmedi bu. O gecenin görüntüleri görünebilir miydi? Kendi kendime fırtınalarla boğuşurken caminin içerisine girdik. Meryem Ana ile Hz. İsa Peygamberle karşılaştık, bu sefer g l msemiyorlardı. Dört serafim melekleri de  yle. O gece hepsi bana gülüyordu, şimdiyse g lm yorlardı, hatta kızgın bakışlarla bana bakıyorlardı.

Herkes caminin ihtiyaından b y lenmişt , ben de biraz da olsa rahatlamıştım. Üzerimdeki tedirginlik azalmıştı. İçimden bir oh çektim. Padişah kafesinin yanına gittik ne zaman yapıldığı hakkında bilgiler veriliyordu. O sırada o sesi duymayı bekledim -bana padişah kafesini tanıtan sesi- maalesef yoktu. Daha sonra mozaiklerin olduğu kata çıkmak için merdivenlere yöneldik. Herkes soluk soluğa kaldı. Rüyada da yorucuydu gerçekte de. Kimsenin bacaklarında derman kalmadı. Varış noktasına geldik. İlk  nce Kral IV. Leon ile Hz. İsa'nın olduğu mozaiğin önünde durduk. İçimden Kral IV. Leon diyeceğime sesli bir şekilde söyledim, ağzımdan çıkıverdi. Bir anda dikkatler üzerimde toplandı. Arkadaşlarımdan birisi "tabi sen bizden önce geldin her şeyi biliyorsun, d k l bakalım Selim başka neler biliyorsun?" dedi. R yalarımın gerçekliğine ben de inanmaya başladım artık. Ama nasıl? Biri beni çekip götürdü m , buraları gezdirdi mi? İçimde kaybolan tedirginlik tekrar ortaya  ıktı. Ama bu sefer beni huzursuz edecek kadar. Huzursuzluğım fark edilecek diye korkuyordum. Ya anlarılsa! Daha sonra bir elinde Ayasofya'yı, bir elinde

Konstantiniyye'yi tutan mozaîge geldik. Bu sefer açık vermemek için kendimi tuttum. Rehber bildiğim şeyleri anlatıyordu. İçimden ben bunları biliyorum ki diyordum. Derken o sesi duymayı bekledim ama yine gelmedi. Ayasofya'nın farklı bir huzuru var. O huzuru bugüne kadar hiç duymamıştım. Ama şimdi o huzuru duyuyorum, içim bir tuhaf olmaya başladı. Arkadaşlarıma ruh halimi belirtmemem gerekiyordu ama kendime hâkim olamıyordum. İçimde bir coşkunluk çoğalıyor, daha da çoğalıyordu. O sırada Kur'an-ı Kerim okunmaya başladı. Bakara Suresinin son ayetleriydi bunlar. Kuran'ı duydukça içimdeki coşkunluk taşmaya başladı gözlerimden. Yere çöküp ağlamaya başladım, arkadaşlarım bana tuhaf tuhaf bakıyordu. Neden böyle olduğumu merak ediyorlardı. Nedenini söylesem anlamazlar ki, aynı dünyada yaşamıyorum onlarla. Beni anlamaları için aynı dünyada yaşamalıyız. Yoruldum artık daha fazla ileriye gidemeyeceğim oyunun sonuna geldim, artık tüm sırların açığa çıkması gerekiyordu. Belki de böylesi daha iyi olacak ama söyleyemem ki. Nasıl derim yaşadığım her şey bir oyun. Nasıl derim ki ben bu oyunun kahramanıyım. Nasıl derim ki kurgular aleminin hastasıyım. Nasıl fark etmedim, kendimde olanları, nasıl düştüm tuzağıma? O gece gerçekten Ayasofya'ya gittim, farkında olmadan düşmüşüm yola. Dışarı çıkarsam rahatlarım diye düşündüm belki de. Aslında ilk defa gidişim değil Ayasofya'ya, defalarca gittim. O gece Ayasofya'nın dehlizine doğru gittim, içine girmek istedim. Ruhum karanlığı, yalnızlığı istiyordu çünkü. Kimin aklına gelir gecenin bir vaktinde kör kütük bir kuyuya inmek. Dedim ya ruhum buna açtı çünkü karanlıkla tanışmam ilk değildi. Annem küçükken çok antrenman yaptırdı. Karanlık nere olsa beni oraya koyardı saatlerce çıkarmazdı. Bir insan çocuğuna bunu nasıl yapabiliirdi. Alışmıştım artık karanlıklar ürkütmüyordu beni. Ama içine düştüğüm karanlığım artık ürkütüyor ve annemin beni zorla hapsettiği karanlıktan çıkmak istiyordum.

Bu ilk oyunum değildi muhtemelen son oyunum da olmayacak. 15 yaşından beri birtakım oyunlar içinde yaşıyorum. Bu oyunlarımdan kimseye bahsetmedim doktorum hariç. Oynadığım oyunlar beni rahatlatıyordu. Kimsenin yapamayacağı ürkütücü şeyleri yapıp hiç ben yapmamış gibi davranıyordum. Ruhum bedende duruyordu ama ben onu hep bir yerlere sürüklüyordum. Çok çaktı benden. Ah Selim bîçare Selim! Bu yaptıklarını duysalar yanında kim kalır, kim seninle arkadaşlık eder? Şimdi bunları insanlara anlatsam her biri dehşete düşecek yanımdan kaçışacaklar. Aslında iyi de olur. Karanlığa alışan yalnızlığa da alışmıştır. Yalnızlık zor gelmeyecektir bana. Bir çıkış yolu bulmak için defalarca Ayasofya'ya geldim, belki kendimi hapsettiğim karanlıktan kurtulurum diye. Ruhumun manevi açlığı var belki Ayasofya bu açlığı doyurur. Bir ışığa ihtiyacım vardı bugün bu ışığı az da olsa gördüm. Belki beni karanlıklardan korur, karanlığa doğru gitmeme engel olur. Bugün bana belki bir milat olur. Karanlıktan aydınlığa çıkan Selim olurum. Ben de gün yüzü görmeye başlarım. Kendi kendime muhasebe yaparken bir yandan gözümünden düşen incilerin ardı arkası gelmiyordu. Uzun zaman oldu gözümünden inciler düşmeyeli. Çok tutmuşum kendimi belli. Kimseye itiraf edemediğim şeyleri bugün kendime itiraf ettim. Bu oyunu sonlandırmam gerekiyordu. Arkadaşlarım acıyan gözlerle beni izliyorlardı. Peki bu aciz Selim'i öğrenseler yine aynı duyguyu hissederler mi, yoksa korkup kaçarlarmı? Gezi bitmek üzereydi ama ben oturduğum yerden kalkmak istemiyordum, arkadaşlarıma biraz daha kalacağımı söyledim. Onlar gittikten sonra kendi kendimin çözümlüğüyle baş başa kaldım. İçimden secdeye kapanıp Allah'a yakarıp yalvarmak geldi, aydınlığı unutan bîçare Selim'i kendi karanlığından kurtarmasını diledim.

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ DERGİLERİ

 dilveedebiyatdr

 dilveedebiyatdr

 tdedtr

 tdedtr

 olagansiir

 olagansiir

 olaganhikaye

 olaganhikaye

 kardelencocukdr

 kardelencocukdr

Abone olmak için:
Telefon: 0212 581 61 72
E-posta: bilgi@tded.org.tr

 tdedtr

 tdedtr

 turkiyedilveedebiyat

tded.org.tr

FATİH

Minik Ellerden,
Büyük Hayallere

444 63 13 | fuzulev.com

EV DE ALDIRIR, OTO DA.

JAKAMEN

DÜNYANIN EN FAZLA ÜLKESİNE UÇAN HAVAYOLUYLA SANTIAGO

TURKISH AIRLINES

ŞİLİ

FİBER MOBİLİTE'YLE TANIŞIN DIYE İLK 2 FATURANIZ BİZDEN

1000 DK
250 SMS + 5GB 280 TL AY

1000 DK
250 SMS + 10GB 335 TL AY

1000 DK
250 SMS + 15GB 390 TL AY

SABİT
FİYAT
GARANTİSİ*

Numara taşıma yoluyla yeni gelene, 12 ay sözlüze,
*Tarife ücretleri için geçerli olup devlete ödenen ücretler bu kapsamda değildir. 2024 yılı için 14,94 TL telsiz kullanım ücreti her ay ayrıca alınır. Bu ücret her yıl değişmektedir. 17 Ekim 2024 itibarıyla geçerlidir. Taahhüt sonrasında ilk 2 fatura ücretsiz faydası, sadece tarife içerikleri ve telsiz kullanım ücreti için geçerli olacak ve taahhüt verme tarihine göre bu her zaman 2 aya denk gelmeyebilecektir. Taahhüt ihlalinde ilk 2 fatura döneminde cayma bedeli yansıtılmazken, sonrasında cayma bedeli yansıtılır. Faydalar bir fatura dönemi için geçerli olup devretmez. Taahhüt sonunda güncel fiyatlar geçerlidir. Kapsama alanı ve çekim gücü altyapı, coğrafi şartlar, şebeke yoğunluğu gibi etkenlere bağlı olarak değişebilir. Detaylar: www.turktelekom.com.tr

Türk Telekom
Değerli Hissettirir

